

T.C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

74407

GÜLŞENİ

ESRÂR-NÂME

(METİN-İNCELEME)

74407

YÜKSEK LİSANS TEZİ

YRD.DOÇ.DR.HATİCE ŞAHİN

ELİF GÜLSEVEN

BURSA-1999

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	V
ÖNSÖZ	VI
GİRİŞ	VII
A-GÜLŞENİ-İ SARUHANİ	VIII
B-ESRARNÂME	XI
C-ESRARNÂME NÜSHALARI	XIII
ESRARNAMENİN TRANSKRİPSİYONLU METNİ	1-110
İNCELEME	111
A-ESRARNAMENİN İMLÂ ÖZELLİKLERİ	
a-Ünlü Harflerin Yazılışı	112
b-Ünsüz Harflerin Yazılışı	126
c-Ayrı Yazılan Ekler	134
d-Bitişik Yazılan Kelimeler	134
e-Yabancı Ön Takıların Yazılışı	135
f-Şeddenin Kullanılışı	135
B-FONETİK	
1-Ünlüler	137
a-Ünlü Değişimleri	137
b-Ünlü Uyumu	138
c-Ünlü Düşmesi	140
d-Birleşme	140
2-Ünsüzler	141
a-Ünsüz Uyumları	141
b-Ünsüz Değişmeleri	143
c-Ünsüz Türemesi	147
d-Ünsüz Düşmesi	147

e-Hece Yutulması	147
C-MORFOLOJİ	
1-Ekler	
A-Çekim Ekleri	148
a-İsim Çekim Ekleri	148
-Hal Ekleri	149
-Nominative	149
-Accuzative	149
-Dative	150
-Locative	150
-Ablative	151
-İnstrumental	151
-Equative	151
-Yön gösterme eki	152
İyelik Ekleri	152
b-Fiil çekim ekleri	153
-Zaman Ekleri	154
-İstek Kipi	156
-Cevheri Fiiller	157
B-Yapım Ekleri	158
2-Kelime Çeşitleri	
a-İsimler	164
b-Sıfatlar	165
c-Zamirler	167
ç-Zarflar	169
d-Edatlar	171
e-Fiiller	173
f-İkilemeler	176
SONUÇ	177
BİBLİYOGRAFYA	179
ESRARNAME METNİ	

KISALTMALAR

- E :Esrarnâme
R :Râznâme
P :Pendnâme
s. sayfa
a- :Beyitteki birinci mısra
b- :Beyitteki ikinci mısra
a.g.e. :Adı geçen eser
a.g.y. :Adı geçen yazar
çev. :Çeviren
nşr. :Neşreden
T.T. :Türkiye Türkçesi
E.A.T. :Eski Anadolu Türkçesi
V. :Vokal, ünlü ses
K. :Konsonant, ünsüz ses
+ :İsimle bağlanmayı gösterir
- :Fiille bağlanmayı gösterir
A :a, e
I :ı, i
U :u, ü
T :t, d
> :Okun iç tarafı ekin ilk şeklini gösterir.
bkz. :bakınız
DİA :Diyanet İslam Ansiklopedisi

ÖN SÖZ

Bir dilde üç yüz kelime konuşabildiğiniz zaman bütün günlük ihtiyaçlarınızı karşılayabilirsiniz. Eğer üç yüzden çok daha fazla kelime kullanıp, bir de bunları yazabiliyorsanız ve ortaya bir eser çıkarıyorsanız, üzerinden ne kadar zaman geçerse geçsin, adınızın bir yerlerde yaşamasını hakediyorsunuzdur.

Beş asır önce kağıda dökülmüş bir eser Esernâme. Yüzyıllardır, bir kitaptan diğerine kelime kelime aktarılarak gelen, bugün ise ancak üç nüshası kütüphane raflarında bulunan bir eser.

Bu çalışmaya başlarken amacımız Esernâme bir eseri gün ışığına çıkartmaktı. Bunun için Bursa Yazma ve Eski Basma Eserler Kütüphanesi'nden "Gülşeni"ye ait "Esernâme" adlı elyazması eseri seçtik. Öncelikle eserin transkripsiyonlu metnini hazırladık. Daha sonra İstanbul Fatih Millet Kütüphanesi'nde bulunan diğer iki nüshayla da karşılaştırdık. Farklılıkları dipnotlarda belirttik. Bursa nüshasının dil özelliklerine bakarak, gramer incelemesini bu eser üzerinde gerçekleştirdik.

Yaklaşık on bin kelimededen oluşan bu eserin her kelimesini fişledik. Daha sonra gramer özelliklerini göz önüne alarak, eserin imlâ özelliklerini belirledik. Metni , fonetik ve morfolojik olarak inceledik. Çalışmamızın sonuna esas aldığımız nüshanın bir fotokopisini ekledik.

Çalışmalarım ve araştırmalarım sırasında bana yön gösteren ve yardımlarını esirgemeyen danışmanım Yard. Doç. Dr. Hatice ŞAHİN'e teşekkürü bir borç bilirim.

Elif GÜLSEVEN

1999 - BURSA

GİRİŞ

XV.yy.'in ilk yarısında Timur'un Ankara zaferi, Osmanlı Devleti'nin kurduğu siyasi birliği yeniden ihlâl etti. ¹ Kısa süren bu dönemden sonra Osmanlı devleti yeniden toparlanıp, II. Murad zamanında yeniden Rumeli'de fetihlere başladı. Birbiri ardına gelen zaferler sonucu, Osmanlı toprakları sürekli olarak genişledi.

Rumeli ve Anadolu'daki bu güçlü gelişme sayesinde, bu asırda Türk dünyasının en güçlü devleti Osmanlı oldu.

XV.yy.'in ilk yarısında Anadolu'da şair ve âlimleri himaye eden başlıca üç saray vardı. Karamanoğulları, Candaroğulları ve Osmanlı hükümdarları.²

Ancak yüzyılın başındaki edebi faaliyetlerin daha çok Osmanlı sahasında verimli olduğu görülür.³

Bu yüzyılda, bir önceki yüzyıla göre şair sayısında önemli bir artış görülür. Çünkü hükümdarlar, çevrelerine sanatçıları ve bilim adamlarını toplarlardı. Bu onlar için bir itibar meselesiydi. O sıralarda Osmanlı topraklarına başka diyarlardan gelen kimseler burada sefil olmuyorlardı. Osmanlının şairlere ihsanı boldu.

İstanbul'un alınmasıyla birlikte bu itibar arttı ve özellikle XV.yy.ın ikinci yarısında Osmanlı başkenti İstanbul, tam bir kültür merkezi hâline geldi.

Yazılan şura tezkirelerinin çokluğundan o dönemde birçok şairin yetişmiş olduğunu görüyoruz. Bu dönemde edebiyat büyük bir gelişme göstermiş, divan edebiyatı, kuruluş dönemini tamamlamıştır.

¹ KÖPRÜLÜ, Fuat: Türk Edebiyatı Tarihi, s.353, 1983.

² a.g.e-a.g.y- s.354

³ MENGİ, Mine: Eski Türk Edebiyatı Tarihi, Ankara, 1994, s.101

Gelişen edebiyatla birlikte artık dilde ve şiirde hüner göstermek asıl amaç olmuştur. Bu dönemde şairlerin Fars edebiyatına hayranlıkları dolayısıyla Farsça eser yazma çabaları artmış, bu da Türk diline Farsça kelimelerin girişini arttırmıştır.

Bu yüzyılın ikinci yarısında Arapça ve Farsçanın etkisiyle yaşanan hızlı dil değişimi, Eski Anadolu Türkçesi devrini kapatmış ve yerini Klasik Osmanlıca dönemi almıştır.

A.GÜLŞENİ-İ SARUHÂNÎ

Divan edebiyatının en önemli kaynaklarından olan şua tezkirelerine baktığımızda karşımıza Gülşenî mahlaslı birden fazla şair çıkar. Eserin yazıldığı yıllarda yaşamış olanlardan birincisi Gülşeniye Tarikatının kurucusu, Halveti Şeyhi Dede Ömer Ruşeni'nin müridi Şeyh İbrahim Gülşenî, diğeri ise adına Kühnü'l-Ahbar'ın tezkire kısmında ve Latifi'nin tezkiresinde rastladığımız Gülşenî-i Saruhani'dir. Tezimizin konusu olan Esrarname isimli eser, kaynaklarda ¹ ve kütüphane kayıtlarında İbrahim Gülşeniye ait olarak görünmektedir. Eseri okuduğumuz zaman ise içindeki bazı ipuçlarından bunun Gülşeni-i Saruhani'ye ait olabileceğini tespit ettik.

Latifi tezkiresinde Gülşenî-i Saruhanî'den şu şekilde bahsedilmektedir. "Saruhanlı'dır. Sultan Mehmet devrinde yaşamış, teslim ve tevekkül yolunu tutup işlerini Allah'a havale etmiş biriydi. Yedi bölümden meydana gelen manzum makaleleri ve tasavvufufla ilgili şiirleri vardır. "¹

MEB İslam Ansiklopedisi Gülşeni maddesinde ise hakkında şu bilgiler verilmektedir."Gülşeni -Saruhani, Türk şairi, Mehmed II'nin muasırıdır; Kitabını bu padişaha ithaf etmiştir. Teslim ve tevekkül yolunu tutmuş ve münzevi bir ömür sürmüştür. Yedi bab üzere "Makalat" ünvanlı eseri(1459'da bitmiş) bazı ahlak

¹ bkz. MEB. İslam. Ans. Cilt VI, Gülşeni maddesi.

meselelerine ait bir sıra manzum münazaralardan ve bunlara misal olmak üzere nakledilmiş menkıbelerden mürekkeptir. " 2

Prof. Dr. Harun Tolasa " Sehi, Latifi, Aşık Çelebi tezkirelerine göre 16. yy.'da Edebiyat Araştırma ve Eleştirisi adlı kitabında Latifi'den bahsederken Gülşeni-i Saruhani'nin de adını kullanmıştır. "Zaman (Şairin hayatına ilişkin zaman belirlemeleri)" maddesinde bu isme şu şekilde rastlıyoruz. "Gülşeni-i Saruhani'de - Sultan Mehmed madihlerindendir ve ol devirde gelmiştir... 129/b - şeklindeki beyanlarında ifadeye dayanan bir müphemlik görünür, fakat bir yerden bir yere gelmişlik halinin daha ağır bastığı gözden kaçmaz. 3

Kühnü'l-Ahbâr'ın tezkire kısmında Gülşenî-i Saruhânî hakkında şu bilgileri buluyoruz:"Bu bir şâ'ir-i Şaruhanîdür. Mısrda âsûde Şeyh Gülşenî hazretleri degüldür. Ammâ bunda daği dervîşlik kemâlde ve teslîm ü tevekkül dâireleri hadd-i i'tidâlde imiş. Taşavvufa müte'allik ba'zı maqalat*ı manzûmesi ve meşnevî tarzında nice hikâyât-ı mersûmesi vardur ki bu ebyât anlardan intihâb olunmuşdur. "4

Elimizdeki eserin İbrahim Gülşenî'ye ait olmadığını şuradan anlayabiliriz. Kaynaklara baktığımız zaman İbrahim Gülşeni'nin hayatını eserin yazıldığı bölgeden çok farklı yerlerde geçirdiğini görürüz. İbrahim Gülşenî, XV.yy.'ın birinci yarısında Diyarbakır'da dünyaya gelmiştir. 5 Doğum tarihi konusunda çelişkili ifadeler vardır. Muhyî'ye göre 940/1534'de vefat ettiğinde 114 yaşında olduğuna göre H. 826'da doğmuştur. 6 Vassaf doğum tarihini 826 olarak vermekte, ayrıca 830'da doğduğunu söyleyenlerin de bulunduğunu belirtmektedir. 7

¹ Latifi Çelebi Tezkiresi, Ankara, 1990, s.190

² MEB. İslam. Ans. Cilt VI, Gülşeni maddesi.

³ Hüseyin Vassaf, Sefine-i Evliya, III, s.2305-2309, Süleymaniye Kütüphanesi, Yazma Bağışlar, No:2754

⁴ Kühnü'l Ahbar'ın Tezkire Kısmı: Haz:Mustafa İsen, Ankara, 1994, s.142

⁵ Tolasa, Harun :Sehi, Latifi, Aşık Çelebi Tezkirelerine Göre: 16. yy. da Edebiyat Araştırma ve Eleştirisi , İzmir, 1983, s.165-s.38

⁶ bkz.Muhyi-i Gülşeni, Menakıb-ı İbrahim Gülşeni;Haz:Tahsin Yazıcı, Ankara, 1982

⁷ Hüseyin Vassaf, Sefine-i Evliya, III, 106

İbrahim Gülşenî, 15 yaşında zamanın ilimlerini öğrenmek için Tebriz'e gider. Burada Uzun Hasan'ın kazaskeri Molla Hasan'la karşılaşır.¹ Molla Hasan'ın yardımlarıyla medrese öğrenimi gören Gülşenî, daha sonra Uzun Hasan ile yakınlaşır. Dede Ömer'le karşılaştıktan sonra, Gülşenî ona intisab etmiş ve manevi hayatını onun rehberliğinde sürdürmüştür. Saraya yakınlığı Uzun Hasan döneminde olduğu gibi Sultan Yakub döneminde de devam etmiştir. Akkoyunlu hükümdarı Elvend Mirza 1501'de Şah İsmail ile yaptığı muharebede mağlub olunca Tebriz'de yeni bir dönem başlamıştır. Şah İsmail ve adamları Tebriz'e girdikten sonra Şeyh İbrahim Gülşenî Mısır'a göç etmeye karar vermiştir. Bu arada Diyarbakır'da bir süre kalmış; daha sonra 1515'de Mısır'a geçmiştir.²

Bu tarihe kadar, Gülşenî'nin yaşamış olduğu toprakların hiç birisi Osmanlı hakimiyetinde değildir. Gülşenî ancak 1518'de Yavuz'un Mısır'ı fethi ile Osmanlı yönetimiyle karşılaşır. Bir ara (954/1547)'de siyasi sebeplerden dolayı İstanbul'a getirilir. 959/1551'de Mısır'a döner. 940/1534 yılında 114 yaşında burada ölür.³

Tüm bu bilgilere bakacak olursak, Esrarname'nin yazıldığı yıl olan 860/1460'da Gülşenî'nin Tebriz'de olduğunu görürüz. Osmanlı padişahlarından Yavuz Sultan Selim ve Kanunî Sultan Süleyman'la görüşen ancak Fatih Sultan Mehmed'le hiç yakınlaşmayan bir kişinin ona bir eser sunması mümkün görünmemektedir. 860/1460'da Sultan II. Mehmed'e sunulan bu eserin müellifinin Şeyh İbrahim Gülşenî değil, Gülşenî-i Saruhani olabileceğini buradan anlayabiliyoruz.

¹ bkz. MEB. İslam. Ans. Cilt VI, Gülşenî maddesi.

² bkz. Muhyi-i Gülşenî, Menakıb-ı İbrahim Gülşenî

³ bkz. a.g.e.

B.ESRÂRNÂME

Klasik Doğu Edebiyatına ait en önemli nazım şekillerinden birisi de mesnevîdir. Mesnevî, her beyti ayrı kafiyeli olan nazım şeklidir. Aruzun kısa kalıplarıyla yazılır. Türk edebiyatında pek çok şair mesnevî nazım şekliyle örnekler vermiş ve ilmî, didaktik, lirik eserler yazmışlardır.¹

Evlîya menkıbelerinin anlatıldığı Gülşenî'nin Esrarname isimli eseri de mesnevi nazım şekliyle yazılmıştır. 938 beyitten oluşan bu mesnevîde tevhid, münacaat, naat, medhiye, âgâz-ı dâsitân, konu ve hatime bölümleri bulunur. Tanrının birliği, bu birlikten ve yücelikten dolayı ona yakarış ve Hz. Muhammed'e övgü bölümlerinden sonra, dört halifeden bahsedilir. Halifeler ve "Cihan Şahı Sultan Muhammed" medh edilip, konuya bir giriş yapıldıktan sonra, hikayelere geçilir.

Pâdişâh-ı pâk zât-ı pâk din

Zill-ı hâk sulţân Mehemmed pâk din

Eserde 29 hikâye vardır. Müellif bir dizi ahlâk meselelerine ait bir takım öğütler verdikten sonra, bunlara örnek teşkil eden hikâyeler anlatır.

Bu hikayelerden Pervaneler, Tanrı'nın puta tapan birisine cevap vermesi, Cebrail'in hayreti ve puta tapanın imana gelmesi hikayesi, ile "Kaknüs Kuşunun hikayesi'ne Attar'ın Mantık'ut-Tayr adlı eserinde rastlıyoruz.² Bu üç hikaye ve Millet Ktb. No:932'de bulunan Razname müşhası üzerine yazılmış olan "Mantık'ul Tayr Attar" ibaresi, eserin tercüme olabileceğini düşündürse de, gerek beyit sayılarının farklılığı, gerekse bu üç hikaye dışındakilerin benzer olmayışı bu ihtimali ortadan kaldırır.

"Türk edebiyatında çok sevilen Attar'ın Esrarname'si defalarca Türk dilinde de yazılmıştır. Pek çok müellif tercüme ya da şerh yoluyla bu eseri ele almışlardır. Oysa

¹ PALA İskender: Divan Edebiyatı, s.65, İstanbul, 1992.

² Ferideddin-i Attar, Mantık al-tayr; çev. Abdülbaki Gölpınarlı, İstanbul, 1990.

Gülşeni'nin Esrarname'sinin orjinal bir eser olduğu ve Attar'dan tercüme edilmediği ilk bakışta anlaşılır."¹

Gülşeni, eserin büyük bir kısmında fâilâtün / fâilâtün /fâilün veznini kullanmıştır. Farklı olarak 19-36. beyitler arasında ve padişaha yazılan kasidede mefûlü/ fâilâtü/ mefâilü/ fâilün vezni kullanılmıştır.

Esrarname'nin 860/1460 yılında yazıldığını eserin sonuna düşülen tarihten anlıyoruz.

Sâl-ı hicret zâd u sin ü dâldı

Ṭâli' 'âlem mübârek kaldı

¹ AYAN, Gönül: Esrar-name(İnceleme-Metin)-Tebrizli Ahmedî, Konya, 1989.

C.ESRÂRNÂME NÜSHALARI

Esrarname'nin, Türkiye Kütüphanelerinde kayıtlı bulunan 3 nüshasına rastlarız. Her üç nüsha da farklı isimlerle kaydedilmiştir.

a- Esrarname

Çalışmamızda esas aldığımız bu eser, Bursa Yazma ve Basma Eski Eserler Kütüphanesi Orhan, 2096/ I'de kayıtlıdır. Ölçüleri: 162*120, 106*65 vr: 46 st. II Talik. İstinsah tarihi ve müstensihi belli değildir.

b- Razname

Millet Kütüphanesi Manzum Eserler, 932 numaradaki nüsha: Ölçüleri: 152*105-100*60 vr: st:II. İstinsah tarihi ve müstensihi belli değildir.

Başı:

Sonu:

c- Pendname

Millet Kütüphanesi, Ali Emiri, Manzum 859 numarada Pendname adıyla kayıtlı bulunmaktadır. Ölçüleri: 205*132- 162*90 yz: Rik'a vr: 29 st: 18 İstinsah tarihi: 1210

Başı:

Sonu:

Süleymaniye Kütüphanesi, Hacı Mahmud Efendi, 1042 numarada Pendname isimli ikinci bir eser daha bulunmaktadır. Bu Millet Kütüphanesi'ndekinden farklı olup manzum ve mensur olarak yazılmış, yer yer gazellerle de süslenmiştir.

ESRÄRNÄME Kİ MENÄKİB-I EVLİYÂDUR GÜLŞENİNÜÑ

1b

1-Ĥamd ü pāk ol pāke cānı pākdan

K'ādem eyler ıudretile ĥākdan*

2-Āfitāb-ı rüĥa andandur ziyā

Şem' -i ' aql andan bulur nūr-ı ziyā**

3-Ĥikmetile nuşfede ol cān ider

Āfitāb zerrede pinhān ider***

4-Baĥr-ı feyzinden dü ' ālem kaşredür

Mihr-i cūdından dil ü cān zerredür

5-Bānı bünyād-ı şaķf-ı bī-sütün

Naķş-ı bend-i tāķ-ı çarĥ-ı nilgün

6-Çarĥa seyr ü kuşb andandur şebāt

' Aql u nefis ü rüĥa ol virür ĥayāt

7-' Aqluñ ol ' aqlı vü cānuñ cāndur

Cüz ü külli zatunuñ bürhāndur

8-Ĥikmet-i mecmu' fi' lüñ fā' ili

Ĥudret-i mecmu' şey' üñ şāmili

* P.1.a-Ĥamd pāk ol pāke cānı pākdan ; R.1.b-K'ādem itdi ıudretile ĥākdan

** R.2- Āfitāb-ı ruĥa ol virür ziyā /Şem' -i ' aql andan bulur nūr u ziyā

***R.3, P.3- Ĥikmetile nuşfeden ol cān ider / Āfitābı zerrede pinhān ider

2a

9- Hic 'amel hurde-bîn ü nüktedân
Kimesne zatından anuñ virmez nişân*

10-Âfitâb zât-ı pākından yakîn
Dide-i 'aql olmamışdur zerre-bîn

11-Dâldurur hikmetine kâf nûn
K'andan oldı naqş-ı birûn-ı derûn**

12-İrdi her mevcûda cûdından vücûd
Zü'l-minen bî-minnet eyler feyz-i cûd***

13-Evveli her evvelüñ bî-ibtidâ
Âhiri her âhirüñ bî-intihâ

14-Pâdişâh olur ki bâki 'izzeti
Hem mağz u hem müzill yok zilleti****

15-Hâk-ı dergâhı selâtin-i cihân
Halkasıdur bâbınuñ heft âsumân

16-Gâh virür tâc ü taht ü mâl ü câh
Gâh eyler mâl mâr ü câhı çâh*****

* R.9.a-P.9.a Heyc 'aql hurde-bîn ü nüktedân

** R.11.a-Dâldurur hikmetine kâf u nûn

*** R.12.a-İrdi her mevcûda elinden vücûd

**** R.14-Pâdişâh oldur ki bâki 'izzeti /Hem ma'z u hem mezl yoğdur zilleti

P.14- Pâdişâh oldur ki bâki 'izzeti /Hem ma'z u hem mezl yoğ zilleti

*****R.16-a-Kâh virür tâc ü taht ü mâl; câh ; P.16-b-Kâh eyler mâl mâr ü câhı câh

17-Ĥäkim oldurur ki ĥükmidür revân
Mâni' olmaz emrine kevn ü mekân

18-Oldı vaşfinda zebân ' aql lâl
Kimesne andan nişân virmek maĥäll

2b

19-Ol pâdişâha yaraşur eyvân-ı kibriyâ
Kim ĥake yüz sürerler eşiginde enbiyâ

20-Ger şad hezâr sâl kılsa vaşf u evşâfın
Mevşûf olmaya şıfat-ı ' izzet-i ĥüdâ*

21-Evc-i sipihreden çü ŧulû' ide âfitâb
Sergeşte ĥâl olsa ne ŧañ zerre-i hevâ**

22-Keşf-i sırr-ı evkât-i? celâl itmek iste
Maĥcüb bî-mecâl olur ' aql-ı evliyâ***

23-Ma' kûl-ı ' aql evvel ü âĥirdurur velî
Andan ne ibtidâdurur aña ne intihâ****

24-İRmez kemâl zat beĥâsına ĥic naĥş
Mecmu' -ı kâinâta eger eylese hebâ*****

* R.20.a- Ger şad hezâr sâl halayık iderse vaşf; P.20.a- Ger şad hezâr sâl kııl vaşf dastan

** R.21.b- Sergeşte ĥâl olsa ne ŧeg zerredür hevâ

*** R.22.b- Maĥcüb u bî-mecâl olur ' aql-ı evliyâ

**** R.23.b-Andan ne ibtidâ bilinürdür ne intihâ; P.23.b-Andan ne ibtidâdur aña ne intihâ

*****R.24.b-Ser cümle kainatı eger eylese hebâ; P.24-b-Mecmu' kâinâta eger eylese hebâ

25-Ĥaṭṭ-1 vüçüd levḥ-i ‘adem üzre resm idüp

Ĥarf-i dü kevnî eylese inşâ kemâşâ*

26-Ol zât-1 pāk kim şıfatdan eşerdurur

Ehl-i ‘uḳûl didügi bî-çün ü bî-çerâ**

27-Ketm-i ‘ademden eyler icâd ḳudreti

Şeş süy ü heft aḫter ü ne günbed-i ‘alâ

28-Dest-i sipihre maşḳala-i mâh-1 nev virür

Ta aḫterân-1 âyine kevnî vire cilâ***

29-Gündüz bisâṭ-1 ḥâke ṭutar çetr rüzigâr

Gice ‘arusı çerḫe ṭöşer nilgün fetâ

3a

30-Şem’-i celâl tâbiş şevḳinde zevkile

Pervâne-vâr sūḫte ervâḫ-1 aşfiyâ

31-Gerçi ta’ ayyünâtdurur keşret-i şıfât

A’ dâd ḳo ki vaḫdet ider zât-1 muḳtezâ****

32-Sırr-1 ḫaḳḳâ yakınma ki irmez aña ‘uḳûl

Ḥöş mazḫâr oldı âyine-i rûḫ-1 Muştafâ

* R.25- Ĥaṭṭ-1 vüçüdü levḥ-i ‘adem üzre resm idüp/Ĥarif dü kevnî eyledi inşâ kûmâşâ

P.25-b Ĥaṭṭ-1 vüçüd levḥ-i ‘adem üzre sim idüp/Ĥarif dü kevnî eyledi inşâ kûmâşâ

** R.26.a-Ol zât-1 pāk kim şıfatından eşerdurur; P.26.a Ol zât-1 pāk kim şıfatından eşerdurur

*** R.28.b-Kim aḫterân-1 âyine güne vire cilâ

****R.31.b- ‘Adâd ḳo ki vaḫdet ider zât-1 iḳtezâ

33-‘ Aşl-ı vücūd nokta-i pergâr-ı dâire

Mağşūd âferineş ü memdûh muğtedâ *

34-Şânında nâzil olalı olmış vechiñe

Āfâk rûşen eyledi envâr ü aşhâ

35-Ĥavf itme Gülşeni ne kadar olsa sebât

Çün Muştafa şefi‘ ola ‘ afv ider ĥudâ

36-Her dem hezârbâr şalât u selâmile

Cân ü gönülden olsun aña midĥat şenâ

37-İy ki senden ĥâşıl olur her murâd

Sen idersin ĥatır-ı mahzûn şâd ***

38-Sen bilürsün ĥâl-i ĥallâk-ı ‘ âlemi

Zâhirâ râz derûni âdemi

39-‘ İlmün ma‘ lümdur esrâr-ı ĥayb

Bu yakîne ‘ âkil itmez şekk ü reyb

3b

40-Destĥirisin ĥamu üftâdenün

Hem penâh-ı bende vü âzâdenün

* R.34-‘ Aşl-ı vücūd ü nokta-i pür kâr-ı dâire/ Mağşūd aferineş vü memdûh u muğtedâ

** R.36.b- Çün Muştafa şefi‘ durur ‘ afv ider ĥudâ

***R.38.b- Sen idersin ĥatır-ı mahzûni şâd

41-Reh nümâ ol iy kamuya rehnümûñ

Nefs elinde koma kim olam zebün

42-‘ Āciz ü dermânde vü bî-ḥâşılam

Ṭut elim k’üftâde-i âb degülem

43-Gerçi itdim bî-‘aded cürm ü günâh

Lîk feyz-i fazl ü lütfuñdur penâh*

44-Bî-vefâ aşhâbile ḥaşr eyleme

Cem‘ olmuş ḥâtır neşr eyleme**

45-Saña lâyıḳ kullar ile hem-dem it

Derd ehli şoḥbetine mahrem it ***

46-Şol ‘amel kim ḥâzretüñde ḳadr vār

Ân rûzi eyle iy perverdigâr

47-Şol yola kim saña varur rehber ol

Çün degüldür ḳaşdım andan ḡayrı yol

48-Cân u dilde ḳoma ḡıll ü ḡışş ḡayr

Ḳılmasun şūr u şer olsun mahz-i ḡayr *****

* P.44.a- Gerçi itdim bî-‘aded cürm günâh

** R.45.b-Cem‘ eyle ḥâtırın neşr eyleme

*** R.46.b-Ehl-i derdün şoḥbetine mahrem it

**** R.47- Şol ‘amel kim ḥâzretüñde kadri vār / Ânı rûzi eyle iy perverdigâr

P.47.b- Ânı rûzi eyle iy perverdigâr

*****R.49.b- Ḳılmasun şūr u şer olsun cümle ḡayr

49-Çalup bî-ğışş u derûn-ı pürsafâ

Hem ‘amel kim ola hâliş bî-riyâ *

50-Sen müyesser eyle iy dānā-yı rāz

Hâtırı cem‘ ü dili bî-hırş u āz

4a

51-Şol zemān kim müddet-i ‘ömr ü hayāt

Āhir ola ire hengām-ı memāt

52-Çünkim idem dār-ı dünyādan sefer

Fazluñ eyle rahmetüne rāhber

53-Hem-reh it tevfiķ ü imān dūrüst

Vaķt-i pürsiş eyleme ķavlimde süst**

54-Yā kerim ü yā rahim ü yā ğafur***

Rūz-ı maḥşer Muştafādan itme dūr

55-Seyyid-i Kevneyn şāh-ı enbiyā****

Nūr-ı pāk ü şem‘ -i cem‘ aşfiyā

56-Şu‘le-i tiĝ-ı zebān şem‘ -i mihr

Pāymāl-i maķdem fark-ı sipihr

* R.50.b- Hem ‘amel kim ola hâliş ola bî-riyâ

** P.54.a- Hem reh it tevfiķ imān dūrüst

*** R.55.a- Yā kerim vü yā rahim yā ğafur; P.55.a- Yā kerim vü yā rahim vü yā ğafur

****R.56.a- Seyyidü’l Kevneyn vü şāh-ı enbiyâ

57-Ĥāk rāh selsebile āb-ı rüy

Ravzasında bāğ-ı cennet ĥāk-ı küy

58-Şehsüvār-ı ‘arşa-i her dü cihān

K’oldı miẓmār berrāk lā-mekān

59-Çün berrāk bark-vār ide şitāb

Ḳala ‘İsanuñ ĥārı ender ĥilāb

60-Musāya ger küh-ı Ṭurısa maḳām

Aña fark ‘arşdur vaḳt-ı kelām

4b

61-Āfitāb-ı āsumān şer‘ u dīn

Emn-i ‘ālem mehbiṭ-i rūḥü‘l-emīn*

62-Ehl-i imānuñ emīn ü mesnedi

Devlet ü iḳbāl ü baḥt-ı sermedi**

63-Dürre-i nürcebin-i āfitāb

Şem‘-i ḥaṭṭ-ı siyāḥ müşg nāb***

64-Dürr-i deryāyı nebüt oldurur

Gevher kân-ı mürüvvet oldurur****

* R.63-Āfitāb-ı āsumān şer‘-i dīn /Rüz-ı ‘ālem mehbiṭ-i rūḥü‘l-emīn

P.62.a- Āfitāb-ı āsumān şer‘-i dīn

** R.64- Ehl-i imānuñ emīn mesnedi/ Devlet ü iḳbāl baḥt-ı sermedi

*** R.65.b-Şem‘-i ḥaṭṭ-ı siyāḥ müşg nāb

****R.67.b-Gevher kân vilayet oldurur

65-Ahmed-i muhtâr hatem-i mürselin*

Fahr-i âdem rahmeten li'l-âlemin

66-Ûil' at-ı teşrif aña levlâkdur

Muqaddem-i tac sırr-ı eflâkdur

67-Aña vü âline yâ rabbe' l-enâm

Bî-gerân olsun şalât ile selâm

68-Evvel aşhâb-ı şeyh muhtedâ

Kân-ı şıdk u yâr-ı gâr Muştafâ**

69-Server-i leşker-keş sultân-ı şer'

Zât-ı pāk 'enşâr-ı erkân-ı şer'***

70-Ehl-i hâl ü şâhib-i fakr ü fenâ

Rûkn-i a'zam reh-nümâ-yı pişvâ****

5a

71-Yâr-ı şânî şâhib-i 'adl ü kerem

Mazhar-ı islâm mîr-i muhterem*****

* R.67.a-Ahmed-i muhtâr ü hatem-i mürselin

** R.82.a- Evvel aşhâb u şeyh muhtedâ

*** R.83.b- Zât-ı pāk u 'enşâr-ı erkân-ı şer'

**** R.84- Ehl-i dîn ü şâhib-i fakr ü fenâ /Rûkn-i 'azam reh-nümâ vü pişvâ

P.84.b-Rûkn-i 'azam reh-nümâ vü pişvâ

*****R.85.b- Mazhar-ı islâm ü mir-i muhterem

P.85.b- Mazhar-ı islâm mir-i muhterem

72-Muştafâ şoñra ger peygamber

Olsa ol olurdu iy şāhib hūner*

73-Sāyesi her kanda kim virürdi nūr

Andan olurdu kaçup iblis dūr**

74-Yār-ı şāliş cāmi' -i āyāt-ı hāḳḳ

Kim añā olmuşdı 'ilm-i hāḳḳ sebaḳ

75-Kān-ı luḳ u 'ilm deryā-yı hayā

Ya' ni Zū' n-nūreyn hūrşid-i şafā***

76-Bülbül-i hōş naḡme-i bāḡ-ı neb

Tūtī-i güyāyı esrār-ı nebī

5b

77-Yā rābi 'dūr dūr-i hel etā

Şehsüvār esperiş-i lā-fetā

78-Sāḳī-i cām-ı şerāb selsebil

Āb-ı kevşer hāḳ-i pāyına sebil

79-Gerçi şehr-i 'ilm hāḳdur Muştafā

Bābıdur anuñ 'Alī-i murtażā****

* R.86.a- Muştafādan eger peygamberi

** P.86.a-Sāyesi her kanda kim virür nūr

*** R.86.a- Kān-ı luḳ u hilm deryā-yı hayā

****R.93.b- Bābdur ānuñ 'aliyyü'l-murtażā

80-Ba' de na' t u medh-i aşhâb-ı nebi

Ehl-i 'irfānuñ cihānda mezhebi

81-Budurur kim ola medh-i pādişāh

Nāme-i medh mazhar-ı luţfu'l-lāh

82-Pādişāh-ı pāk zāt-ı pāk din

Zill-ı hāk sultān Mehemmed pāk din*

83-Āfitāb-ı āsumān-ı saltanat

'Ālem-i ma' nā cihān-ı ma' rifet

84-Ger kılā 'ayn-ı 'ināyetden nazār

Rüşen ola didehā-yı hüner **

85-Ta' n ider hürşid rāy-ı enveri

Encüm-i eflāk anuñ fermān-beri***

86-Zāt-ı pākidür cihān feyz cüd

Ġarqa-ı en'ām-ı 'ām her vücüd ****

6a

87-Nice kim tevḥid ü na' t medh ola

Nice kim ḥamd u şenā vü ḳadḥ ola *****

* R.96.a-Pādişāh-ı pāk zāt u pāk u din; P.95.a-Pādişāh-ı pāk zāt u pāk bin

** R.98.b- Rüşen ola dide-i 'alā hüner ; P.97.b- Rüşen ol dide-i 'alā pür hüner

*** R.99- Ta' n ider hürşide rāy-ı enveri/ Encüm ü eflāk anuñ fermān beri

**** P.99.a- Zāt-ı pākidür cihān feyz ü cüd

*****R.101.a- Nice kim tevḥid ü na' t u medh ola

88-Düşmen-i merdūd u maqđūh-ı zamān

Döstü maqbül memdūh-ı cihān *

89-Evvel āfitāb rāye ki emrindedür cihān

Gerden nihāde k'o zemīn şir-i āsumān**

90-Āyine-i zamirine 'aqlı eyle nazār

Ma' lūm ola daqāyık-ı esrār-ı āsumān

91-Gördi cūd-ı ser segben pāyına şaviyyet

Ɔodı zemāne hādiseden günāh-ı girān***

92-Ɔadr-serāy-ı bāmına olmak muhāldür

Bām-ı sipihre gerçi zuhal oldı pāsbān ****

93-Hürşid-i kimyā ger derd-i pāy-ı cevheri

Keff-i güher feşānına sâil niteki kân ****

94-Adın heft-i cild sipihre debir-i çarh

Yazdı kim ola hürz muqimān āsumān *****

95-Şāh-ı cihān Mehemmed gāzi hitāb ider

Adına çün haţib-i felek ola huţbe-hān

* R.102.b-Dostı maqbül ü memdūh-ı cihān

** R.103.b-Gerden nihāde k'o zemīn şir-i āsumān

*** R.105.a- Gördi cūd-ı ser segben pāyına şub

**** R.106- Ɔader serāy-ı pāmına olmak mahāldür /Bām-ı sipihre gerçi zuhal oldı pāsbān

*****R.109-Adın heft-i cild sipihre debir-i çarh

96-Min ba' d ism-i künyet-i 'âlâ düzüp oğur
Dârâ-yı erdevândur vü Keyhüsrev-i âsiñân *

6b

97-Bälâya çarğ bağtdurur da' veğ eyleyen
Elbeğte pîr olana ider 'izzeği cevân **

98-Keyvân çün oldı hayme-keş muğbağı anuñ
Giysüyi zühreden düzedür çarğ-i resimân

99-İrse gubâr cevherine 'ayn-ı 'abherüñ
Hürşid-veş dakâyık eflâka ola 'ayân***

100-Âvâz-ı tağl-bâzın güş itse rüz-ı şayd
Havfile nesr-i tâyir ide terk âşiyân

101-Keff-i cevâdı hâşşateyn bulsa nâmeye
Dest-i çenâr ola çimende güher-feşân

102-Bâğ-ı behişte vire nesîm-i hayât-bağş
Halkı güli nesîmin kesb itse gülistân ****

103-Ger itse tîr-i gamze-i gülmândan iltimâs
Giysü-yı hür-ı huld olurdı zerre gümân *****

* P.110.b-Dârâ-yı erdevândur keyhüsrev ü âsiñân

** P.111.a- Bälâya çarğ bağtdur da' veğ eyleyen

*** R.114.a- İrse gubâr cevherine çarğ-ı 'abherüñ

**** R.117.b- Halkı güli nesîmin kib itse gülistân

*****R.118.b- Giysü-yı hür ol idi zerre gümân; P.117.b- Giysü-yı hür hald olurdı yine gümân

104-Şehr-i 'ademden olmazsa zabt bedreka

Gelmez vücüd kişverine kârbân-ı cân *

105-Şol sâlik ola câh-ı cihânınuñ âgehi

K'ol kademde menzil ola añâ lâ-mekân**

106-Ger âb-ı kevşer ile şuvarula desti

Müjgân-ı hür nizesine oldu senân

107-Yâkût u la'1 miyve ola dikicek nihâl

Keff-i güher-feşhânını yâd itse bâğ-bân***

7a

108-Ger hıfz-ı dâmeninde olursa çerâğ-ı 'ömr

Bâd-ı fenâ erişmiye vü kıla câvidân

109-Ger câm 'adl cür'asını nüş iderse hak

Nüşinrevâne feyz ide nüşin revân revân****

110-Devrinde hiç kimesne zulm eylemez anuñ

Anuñ ancak dehân ü döstü meger ol dağı revân*****

* R.119- Şehr-i 'ademden olmadı zabt bedreka /Gelmez vücüd kişverine kârvân-ı cân

P.118.b. Gelmez vücüd kişverine kârvân-ı cân

** R.120.a-Şol sâlik ola cân-ı cânnuñ âgehi

*** R.122-Yâkût u la'1 miyve ola dikicek nihân / Kef güher feşhânını yâd itse bâğbân

P.121.b- Kef güher feşhânını yâd itse bâğbân

**** R.124.b- Nüşin revâne feyz ide nüşin revân revân; P.123.b. Nüşin revâne feyz ide nüşin revân revân

*****R.125.b- Ānuñ ancak dehân- yar meger ol dağı binan; P.124.b- Ānuñ ancak dehân ü dostu meger ol dağı

111-Ol âfitâb râye ki zıll-i hüdâdurur
Olsa ‘aceb mi şeh-per-i cibril sâyebân*

112-Hakkâ ki mu‘terif olayidi kuşûruna
Ger sidreden zerresi sezâ ola nerd-bân

113-Çün devlet du‘âsın okur Gülşenî anuñ
Rûhu‘l-emîn gibi ider âmin ins ü cân **

114-‘Âlemde niçe kim ola ‘aşl gam ü tarab
İnsân gehî melûl ola gâh şâdumân

115-Ahbab şâz u hürrem ü handân ola kavî
A‘da-yı müstemend ü perîşân ü nâ tüvân

116-Bî-niyâza ‘âciz ü bî-çâreyem
Râhber ol kim gümreh ü âvâreyem

117-Kendüzümden olmuşam kendümde kim
Hiçden hiçim ki yokdur ki varlığım ***

7b

118-Ben kimim kim kaçre-i mâ‘i mehin
‘Özrüm ü taqşîr ser-tâ-ser hemîn

* P.125.a- Ol âfitâb dâye ki zıll-i hüdâdur

** P.128.b- Rûhu‘l-emîn bigi ider âmin ins ü cân

***R.133.b-Hiçden hiçim ki yokdur varlığım

P.132.b- Hiçden hiçim ki yokdur varlığım

119-Sen hālās it perde-i pendārdan

Keşf eyle min ledün esrārdan

120-Ṭut elüm ki üftādeyem iy dest-gīr

Gerçi ol a‘ zāze degmez bu hākīr

121-Zerre-i ser-keşem bī-pā vū ser

Āfitābı mihr ki olmuş maḳarr

122-Āb u kil bendenden it āzād dil

Ḳoma ki olam pāymāl āb u kil*

123-Hāk ü hūn ālūdeyem pūr sūz u derd

Şem‘ gibi zār ü giryān rüy-ı zerd**

124-Cān ü dil āyinesinde ḳoma jeng

Gerçi düşdi ‘ aks-i çarḥ-i nīl-reng

125-Yüz sañā ṭutdım beni redd eyleme

Cehl ‘ aḳlum yolına sedd eyleme

126-Nūr-ı mihriñ şem‘ dār eyle delīl

Ki olmaya dil zūlmet içinde zelīl

127-Vir ḳanā‘ at hānım iy bī-niyāz

Ḳoma k’olam pāymāl-i hırş ü āz

* R.138.a- Āb u kil bendenden it āzāde dil

**P.138-Hāk ü hūn ālūde pūr sūz u derd /Şem‘ bigi zār ü giryān rüy-ı zerd

128-Rām-ı kinden beni āzād kı

Āhret fikri gāmile şād kı

8a

129-İy dili pür derd ü pür süz u niyāz

Vaşf-ı hālünden bize keşf eyle rāz

130-Bilirüz kim vākıf-ı esrārsın

Naql it kim nāqıl-ı āşārsın

131-Sālik-i rāh yakınsin bī-gümān

Ṭālibiz eyle sülükundan beyān

132-İy hākīm kārđān tiz hüş

Ḳatre iken bahre gibi eyle cüş*

133-Gevher-i ma‘ nā ki dürc-i cānda vār

Nazm eyle mişl-i dürr-i şāh-vār

134-Ma‘ rifet āyinesine vir cilā

Kim görine zerreden mihr şafā

135-Oлма igen gonce gibi beste dem

Ḳurrem ol gül gibi çekme ḥār-ı ğam**

136-Ḳudsī gūlzār gülinden bŷy-ı cān

‘Andelīb-i ḳudsīye vir armağān

* R.147.a- İy hākīm kārđān ŷ tiz hüş

**P.150- Olma iken gonce bigi bist dem/Ḳurrem ol gül bigi çekme ḥār-ı ğam

137-Her temettu' dan ki vardur hâşılıñ

Cân mezâk-ı zevk ider dürüst dilüñ

138-Ço cihânı ol küdüretten beri

Kim yaraşmaz tire şems-i hâveri

8b

139-Çarh bî-mihri vü cânı bî-vefâ

Pür küdüretdür ki görünmez şafâ*

140-Baht ü 'izz ü ni' met ü nâz-ı cihân

Zehr-i kâtildür görünür nüş-ı cân**

141-Çenber-i gerdün-ı gerdân iy büser

Halka olmuş ejderhâdur heft-ser

142-Bir deminden kim hezâr olur helâk

Hâce gâfildür kim itmez bîm ü bâñ

143-Dâne-i hırşa muqayyed murğ-ı cân

Hırmen-i 'ömri yele virdi cihân

144-Pîrezendürür 'arūs-ı rüzigâr

Nev-cevân şanma görüp naqş-ı nigâr***

145-Cüft olma aña kim delâledür

Miyve-i şüm-keş ü kıtâledür

* R.154.a- Çarh bî-mihri ü cânı bî-vefâ / P.154.a-Çarh bî-mihr cânı bî-vefa

** R.155.a- Baht ü 'izzet ü ni' met ü nâz-ı cihân

***R.159.b Nevcevân şanma görüp naqş ü nigâr; P159.b- Nevcevân şanma görüp naqş-ı nigâr

146-Dāmdurur murğ-ı cāna rüz şeb

Dāne itme hırmen mehden taleb*

147-Çarğ-ı bī-mihr ü cihān kıtāldür

Kılma reng ü büyüna kim āldur**

148-Niçelerden girü kılmışdur cihān

Sen şanursın kim seni gördi hemān

9a

149-Var mıdur şāzi ki şonı gam degül

‘Arūs olur mı kārı mātem degül***

150-Bī-ğazān olmaz bahār-ı rūzigār

Bilevüz nüş-ı mey ü niş-i humār

151-Mūbid hūner u meger kim ber seher

İtdi bülbül gibi gülşenden güzer****

152-Şac-ı müşgīn dem-i şabā anber nişār

Lāle micmer sūz ü āb āyinedār

153-Meclis-i gül germ ü bülbül hoş nağm

Nergīs-i sākī elinde cām-ı Cem

* R.161.a-Dāmdurur murğ-ı cāna rüz u şeb

** P.162.a- Çarğ-ı bī-mihr cihān kıtāldür

*** P.164.a- Varmıdur şadı k'ahir gam degül

****P.166.b-İtdi bülbül bigi gülşenden güzer

154-Murg-ı şâh-ı serdün-ı destân serâ

Sâz düzmiş râst uşşâk u nevâ

155-Şâhid-i nesrîn gül hürî cemâl

Şahn-ı gülşen sâht-ı bend mişâl

156-Cân virür 'İsâ bigi bād-ı bahâr

Âb-ı Hızr olmuş zülâl-i cüybâr

157-Çatre kim işâr ider çeşm-i şehâb

Lâle la' linde olur dürr-i hoş-âb

158-Micmeresüz nesim-i subh-dem

Müşg-bâr olur hevâ urdukça dem

9b

159-Şöyle düzmiş râst sâzın hezâr

Kim şafâdan rakş urur serv çenâr

160-Bü neşâf gördi mübid bir zemân

Oldı âb cü bigi andan revân

161-Geçdi bir müddet zemân-ı rûzigâr

Yine geldi anda mübid ihtiyâr*

162-Gördi kim gitmiş gül ü şolmuş semen

Yirin almış bülbülün zâg u zağan

*R.176.b-Yine geldi hande mübid ihtiyâr

163-Bile varmış şevket-i sultân-ı gül
 Hâmûş olmuş bülbül-i destân-ı gül

164-Gitmiş ol 'ayş ü neşâtı encümen
 Hâr olmuş cây-ı gül-berg ü semen

165-Şâh-ı bî-berg ü da' nâ-dil-i bî-nevâ
 Pür küdüret bî-şafâ âb ü hevâ

166-Serv olmuş şab'-ı germ-i murg-ı zâr
 Böyle varmış âb-ı rüy-ı murg-ı zâr

167-Kâsesini nergisün gerdün-ı dün
 Lâle câmı gibi itmiş ser-nigün*

168-Hâr kalmış naılden gitmiş raîb
 Huşk şâh şüriden benc ü tarab

169-Gördi mübid bû dige-gün hâlini
 Cân u dilde zâyid oldu hayreti

10a

170-Hânde itdi 'âlemün aqvâline
 Zâr u giryân oldu kendü hâline

171-K'ey dirîğa devr-i çarh-ı rüzigâr
 Dürlü dürlü şekl eyler aşîkar

* R.162.a-Kâsesini bülbülün ger dün-ı dün

P.182.b-Lâle câmı bigi itmiş ser nigün

172-Ġāfilüz bu köhne deyr ü pür-ğayl

Kim esäs-ı ‘ömrre ırgürür ħalel

173-Her ne şüret bağlarısa äb u ħāk

Tiz eyler gerdişi gerdün-ı helāk*

174-Günbet-i gerdünde pür şür u şer

‘Ömr-i bünyädın ħalur zir ü zeber**

175-Cän-ı mübid tıydı ‘ibretten eşer

‘Ärif diħħat oldı vü şāhib-i nazār

176-Şem‘-i tevfiħ oldı çün añā delil

Menzil-i taħħik çün iletı sebil***

177-Sende fikr it ħāliñi iy muħterem

Mübid-i Hindüdan olma dün u kem****

178-Ķo hevâyı kendüñe meşħül ol

Menzil-i taħħik iletmege yol

179-Bü sa‘id mihnedden itdi su ‘äl

Vāħıf-ı aħvāl-i ‘ālem ehl-i ħāl

* R.168- Her ne şüret kim bağlarısa äb u ħāk / Seyr eyler gerdişi gerdün-ı helāk

** R.169.b- ‘Ömr-i bünyädın ider zir ü zeber

*** R.171.b- Menzil-i taħħik iletı sebil

****R.172.b- Mübid-i hindiden olma dün kem

10b

180-K 'ey ' aziz pāk bin ü pāk cān
Nicedür kätünde aḥvāl-i cihān*

181-Didi ' ālem kim görürsün āşikār
Naḥle beñzer mūmdan iy iḥtiyār

182-Şüret-i ḥoş reng ü naḫş-ı dil firīb
Şekl-i nāzik hey 'et ḥüb u ğarīb

183-Lik bünyādı degüldür pāydār
Tiz olur bād-ı hevādan tār ü mār

184-Bir nefesde variken olur hebā
' Ākil olan i' timād itmez aña

185-Reng ü büy-ı naḫş-ı ' ālemdür mecāz
Şanma kim taḥkikdür iy ser firāz

186-Naḫş-ı şüret rengine aldanmağıl
Çün mecāzidür ḥaḫikat şanmağıl

187-Ḥāl-i ' ālem kim ḥayāl-i ḥābdur
Şüret-i eşkāl naḫş-ı ābdur**

188-Çeşme-i ḥürşiddür ' ayn-ı serāb
Beyt-i ma' mūr-ı cihān maḥzā ḥarāb

* R.195-b-Nice kätünde aḥvāl-i cihān

**P.202-a- Ḥāl-i ' ālem kim ḥayāl-i ḥābdur; R.202.a- Hal-i ' ālem suret ü eşgal ḥayāl ü ḥābdur

189-Bağlama dil gerçi kim dil bendedür

Düşman ol kim döstâne pendedür

190-Terk-i dünya efdal-i tâ' atdurur

Kaşd-ı terk ahsen-i niyyetdurur*

11a

191-İsa-yı sāfi derün pāk cān

Reh-i rüy taḥkīk-i seyyāḥ-ı cihān**

192-Seyr iderken gördi bir gār ' acīb

Yatar anda fāriğ olup bir gārīb

193-Nükte ile didi kim iy bī-ḥaber

Ṭura diri ' ömr olmadan zir ü zeber

194-Dür-ı dürre tüşe vāfir gerek

Ġaflet kovar olan ḥāzır gerek

195-Virdi ' İsäya cevāb ol k'ey hümām

Ben dü ' ālem tā' atın itdüm temām

196-Zād-ı rāh-ı tā' at maḳbül hem

Ḥāzır itdim çekmezem beyhüde gam***

197-Āḳil-i nīkū nihādım ḥuşyār

Sehv-i lehv ehli degülem āşikār

* R.205-b- Kaşd-ı terk niyyet ahsendurur

** P.206.b- Reh-i rü taḥkīk-i seyyāḥ-ı cihān; R.206.b Reh-i rü taḥkīk-i seyyāḥ-ı cihān

***P.211.a- Zād-ı rāh u tā' at maḳbül hem

198-Didi 'İsa-yı mücerred k'ey cevân

Ol 'amel kim işledün eyle beyân*

199-Didi dünyâdan götürdüm nisbetüm

Pâkdur hem şüretim hem sîretüm

200-Kaṭ' itdim ḥubbını bî-reyb ü şekk

Ḳâni' oldı üstüḥâne nefsi seg

201-Ger cihân-ı mülk olursa pâymâl

Hâr-ı gam irmez bañâ gerd-i melâl

11b

202-'İsa-yı Meryem didi iy ḥoş niḥâd

Bâreka'llah râḥatuñ olsun ziyâd

203-Her ki dünyâ terkin urdı erdür ol

Pây mâldür cihân serverdür ol

204-Bir gice uyḥuda gördi pîr ḥâl

Kim giderken bir melek itdi su 'âl

205-Didi 'azmün ḳanda iy nîkû nihâd

Didi ḥaḳḳâ k'oldurur aṣl-ı murâd**

206-Didi bu sözden utan iy bî-ḥayâ

Şuḡl u veyille aña varmaḳ ḥaṭâ

* R.212.b- Ol 'amel kim eyledün eyle beyân

**P.220.b- Didi ḥaḳḳâ k'oldurur aṣl murâd

207-Uyğudan uyandı çünkim pîrkâr

Cümle eşgâlin itdi târ ü mâr

208-Pâre pâre bir nemed ol merd-i pâk

İhtiyâr idüp muraqqâç kıldı çâk

209-Gicesi gördi yine ol hüş hışâl

K ' ol melek andan yine itdi sũ 'âl

210-Didi yirün kanda iy merd-i tarîk

Didi haqqâ k 'oldurur ni' amü' r-refîk

12a

211-Didi k 'ol köhne nemed kim sendedür

Perde-i cändur egerçi tendedür*

212-Terkin urmadın anı itmek taleb

Bir hicâbıla olur terk-i edeb

213-Benüm sözün ' İsaya oldu hicâb

Bulmadı terk itmeyince fetḥ ü bâb**

214-Çün uyandı uyğudan ol şîr-merd

Anı daḥı oda urdı oldu ferd

215-Gicesi gördi yine merd temâm

K 'ol ferîşte geldi vü virdi selâm

* R.225- Didi k 'ol köhne nemed kim sende var/Perde-i cändur egerçi tende var

**P.228.b-Bolmadı terk itmeyince fetḥ-i bâb

216-Yine seyrinden aña itdi sūāl

Hakka didi yine merd-i hōş hışāl

217-Ol ferişte didi kim ayruķ ta‘ ab

Çekmesin kim ol seni eyler taleb*

218-Şaḡş dünyādan idicek ictināb

Hakḡ aña tālib olur min küll-i bāb

219-Hubb-ı dünyādur hicāb merd-i dīn

Terkin uran bī-gümān olur yaķīn

220-İy giriftār hevā-yı hırş ü āz

‘Ömr günāh ü ehl-i devr ü zerāb**

12b

221-Yıķagör hırş ü hevā bünyādını

Vir cihānuñ guşşasına şāzını ***

222-Geç bu miḡnet ḡāne-i eflākden

Tire itme cān-ı pāki ḡākden

223-Gülḡan-ı suflīdesin çün mümteḡan

Gülşen ‘alevi kaçan ola vaḡan

* R.231.b- Çekmesin kim o seni eyler taleb

** R.174. İy giriftār hevā vü hırş ü āz / ‘Ömr günāh vü ehl-i derd-i deraz

P.235.b- ‘Ömr günāh vü ehl-i derd ü deraz

*** R.177.a-Gülḡan-ı ‘ulvīdesin çün mümteḡan

224-Pîr-i çarhuñ hırkasını çāk it

Dāmenūñ gerd-i mihendēn pāk it

225-Gerçi kim bu baħr-i çarħ nil reng

Gösterür gevher vü lîkin pür nihenk*

226-Aşl-ı ten çün ħakdendür çarħ-ı mār

Mār olur ise ‘aceb mi ħāk ħār

227-Nice bir endîşe-i yād-ı felek

Oda yansun bād-ı bünyād-ı felek

228-Reh-rüy kūy-ı ‘ademsin iy büser

Reh revāne ħāzır it zād-ı sefer

229-Çar ħıcr olurısa bāzūsında zūr

Gördürür behre Behrām-gūr

230-Āfitāb mähise teşt-i āsumān

‘Āķıbet yor sen elüñi bî-gümān

231-Çünki bundan yek mekān mümkindurur

Bunda dün ħamet olan sākındurur

13a

232-Çün kim olmaz ħayr pā ile sefer

Kendü pāyuña getürgil derd-i ser **

* R.179.a- Gerçi kim bu taht-ı çarħ nil reng

**R.186.a- Çün kim olmaz ħayr pā ile sefer

233-Şanma kim bî-hâr gül bî-yâr genc

Râhat u merhem ola bî-zaḥm u renc*

234-Böyle düzmişdür ḥakīm-i kâr-ı sâz

Kim görine hem ḥaḳîḳat hem mecâz

235-‘Aybı ḳo iste kemâl iy ‘azîz

Ger dilersen̄ olasın ehl-i temîz **

236-Cehd it kim olasın şâfî derûn

Tâ görine pâk eşkâl birûn ***

237-Gerçi var mecmû‘ da ‘ayb ü hüner

‘Ayb ḳo gözle hüner iy dîde ver

238-Zâḡuñ oldı gerçi endām-ı siyâh

Didesinde eyle ispide nigâh

239-‘İsâ-yı rüşen-dil ü ‘âlî nazar

İtdi bir bâzâr ucundan gezer ****

240-Görđi kim bir gerḳ seg cāndan cüdâ

Ölmiş vü yatur daḡılmış çârpâ

241-Üstine ol cîfenüñ pîr ü cevân

Cem‘ olmuşlar mişâl-i kerkesân

* R.187.a- Şanmagıl bî-hâr gül bî-mâr genc ; P.248.a- Şanma kim bî-hâr gül bî-mâr genc

** R.190.b-Ger dilersen̄ k’olasın ehl-i temîz

*** R.191.b-Tâ görine pâk-i eşḡâl bîrun

****R.234.a-‘İsâ-yı rüşen vü ‘âlâ nazar

13b

242-Kimisi eydür ki bunu merheme

Dest-i şumundan halâş olmuş reme

243-Kimi eydür kim bu zâlimden şebân

Hâsretidi uyğuya çeşm-i şebân

244-Kimi eydür hıkdı işkencesi

Cân-ı mişe niş olurdu niçesi

245-Her biri bir dürlü ' aybından nişân

Viridi ' İsâ dinledi ol pāk cān

246-Buldı nevbet sözde çün ol merd-i hâk

Didi dendân-ı sefid dürrden ' aq*

247-Pāk erenler pāk itdiler nazâr

Anuñiçün oldılar ' âlî güher

248-Gülşeni қо ' aybı istersen kemâl

Göstere tâ şüret-i ma' nâ cemâl

249-Dembedem kim olasin äyinedâr

Hod-şiken ol olma hodbîn zinhâr **

* P.261.a-Didi dendân-ı sefidi dürrden ' âk

R.241.a-Didi dendân-ı sefidi dürrden ' âk

**R.244.b-Hod-şiken ol olma vü hodbîn zinhâr

250-Bakmakiçün kendü nefsün 'aybına
Dideyi ilet tefekkür ceybine

251-Şüret-i 'ayba nazar âyinedâr
Eyle kim ola hünerler âşikâr

14a

252-Üştür gördi bir nādān meger
Aña istikrāhile kıldı nazar*

253-Bī-şafā olur derün bī-ḥuzūr
Görinür zulmet ü ger 'arz ola nūr

254-Çeşm-i zāhir bīn degül bāṭıl şinās
Şüret-i ma' nādān olunur kıyās**

255-Çün nazar şarf ola istikrāhdan
Şarf-ı şāf ola görünür derdden***

256-Didi işitir aña kim iy derdmend
'Ayb naqş olur çün ta' n naqşbend

257-Ol ki bir naqş edā itmişdurur
Ḥōş şavāb u bī-ḥaṭā itmişdurur ****

* R.247.b- Aña istikrāhile itdi nazar

** R.249.a- Çeşm-i zāhir bīn degül bāṭın şinās; P.269.a- Çeşm-i zāhir bīn degül bāṭın şinās

*** R.250.b- Şarf-ı şāfi ola görünür mahdan

****R.253.a- Ol ki bir naqş bi-edā itmişdurur

258-Ger bedem ger nîk iy nîkü sirişt

Naķş naķķaş cihānum ħūbzîşt*

259-N'ola şūret olsa ger yā müstakīm

Rāst yol varmak ġarzdur iy ħakīm

260-Naķş şūretden ma' ānidür murād

Ķılma şūret naķşına iy ħōş nihād

261-Naķş-ı şūretdür tılısm-ı genc-i zāt

Aña ermege gerek maĥv-ı şifāt

14b

262-Varidi ehl-i fütüvvetden bir er

Şarf iderdi ħaķk yolına sīm ü zer

263-Didi seyrende ħüdāvend-i cihān

Kim gelür yārın saña bir miĥmān

264-Şıdķ ü mihr ile şafādan şubĥ dem

Ṭurdi ħāzır itdi envā' -ı ni' am

265-Muntazır her yaña eylerken nigāh

Kim ne yoldan ire miĥmān-ı ilāh

266-Geldi bir seg āsitānına revān

Sürdi söġdi döġdi ħodı ol cevān

*R.252.b- Naķş naķķaş cânım nîk u zeşt

267-Ol gün oldu muntazır  mmid-v r

Görmedi diy r merd iħtiy r

268-Bu tahayy rden der n p r s z u derd

Ĥ ba vardı gice t ş  Şöyle merd

269-Ĥaĥ   it bile a a itdi ĥit b

Kim niĥ n miħm nıma itdün   it b

270-Ben viribid m kim ola sana zayf

NiÇe s rd n itdün a a zecr u ĥayf

271-Uyħud n uyandı ta ki ĥavf-n k

Perde-i Őabr u ĥar rı itdi ĥ k

272-N leyile her ya a oldu rev n

Cüst   c da seyl-i eşk itdi rev n*

15a

273-  Aĥıbet bir köşede merd-i faĥ r

Ol seg buldı yatar ĥ r u ĥaĥ r**

274-Yüz urup ilerü vardı    zr ĥ h

Didi   afv it eyledüm cürm   g n h

275-Dil uzatdı seg didi iy p k din

Dile ĥaĥdan dide n ola p k b n

* R.288.b- Cüst   c da sil-i eŐki tek rev n

**R.289.b- Ol segi buldı yatar ĥ r u ĥaĥ r; P.286.b- Ol segi buldı yatar ĥ r u ĥaĥ r

276-Ärzü' yı zayf sanmağıl hüner

Din iste k'olasın şâhib-i nazar*

277-Bilür ol kim vâkıf-ı esrârdur

K'ehl-i dide lâyıq-ı dîzârdur**

278-Dide iste varmağ isterseñ tarîk

Kim bu yolda didedür ni' amü' r-refîk

279-Seyr-i şahrâ ideriken bir harîf

Gördi bir seg kim şusuz olmuş za' if***

280-Cân âb-ı rahmete oldu garîb

Ol arada buldı bir çâh-ı ' amîk****

281-Pes külâhın delv idüp merd-i mesâb

Qıldı destârın hâbl u çekrâb*****

282-Yarlıgadı ' afv itdi hizyeten?

Virdi kevser rûzı itdi cennetin*****

15b

283-İy cefâ piş naşihat-i güş kıl

Zehri ko tiryâk-ı ekber nüş kıl

* R.292.b-Dide iste k'olasın şâhib-i nazar; P.289.b- Dide iste k'olasın şâhib-i nazar

** R.293.b- Ehl-i dide lâyıq-ı didârdur; P.290.b-K'ehl-i dide lâyıq-ı didârdur

*** R.312- Geşt-i şahrâ ideriken bir harîf/Gördi kim bir seg şusuz olmuş za' if

**** R.313.a- Câmî âb-ı rahmete oldu garîk;P.293.a- Câmî âb-ı rahmete oldu garîk

***** R.314.b-Qıldı destârın sebil çekdi âb

*****R.316.b- Virdi kevser rûzı kıldı cennetden; P.295.b- Virdi kevser rûzı kıldı cennetden

284-‘ Ākıbet çün bulursun itdigün

Zāyi‘ itme kendüzün dirüş ögin

285-Şimdi fırsatdur ideriseñ tevbe

Hāzır ol kim fevt idersin tevbe

286-Segde zāyi‘ olmadı luṭfa kerem

Ādemide ola mı iy muḥterem*

287-Bī-gerān olsa n'ola cürm-i günāh

Tevbe itsen ‘afv ider luṭf-ı ilāh

288-Rahmeti ḳapusu açıḳdur müdām

Ol ḳapuda yarlıḳanur ḥāşş u ‘ām

289-Ol ḳapuya yüz tutan olmadı redd

Ol ḳapudan irişür her dem meded**

290-Luṭf-ı ḥāşşından ider in‘ām-ı ‘ām

Kār-ı feyz vücūd u iḥsāndur müdām

291-Ger dilersin kim olasın baḥtiyār

İḥtiyār it eylügen iy iḥtiyār

292-Geldi Mūsā Ṭürdan bir gün meger

Gördi olmuş ümmeti zır ü zeber***

* R.320.a- Segde zāyi‘ olmadı luṭf u kerem; P.299.a- Segde zāyi‘ olmadı luṭf u kerem

** R.323.a- Ol ḳapuya yüz dutan olmadı redd

***R.327.b- Gördi k'olmuş ümmeti zır ü zeber

16a

293-Oldı hışm-âlûde vü itdi su'âl

Kim neden oldu size vâkı' bu hâl

294-Didiler kim Sâmiriden öldür bu

Ekseri kıldı teb-i vesvâs' diyü*

295-Tâlib oldu Mûsâ 'âlî maqam

Almağıçün Sâmiriden intikâm

296-Bulmadı kırk gün itdi taleb

'Âciz oldu kaldı âhir muztarib**

297-Kırk birinc gün oluncaq meger

Gördi anı Mûsâ peygâmbër

298-Didi iy mel'ün u merd u fuzûl

Kandasın kim bulmadım vü katuña yol

299-Sâmirî didi ki bâ emr-i ilâh

Günde bir etmek baña oldu penâh***

300-Didi Mûsâ eyle bu sırr beyân

Kim ne vechile penâhuñ oldu nân

301-Didi günde haqqıçün bir nânı ben

Hayr itdim bulmadıñ cehdile sen ****

* R.329.b- Ekseri kıldı yine teb-i vesvâs' diyü

** R.331.b-'Âciz oldu âhir oldu muztarib

*** R.334.b- Günde bir etmek baña oldu tebâh

****R.336.b- Eylük itdim bulmadıñ cehdile sen

302-İtmedüm anı bugün çün kim edā

Anuñ içün saña gösterdi hüdā

303-Oldı Mūsā ğarq-ı baħr-ı ħayrete

Kim erişmez derk-i ‘ aql ol ħudrete

16b

304-Eylük itdüĝi cihetden bī-gümān

Dostından dūřmanı itdi nihān

305-Kāfir eylügeni çün olmadı hebā

İy muvaħħid ħoř beřāretdür saña

306-Eylük it kim birine olur hezār

Eylük yokdur ecrine ħadd ü řümār

307-Eylük olur Gūlřenī hem-rāħ-ı cān

Eylük ile ħať‘ ider hem rāħ-ı cān

308-Eylük eyler merdüm‘ ālī maħām

Eylük iden baħtludur ve’s-selām

309-İy ki devlet yāver ü baħt oldı rām

Çarħ-ı gerdün çāker ü aħter ĝulām*

310-Ĥāne-i ‘ adli iden cāna ħiřār

Zulm-ı bünyādın ħarāb it zinhār

*R344. -İy ki devlet yār ü baħtın oldı rām

311-‘Adl ü dād it kim şehā ‘adl ü dād
İki ‘ālemde bulur kām ü murād

312-‘Adlile tutdı tutanlar ‘ālemi
‘Adl eyler şāha bende ‘ādemi*

313-Şehriyārā ‘adl-güster dād it
Nāmdur ‘ālemde kālān ad it

17a

314-Şükrini bu ni‘ metūñ eyle edā
Kim seni şāh eyledi halk-ı gedā

315-Ğırra olma olduğına māl ü cāh
Yoluñ urmasun hāzer it gül rāh

316-Ni‘ met-i ‘ācil naşīb itdi hūdā
Dir kim ola ni‘ met-i ācil cezā

317-Tā hic müşfik sözün iy hōd diyü
İşid ü güş eyleme vesvās diyü

318-Dād-hāhuñ nālesin iy nīk rāy
Rāst diñle kim sāz-ı nevā

319-Senden öñdin şāhlardan gāh gāh
Fikr it kim tutdılar baht ü siyāh

*R.347. ‘Adl eyler şāh bende ‘ādemi

320-Kanı Efridūn anı Nūşınrevān

Niše oldı ‘ākıbet nūş-ı revān

321-Taht olursa tc-ı fitb

‘ kbet msken olur taht-ı trb*

322-Aa bama kim cihna Őhsın

Bunı gr kim aql-ı hk-ı rhsın**

323-Minet sermed sitem krudurur

Devlet-i bk kim zrudurur

324-Serde niun ola bunca kibr  kin

Olur cn ‘ kbet hk-ı zemin

17b

325-hiri zlmn peŐimn durur

Terk id an kim peŐimn durur***

326-Vard Maribde bir Şeh Muarrem

Őhib-i bahtidi v tbl  ‘alem

327-Yz srerd eŐigine hŐŐ  ‘ m

arh-ı serkeş emrine olmıŐdı rm

328-Geri mlk  ml  ch ogidi

Lkin inŐfi v ‘adli yoidi

* R.358.a- Taht olursa fitb; P.338.a- Taht olursa fitb

** R.359.a-Aa bama kim cna Őhsın

***R.362.b-Terk id an kim beriŐmdurur

329-Ĥod-pesend idi cihānda bī-naẓīr

‘ Ālem ‘ acebidi güyā ol emīr

330-Devr gösterdi muĥālif āsumān

Düşman-ı şa‘ b oldı peydā nāgehān

331-Olmadı vaĥtinde ĥulĥ şehriyār

Oldı ‘ āciz ħaldı tenhā şeh-r-yār

332-‘ Aceb gösterdi çü baĥta inkār

Ķodı şeh-r ħutdı rāh-ı kühsār

333-Leşker-i ĥūnı penceye sürdiler

Ķanda var dise özinden gördiler

334-Bildi kim ħaşdına çarĥ itdi mahvum

Sa‘ d gün naĥs oldı ta seyr-i nücüm

18a

335-Çıĥdı bir yüksek ħayaya ĥavfnāk

Kendüzin itdi revān oldı helāk

336-‘ Aceb gör kim neyledi ol serveri

Aşşı ħılmadı sipāh ü leşkeri

337-‘ Aceb terk it kim götürür şūr u şer

Ehlin eyler şāh-ı Maġribden beter

338-‘ Aceb dünyada ider h ar zelil

 hiretde d zaha olur delil*

339-‘ Aceb iblis ilette la‘ nete

Layik olmaz ‘ aceb ehl-i rahmete

340-Server ‘ aceb afetinden zinh ar

H zır ol kim olmayasın h ar   z r **

341- ayd iderken n geh n N şınrev n

D r düşdi leşkerinden bir zem n

342-M nis dest r h şş   n k r y

Reşk iderdi fikretine fikr r y

343-Serviler h ş şab -veş itdi geş

Geçdiler hayli ziy ‘ u k h u deş ***

344-Gördi bir dih p ziş h-ı k m-y b

Kim dil düşmen bigi olmuş har b ****

18b

345-İki murg-ı h ş nev  düzmiş saġir

G ş itdi p diş hile vezir *****

* R.374.a-‘ Aceb dünyada ider h ar u zelil

** R.337.a-Server ‘ aceb afetinden şenmar

*** R.380.a- Serviler h ş şab  teg itdi geş

**** R.381.b- Kim dil düşmen gibi olmuş har b

*****R.382.a-İki murg-ı h ş nev  itmiş saġir

346-Didi sulţān iy vezīr-i nūktedān

Eyle bu kuşlar ne dirlerse beyān

347-Didi destūr iy şeh-i pervīz baht

Kim müsellemdür tapuña tāt ü taht*

348-Rāy-ı ‘ālī ger olursa rāhber

Nüktesinden bunların virem haber

349-Duhterin bu murğ anuñ iy şehryār

Oğlına diler kim ide cūft ü yār

350-Ķālūñ ister ol dağı budur haber

Bu diğ-i vīrāneyi iy bahtiyār**

351-Bu dağı ider aña iy yār-ı ehl

Şāh-ı zalim devletinde kār-ı sehl

352-Ger mülk bu ise hergiz çekme ğam

Yek bunuñ gibi diğ-i vīrān varam ***

353-Şāh destūruñ sözün çün itdi ğuş

Düşdi cānına vü itdi cūş ****

354-Girye itdi bir zemān söz ile şāh

Hāşıl-ı bīdād olur feryād ü āh

* R.384.b- Kim müsellemdür başuña tāt ü taht

** R.387.b- Bu diğ-i vīrāne itdi bahtdār

*** R.388.b- Yek bunuñ bigi diğ-i vīrān varam

****R.389.b- Düşdi āteş cānına vü kıldı cūş

355-Key dirigā cevr ü zulumünden eşer
Vahş ü tayra eylemiş ben bî-haber

19a

356-Gâfilüm kim dest-i zulm-ı şüm pâ
‘ Ömr gibi hâşılım itmiş hebâ *

357-Tut ki cem‘ itdim hizâbın bî-gerân
Kâf tâ kâf oldu maḥkûmum cihân

358-Nâgehân şayyâd-ı murg-ı cân şikâr
Raḥat baḥt idiserdür târümâr

359-Niçe ‘ ayş ü ‘ işret-i zevk u sürür
Ola naḥvet ü kibr ü gurür **

360-Çünkü mes‘ ül oluram yevmü‘ l-ḥesâb
Gâfilüm kim itmezem fikr-i cevâb

361-Mülk anuñiçün baña virdi ilâh
Dâfi‘ -i zulm olam olmaya tebâh

362-Ger bu gün zulm eyleyem iy mu‘ temen
Vây bire men vây bire ferdâyı men

363- Pes bu sözden ‘ adl idindi tarîḳ
‘ Adl olur şehlere ni‘ amü‘ r-refîḳ***

* R.392.b- ‘ Ömr gibi hâşıl itmiş hebâ ; P.373.b- ‘ Ömr bigi hâşılım itmiş hebâ

** R.395.b- Sözde ola naḥvet ü kibr ü gurür; P.376.b Sözde ola naḥvet ü kibr ü gurür

*** R.399.a- Pes bu sözden ‘ adl durur tarîḳ

364-Ādemī kim ‘aşldur yek müşt hāk
Niçün âteş tab‘ ola hışm-nāk

365-Ĥākden sen hāk gibi ol selīm
Olma âteş tab‘ çün diyü sīm*

19b

366-Āteş-i serkeş çün oldı hū lenān?
Çodı hilminden ser-i teslim hāk**

367-Ol ziyādı gözledi diyü kimi
Diyü andan oldı bundan ādemī

368-Meskenetden ādeme irdi meded
Kibrden diyü oldı merdūd-ı ebed

369-Ādemiseñ nahvet ço iy şafā
‘Ādeti iblisdür kibr ü riyā***

370-Her ne deñlü itse kibr iy hoş hışāl
Āhir-i kār ol sırdur pāymāl

371-Bu fenā mülkinde kim yokdur şebāt
Şahş niçün ola mağrūr-ı hayāt

372-Bilüriken kimseye virmez amān
Tiğ-i zehr ālūdı merg-ı cān sitān****

* P.382.a- Ĥākdan sen hāk bigi ol selīm

** R.402.b- Çodı hikmetden ser-i teslim hāk

*** R.405.a- Ādemiseñ nahvet ço iy fütā

****R.408.b- Tiğ-i zehr ālūdı merg sitān

373-Yokdur anda ' aql u dānişden eşer

Kim ola mağrūr-ı ' ömr ü sīm ü zer*

374-Ṭut ki cem' itdūñ firāvān genc ü māl

Māl olur zāyi' alur renc ü vebāl**

375-Penc rūze nevbet ' ömr aşır

Fikr-i şad-sāle niçün iy emīr***

376-Ger dilerseñ fazl-ı hadan rameti

Terk ide gör kibr ü ' ucb u naveti

20a

377-Ehl-i kibre meskenet hāşıl degül

La' net ehli ramete ābil degül

378-Bād-ı gebr ü āteşün ' aceb iy büser

Hāk cisme dūza eyler muarr

379-Meskenetden 'ār ider nefsi asen

Far ider andan sa' ādet-mend kesen

380-Fikr-i terk kibrdurur iy dūrüst

İy müdebbir olma bu tedbire süst

381-Seyyidü'l-Kevneyn aña miskin didi

İki 'ālem oldu yolunda fedi

* R.409.b- Kim o mağrūr-ı ' ömr ü sīm ü zer

** R.410.a- Dut ki cem' itdūñ firāvān genc ü māl

***R.411.b- Fikr-i şad-sāle niçündür iy emīr

382-Meskenetden bulunur qadri bülend

Pest eyler şahş-ı ‘ucb-ı nâ-besend

383-Vaqt-i nisân qatre salup sehâb

İneriken gördi bahrı bî-hicâb

384-Ṭül u ‘arzına nazar itdi revân

Gördi kim yok hadd ü pâyân ü gerân

385-Kendüzine baqdı bî-qarar ü maḥal

Aşldur bir qatre âb pür halel*

386-Çünkim itdi ‘ömri nefsine qarîn

Şöyle irdi emr-i rabbü‘l-‘âlemîn

20b

387-Ḳa‘r-ı deryâdan şadef çıqdı revân

Ol maḥalsüz qatreye açdı dehân

388-Düşdi qatre yumdı ağızın şadef

Gitdi ḳa‘r-ı bahre iy ḥayrû‘l-ḥalef

389-Oldı aşl gevher dürr-i yetim

Ḥârlıqdan buldı ‘izzetle ‘azîm

390-Ḳatre iken oldı dürr-i şâhvâr

Ziynet-i tâc-ı sühân-ı rüzgâr

*R.421.a- Kendüzini gördi bî-qarar ü maḥal

391-Nisbet-i dendān yār-ı dil-firīb

Revnaķ-ı luḡ benāgūş-ı ḡabīb

392-Meskenetden buldı ol dürr-i semīn

Bunca ḡadr ü kıymet iy pāk-i dīn

393-Meskenet tāc-ı ilāhīdür bülend

İRmez añā dest-i şüm ḡod-pesend

394-Ma' cuba? ol ḡatreden kemsen eger

Sāñā itmezse bu sözlerden eşer

395-Baḡrdür 'ālem ü cūduñ ḡatredür

Meskenet ḡöster kim ola ḡatredür

396-Ḳomayınca kibr ü 'aceb naḡveti

Bulmamışdur hiç ser ol devleti

21a

397-Vardı şehr-i Ḥıḡāda bir nigār

Müşk-i çīn ḡāl ü ḡatından şermār

398-Çeşm mesti āfeti huşyārdı

Ġamzesinden ḡurrası ḡurardı

399-Aḡzınuñ remzinde 'aķl-ı hurdebīn

Noḡḡa-i mevḡūmdur dimiş hemīn

400-‘ Ārız güllerinüñ reşk lālezār

Zülf-i sünbül tırrasından tārümār*

401-Zülf müşkin hāl ü haṭ ‘ anberin

Hürmetinde hüsniñ meh hōş çin

402-Mest-i cām hüsnidi ol pür gurūr

Nārdı maḥzımā görünür pür nūr**

403-Geh geh iderdi ki Yūsufda cemāl

Nıyyete hüsñüm gibi oldı ber kemāl***

404-Māh-tāb ṭal‘ atımdan her ki var

Zerredür vallahi a‘ lem bi‘ s-savāb

405-Çin-i zülf‘ -i anber nımden ki var

Şemmedür sad nāf müşg ṭutār****

406-Varıdı bir mübtelāsı pür-niyāz

Didi bir gün añā kim iy ser-firāz*****

407-Kibr ü nāzı terk idüp gāh gāh

Hāl-i ‘uşşāka n'ola itsek nigāh

* R.436.b- Zülf-i sünbül tırrasıydı tārümār

** R.438.b- Nārdı maḥzıma görünir id nūr

*** R.439.a.- Geh geh iderdi ki Yūsufdan cemāl; P.403.b-Nıyyete hüsñüm gibi oldı ber kemāl

**** R.442.b- Şemmedür sad müşg nāf ṭutār

*****R.440. Didi bir gün añā kim iy servinaz

21b

408-Didi iy müflis xanı sîm ü zeheb

Kim idersin vuşlatım gencin taleb*

409-Eşk-i çehrûn bigi naqd-i sîm ü zer

Olmayınca nergisüm itmez nazâr**

410-Her k'ola mağrûr hûsn ü 'izz ü câh

Hâli 'uşşâka kaçan itsün nigâh

411-Kendüzine didi ol hayrân zâr

Ger büt-i Âzer olursa bu nigâr

412-Çün murâdı sîm ü zerdür mâl ü genc

Seng dildür çekmegil beyhûde renc

413-Gördi kim taşıldür renc ü melâl

Fâriğ oldı 'âşık şürîde hâl

414-Çünkü bu pervâne andan ictinâb

İtdi şem' -i tal' atından gitdi tâb

415-Gülsitân hûsnine bād-ı hazân

İtdi anı kim bahâr-ı mihr-i cân

416-Ol nihâl-i tâzenûn bād-ı gurûr

Âb-ı rüy-ı hûsnine virdi kuşûr

* R.444.a-Didi iy miskin xanı sîm ü zeheb

**R.445.a- Eşk-i çer gibi naqd-i sîm ü zer

417-Şāh naḥl kibrūn iy şāhib-i kerim

Hāşıl āsīyabdur berg-i nerm

22a

418-İy cihān fikrinde cüst u hūşmend

Vey mezākında şerrinūn dehr ҡand

419-Mūşikāfi meger dūr-sitāndur cell

Tābi‘ -i nefis ü hevā tūl emel

420-Gāfil olma nişdür nūş-ı cihān

Қo bu sevdāyı ki sūdudur ziyān

421-Dehre aldanma ki oynar lu‘b u reng

Şūretā şulḥ eyler vū ma‘ nide ceng

422-Gerçi gözler gözlerūn sevdāyı ser

Naқd-i ‘ömr ki ziyāndan bī-ḥaber*

423-‘Ömr-i naқdi gevherin itdūn hebā

Cem‘ ҡıldıūn seng-i bī-қadr ü bahā**

424-Қo bu fikri kim degül rāy dūrüst

Dīde-i ‘aқl görünür saḥt sūst***

425-Çeşm-i zāhir bine yoқdur i‘tibār

Bāṭın-ı sāfi gerekdür hūşyār

* R.458.a-Gerçi gözler gözūn sevdāyı ser

** R.459.a- ‘Ömr naқd-i gevher itdūn hebā

***R.460.b- Dīde-i ‘aқl görünür saḥt ü sūst

426-‘ Āķıbet fikr itmeyen ādem degül
Rāy-ı ‘ aķlı süstdür muħkem degül

427-Merd-i āķir bīn olur řāhib nazar
Aña irmez çeřm-i āķir bīn hūner

428-‘ Āķil oldur kim ola rāy-ı kavī
Kılmaya şüretde ola ma‘ nevī

22b

429-Merdüm oldurur kim ola ĥurdebīn
Dikķatine çeşm-i ‘ aķl ola ķarīn

430-Nakş-ı şüretdür tılısm çeşm-i bend
Genc-i ma‘ nādur murādı hūřmend*

431-Hırş ü āzı ķo şama‘ dan ol berī
K ’olasın mülk-i ķanā‘ at serverī

432-Dāme olma dāne ĥırřıyla esīr
Murġ-ı cānı iy ‘ azīz itme ĥākīr

433-Hırş olursa dīde-i ‘ aķla ĥicāb
řaĥş eger simurġ ola eyler zübāb

434-Dūr-bīnüm diyü günciřke hezār
Lāf urdı kerkes-i murdār-ĥār

*R.447.b- Genc-i ma‘ nādur murād iy hūřmend

435-Didi güncişk iy Һarīf-i lāf zan

Қil ü қāli қо getür varise fen

436-Diққatūni bir görelim eyle nazār

Da‘ vaya ma‘ na gerek ya‘ ni hüner*

437-Kerkes işitdi çü güncişküñ sözin

Cem‘ kıldı ğayretilе kendüzin

438-Diққatile eyledi çün kim nigāh

Oldı ma‘ lüm revān yek rūze rāh

23a

439-Cīfe cinsinden Һarīş cīfe Һār

Bir irāde gördi kim yek lokma Һār**

440-Didi güncişke bu şahrāda temām

Baņa görüñdi ne kim var ve’s-selām

441-Didi güncişk an kim gördüñ yakīn

Vaşf eyle bilelüm iy Һurdebīn***

442-Didi kim bir loқma vardur muhtaşar

Ba‘ dezān қаşdına açdı bāl ü per

* R.472.a-Diққatini görelim eyle nazār; P.453.a-Diққatini görelim eyle nazār

** R.475.b- Bir irāde gördi kim bir lokma var; P.456.b- Bir irāde gördi kim yek lokma var

***R.476.a-Didi güncişk anı kim gördüñ yakın

443-Ḥayretile kıldı güncişk anda süst

Kim buna diḳḳat olur ne şahs-ı cüst

444-Kerkes irdi loḳmaya çün odur çeng

Dâne-i dâmidi düşdi ḳaldı denk

445-İrdi irdi nice çü güncişk za‘îf

Gördi kim şayd olmuş ol çâbüḳ ḥarîf

446-Ḥande ile didi kim iy hurdebîn

Diḳḳatinden aşşı yok itdüñ ziyân*

447-Aşşı ne ol diḳḳate iḳdâmdan

Dâne-i fark atıncak dâmdan

448-Tâmi‘ andan bî-ḥaberdurur meger

Niçe ezâ sayddan irer çün zarar

449-‘Âḳıbet endiş olan ‘âḳıldurur

Bî-teemmül sehv iden câhildurur

23b

450-Fâş itme râzuñı iy hüşmend

Güş it pendüm ki ḥoşdur güş-ı pend**

* R.483.a- Ḥande ile didi kim iy hurdedân; P.463.a- Ḥande ile didi kim iy hurdedân

**R.450.b- Güş it pendümi kim ḥoşdur bu pend

451-Şaklayan rāzın peşimān olmadı

Didügi sözden perişān olmadı

452-Rāzdār olur egerçi yāre yār

Saňa senden yeg degüldür rāzdār

453-Rāzını nādāndur ol kim gayre dir

Ba' de-ezān eydür kim olma perde dir*

454-Çünkü kendü sırrına maḥrem degül

Pes eger fāşitse gayrı ğam degül

455-Ka' r-ı dildür sır-ı cānuñ menzili

Aña maḥrem eyleme gayrı dili

456-Çāh-ı bātında sühandur diyü bend

Bulmasun tā ki güşād iy hüsmend

457-Ġafletile çün bulur rāh mecāl

Gerdine irmez hezārān pür-i zāl

458-‘Aql-ı mizānına ur vaqt-i ‘amel

Tā ‘ayarı naķid olmaya dağal

459-Şehrdür cism-i beşer pür nık ü bed

Cāndurur sultān u destūr-ı ħired

*R.489.a-Sırrını nādāndur ol kim gayre dir

460-Ger ħired destūr destūrile kār
İşlenürse şahş olmaz şerm-sār

24a

461-İtdi genci ğayra teslīm iy ‘aziz
Līk rāzın itmedi ehl-i temiz

462-Raḡş-ı serkeşdür sūhan iy şehsuvār
Koma destinden ‘inānın zīnhār

463-Ger elūnden nāgehān bulsa rehā
Yine kayd itmek muḡāl-i ‘aql ola

464-Ger dilerseñ olmayasın müttehem
Ḥāzır olğıl vaktuña iy muḡterem

465-Gevher-i nā-suftedür rāz-ı derūn
Ḥār olur ħur mīhrden düşse yerūn

466-‘Aқılıseñ қағ‘ it iy iḡtiyār
Ol zebānı kim degūldür rāzdār

467-Şöyle naқl itdi sözi şāhib ḡaber
Gūfte ḡālīş naқdedür nā gūfte zer

468-Gerçi ādemde kemāl olur sūḡhān
Bī-teemmūl ‘ayb ü naқş eyler ‘alen*

*R.504.b- Bī-teemmūl ‘ayb ü naқş ola ‘alen

469-**Qıl ü kâli qo k'olasın ehl-i hâl**
Hâl-i ehl olmaz ehl-i qıl ü kâl*

24b

470-MıŖ Ŗehrinde iŖitdim bir faqir
 Ŗâmit oldu niqe müddet gūŖegir

471-Mu' teqid pîr ü cevân ü cünd ü Ŗâh
 Yüz sürer dergâhına bigâh ü gâh

472-Qible-i erbâb-ı hâcet dergehi
 Tâc-ı ser serverlere hâk-ı rehi

473-Qutb-vâr ol sâkin ü seyyâr vâr
 Tolanur girdinde halk-ı bî-Ŗümâr

474-Dest-büsini taleb eyler cihân
 Maqdeminde cân virür herkes revân

475-Gördi baht-ı yâr u yâver pîr kâr
 Devlet ü iqbâl ü 'izzet yâr-ı gâr

476-İtdi bu fikri zamîrinde temâm
 Kim dahı yek oluram dirsem kelâm

*R.504.a-469-Qıl ü kâli qo ki olasın ehl-i hâl

477-Ger bu nev' ile geçe ' ömrüm hamuŝ
Kim ne bilsün bende varan ' aql u huŝ

478-Çün getürdi perde-i keşf itdi rāz
Rast āhenk sühandā düzdi sāz

479-Guş itdiler sözün pīr ü cevān
Andan eyle bildiler k'oldur hemān

480-Ba' dezān kār-ı nizām oldı tebāh
Kalmadı zevk ü huzūr ' izz ü cāh

25a

481-Pūr nāçār ihtiyār itdi sefer
Yazdı bāb-ı sühan üzre eger

482-Āyinemde kaç kühümü görse gözüm
Niçe rüsvā idibidüm kendüzüm*

483-Nefs-i mağrūr itdi çün vaqt-i nazar
Baña gösterdi kamu ' aybım hüner

484-Kendüzüm sandım hōŝ āvāz iy püser
Nāhōŝ imiş oldı hulka derd-i ser

485-Hāmuŝ ol kim şamt iy şadr-ı kibār
Ehl-i heybet cāhil olur vaqār

*R.516.b- Niçe rüsvā mı idibidüm kendüzüm

486-^c Āqıliseñ heybetün itme hebā

Cāhiliseñ olma bī-şerm ü hayā

487-Bī-teemmül urmağıl güftāre dem

Çekmeyesin tā kim ol demden nedem*

488-Gerçi nāṭıkdur beşer hayvān ḥamūş

Kimdür andan merd-i bī-tedbīr ü hūş**

489-Yā kelāmuñ sa'y it k'ola şavāb

Yā ḥamūş ol nitekim olur devābb

490-Āfitāb-ı burc-i 'irfān Bayezīd

Ol kim urdı na'ra hel min mezid

25b

491-Şaḥş güyā olmağa ḥayli kemāl

Lāzımdur diye ol nīkū ḥışāl***

492-Līk ḥāmūş olmağa andan ziyād

Ma'rifet gerek didi iy ḥoş nihād

493-Ḥāmūş olmağ bāṭını rüşen ider

Ḥār cehli 'ilmile gülşen ider

* R.522.a- Çekmeyesin tā kim ol demden nām

** R.523.b- Yegdür andan merd-i bī-tedbīr ü hūş

***R.526.a- Halk güyā olmağa ḥayli kemāl

494-Şeyu' llâh bâtın hâmuşdan

Kim degül hâli şafa vü cüşdan

495-Çünki hâmuşda ola cem' -i' cevân

' Aql anuñ itmez şafasını kıyâs*

496-Nuţk ider râz-ı nihâni âşikâr

Nuţkdurur eyleyen Manşür dâr**

497-Nuţk eyler şüti iy hoş nefes

Nitekim bülbül giriftâr kafes***

498-Hâmûş olmakda fazilet çokdur

Lik her şahşa liyâkat yokdur

499-İy muhabbet meclisinde lâf zan

Qâl ço kim ehl-i hâlündür bu fenn

500-Hâl tebdil olmayınca kıl ü qâl

Keşf olmaz vecd ü zevk ehl-i hâl

26a

501-Hâlet-i ' aşk u hayâlât-ı hîred

Cem' olmaz ezel tâ-be-ebed

502-Gerçidür şüret-i ma' nada zât

Muhtelifdür lik envâ' -ı sıfât****

* R.530.a- Çünki hâmuşlukdan ola cem' cevân

** R.531.a- Nuţk ider râz-ıderüm âşikâr

*** R.532. -Nuţkdurur şüti iy hoş nefes

****R.537.a- Gerçi bir şüret-i ma' nada zât

- 503-Çeşm-i cāna kuhl-i ma' na rūšenā
Virmeyince zāhir olmaz bu şafā
- 504-Çünkü şüretde kılasın ehl-i kāl
Hāl-i ma' na itmeye ' arz-ı cemāl
- 505-Nef' itmez ' ilm olmasa ' amel
Ağız datlu eylemez nām-ı ' asel
- 506-Nakd kalup olsa zer-endūd iy büser
Nef' itmez bāṭnına vech-i zer
- 507-Her gönülde kim ola ğıll ğarāz
Hastedür cānı derūn pūr marāz
- 508-Her kimūñ gönli şafādur cāñ-ı pāk
Kimyā olur nazar eyleyse hāk
- 509-Hāliş ol kim hāşıl ola ittişāl
Nūr u zülmet ictimā' idür muḥāl
- 510-Ġayrdan ḥalvet serāy-ı cān yū
Kim tecellī eyleye envār hū
- 511-Dōst dirseñ ğayra itme iltifāt
Tālibine zātınūñ budur şifāt

26b

512-Gâfil olma imtihânından anuñ

Pâyemâl it yolına cân ü tenüñ

513-Sa'y eyle koma senlükden eşer

Varlığına çünki yoklukdur maķar

514-Hâb-ı ğafletden uyar cân u dili

Kim haķıķat ola cânân menzili

515-Her dü 'âlem varlığından ihtirâz

İt ki 'arz ola cemâl-i bî-niyâz

516-İmtihân dōstdan iy muķterem

Hâzır ol kim olmayasın müttehem

517-Vardı bir 'âşık-şürîde hâl

Cüst ü cûda hâk râh ü pâyemâl

518-Rüz u şeb küyında maķlûbuñ devân

Olmuşidi her yaña eşk revân

519-Çehre gerd âluddı dîde pür âb

Rüz u şeb giryândı bî-ħurd ü hâb

520-Çünki âĝâh oldı hâlünden habîb

Geldi bir dün k'ola derdüñe tabîb*

*R.555.a-Çünki aña oldı hâlinden habîb/ Geldi bir dün ki ola derdine tabîb

P.537.b- Geldi birün k'ola derdine tabîb

521-Gördi kim ol ' aşık pür şür u şer
Ağlayu uyğuya varmış bî-ħaber*

27a

522-Yazdı bir ruk' a revân ol diltân
Baş ucunda koyub oldu revân

523-Çün uyandı uyğudan ol müstemend
Aldı gördi ruq' a k'ey derdmend

524-Ṭālib-i dünyā isen ol tizter
Halk gibi cem' eyle sîm ü zer**

525-' Ābidiseñ giceler řā' atde ol
Ola k' ol ma' bûd eyleye qabûl

526-' Āşıkiseñ ' aşık olmaz ħābde
Çün uyursun ħāmsın bu bābda

527-Gündüz ehl-i ' aşk kār-ı zār olur
Her gice ılduz bigi bîzār olur

528-Gündüz olur bād-peymā zār zār
Gice vardurur eyler qarār

529-' Āşıkiseñ ħāb olur ħāb-ı ecel
Andan artıq ħāb ehlidür dağal

* R.556. a-Gördi kim bir ' aşık pür şür u şer

**P.541.b- Halk bigi cem' eyle sîm ü zer

530-‘ Aşka sen kim ser serī urduñ kadem
Serserī kār ehlidür ehl-i nedem*

531-Bâ-husûsdur ehli hürd ü hâb olan
‘ Aşk ma‘ nasında da‘ vâsın bilen

532-‘ Aşk ehli derdini ‘ aşık bilür
Hamd ü ihlâş nider şâdık degül bilür**

27b

533-‘ Aşk derdinden çün âgâh olasın
Hâl ü kâlûn nidigini bilesün

534- Kıl ü kâli terk eyle iy fetâ
Tâ ki hâl-i ‘ aşk ola rehnümâ***

535-Pâdişâh-ı ‘ aşr maḥmûd-ı cihân
Bâm kaşırında tırurken nâgehân

536-Gördi bir güdek urur bir pîre let
Merḥametden didi şâh ma‘ delet

537-Kim ne cürmiçün urursun iy püser
Pîr miskine ta‘ add vir hâber

* R.565.a- ‘ Aşka her kim ser serī urduñ kadem

** R.567.b- Sıdık ü ihlâş nider şâdık bilür; P.549.b- Hamd ü ihlâş nider şâdık bilür

***R.569.a- Kıl ü kâli terk eyle fütâ

538-Ol ser didi ki iy Hışrev-nijād

Zātuñ olsun mesnedi devletde řād

539-‘ Āřıķuñdan dir bañā bu nā-bekār

Da‘ vā‘ -i ‘ ařķım ider leyl ü nehār

540-Bu gūn üç gūndür ki benden bī-ķaber

Kendü sevdāsında şerm itmez meger

541-Ne beni añdı ne itdi cūst ü cū

Hōř degül beyhūde olmaķ güft ü gū

542-‘ Āřıķ olan böyle mi itmek gerek

Rāh-ı ‘ ařķa böyle mi gitmek gerek

28a

543-Ger rızā-yı yār olmazsa şaleb

‘ Āřıķım dimek olur ‘ ayb ‘ aceb*

544-Ādemīde gerçi şabr olur kemāl

Lik ‘ ařķ u şevk ehline mecāl

545-Gūř idincek didi řāh-ı tācver

Her ne kim itsen sezādur iy pūser

546-‘ Āřıķa şabr u ķarār emr-i muķāl

Ṭālib-i fāriğ sezā-yı gūřmāl

*R.578.a- Ger rızā-yı dost olmazsa şaleb

547-ĤüŖ u āfāk sultān-ı cihān

Ŗāh-ı Sencer ya' ni Dārāb-ı zemān

548-İyledi yağmā serāy-ı ĥāssını

Kim bile her bendenüñ ihlāşını

549-Oldılar meşgöl cem'-i ni' mete

Kimse olmadı muqayyed ĥizmete*

550-Varıdı bir bende-i 'āli güher

İrmedi sultān cemālinden nazār

551-Genc ü māl ü ni' met ol pāk zāt

İtmedi sultān koyup iltifāt

552-Didiler kim niçün itmezsın taleb

Ĥāzır iken gevher ü sīm ü zeheb

28b

553-Didi ol ehl-i sa' ādet āşikār

Ṭālib dīzāra derd niyāz-ı yār

554-Şeh begendi himmetin ol bendenüñ

Didi naqd genc-i gencinem senüñ

555-Uzadıp el tutdı engüŖ-i Ŗehi

Kim dü 'ālemden müberrādur rehi

*R.584.b- Kimse olmadı muqayyed ĥizmete; P.566.b- Kimse olmadı muqayyed ĥizmete

556-Ġayr şükr ola maqşüd-ı gedā

İtmesün hācet revā bir kez revā

557-Kisvet fakr fakīr pāk cān

Oldur şekk atlas-ı şāh-ı cihān

558-Tāc-ı dervīşāne merd-i fakīr

Şad kūlah-ı hūsrevi kıldı hakīr

559-Şāzz ol iy jende pūş zende dil

Himmetinden genc şad sultān hacil

560-Muştafānuñ faḥridür fakr iy fakīr

Na' tıdur anuñ beşir vehm nezir

561-Reh revān fakra oldı iy melek

Pāyı nābe atlas-ı çarḥ-ı felek

562-Fakrdur iksir mess cism ü cān

Fakrdan olur zer-i ḥāliş revān

29a

563-‘ Āfitāb-ı ‘ ālem cān-ı fakrdur

Ten tılısm ü genc pinhān fakrdur

564-Maverāi küfr-i din bāzār-ı faqr

‘Aqla olmadı ‘ayān esrār-ı faqr

565-Gerçi şüretde gedā-yi cāhdur

Lik ma‘nā kişverinde şāhdur

566-Genc-i lā yektā qanā‘ at kenzdür

Ḥüb-ı fehm it k’ehl-i ma‘nā remzdür

567-Evliyā vü enbiyāya iḥtiyār

Faqr oldı faqr iy şadr-ı kibār

568-Faqr simurğdurur bī-bān ü bīm

Ḳulle-i kāf-ı qanā‘ atde muqīm

569-İtse şehbāz-ı fenā qaşd-ı şikār

Her dü ‘ālem ola şayd aşikār*

570-Bāṭın-ı pür-nür-ı iḥvān-ı şafā

Sāfidür āyine gibi zāhirā**

571-Şābır olan faqr ü fāqa rencine

Mālik olur her dü ‘ālem gencine

572-Faqr yolunda olan sābit qadem

Şākir oldı çekmedi hergiz nedem

* R.603.a- Her dü ‘ālem şayd ola aşikār

**P.587.b- Sāfidür āyine bigi zāhirā

573-Şādık ol iy t̄alib-i fakr ü fenā

Tā kim ola rehnümā şıdk u şafā

29b

574-T̄alib-i şādık bulur maqşūda rāh

Şādık olana virür kām Allāh

575-Her kime kim şıdk olmuş rehber

Ol imiş şāh-ı ezelden tāze ber

576-Şöyle naql itdi t̄arīkat sālīki

Şāhib-i sırr genc-i ma' nā mālīki*

577-H̄in-i seher bir p̄irūn deryūze-ger

Vardı bir kapuya k'ide feth-i haber

578-Şey 'en li'lāh didi vü itdi du'ā

'Ādetidi nitekim sāir gedā

579-Çıkdı bir şahş ol kapudan çet vü tiz

Didi bu dervişe iy p̄ir-i 'āziz

580-Nesne yokdur bu kapuda t̄urmağıl

Güş idicek oldı p̄ir āzürde-dil

581-Didi kimūndür bu bāb-ı bī-kerem

Kim virilmez nān u nuqūd u derem

*R.610.a--Şöyle naqş itdi t̄arīkat sālīki

582-Şahş pîre didi hey pîr-i le' im

 Ço hatâyı kim budur bâbü' l-kerim*

583-Bu çapudandur çamuya feth-i bâb

 Bu çapudan bahş olur hayr ü şevâb**

30a

584-Pîr nâgeh içerü kıldı nazâr

 Gördi mescid rîz-i şem' -i seher

585-Na' re urdı vü didi pîr-i hîred

 Hâşi 'en lillâh kim gönüm şifr-ı yed

586-Gerçi oldım çok gedâ-yı derbeder

 Bu çapudan hayf ola itsem güzer

587-Sâkin oldı bir yıl anda pîr-i râh

 Şıdk u ihlâş derûn pür süz u âh

588-Ba' de-zân kim irdi murğ-ı cân-sitân

 Hâlet-i nez hande didi şâd-mân***

589-Şıdk çün kim şem' var oldı delîl

 ' Âkıbet maqşûda iletdim sebîl

* R.616.a- Şahş pîre didi iy pîr-i leb' im

** R:617- Bir çapudandur çamuya feth-i bâb/Bir çapudan bahş olur hayr ü şevâb

***.R.622.a- Ba' de-zân kim irdi merd-i cân sitân

590-Şey^ç en li 'llâh iy demi şıdķ u şafâ

Kim senüñile olur hâcet revâ

591-Olmadı şıdķ olan muhtâc-ı halk

Ger kabâ ehlidür riyâ ehl-i olmak?*

592-Ger dilersenâ hâcetüñ ola revâ

Şıdķ iy dervişi iden pişvâ

593-İy hariş pür şereh dünya perest

Bâde hırş ü hevâdan deng ü mest**

30b

594-Tîre tab^ç ü teng ü dil bî-hûde kâr

Tâbi^ç tûl-ı emel bî-şerm ü 'âr

595-Rûz u şeb endîşe-i mâl ü menâl

Hile vü tezvîr ü cenk ü kıl ü kâl

596-Fikr dünyâda koy çalâk cüst

Âhîret endîşesinden saht süst

597-Pây mâl hırş ü dil pür arzû

Sîm ü zer derd-i serinden zerd rû

* R.625.a-Oldı şıdķ olan muhtâc-ı halk

**R.627.b- Tâbi^ç hırş ü hevâdan deng ü mest

598-Gerçi gözlerün hasûd iy püser
Gevher-i 'ömre ziyândan bî-haber

599-Bî-tefekkür şugl hürd u hâbdan
'İbret almaz rihlet-i aşhâbdan

600-'Ömr nakd-i kîsesinden her nefes
Harc olur gâfildurur nefsi-i ahsen

601-Şöyle virmişdür bu gün nefsi-i gurûr
Kim egilmez hâlet-i ferdâ vü gûr

602-Gâfil olma dehr pür âfetdurur
Nüş niş u râhat miñnetdurur*

603-Ŧut ki cem' itdiñ cihân gencin temâm
Aşşına korsun gidersin iy mehâmm

604-Devlet-i dünyâ ki itdi ferah
K 'ahirinde görmedi derd u terah

31a

605-Sen meger divânesin yâ bî-haber
K 'eylemezsın dehr kahrından hazer**

606-Kim yedi bu dehr hânından ta'âm
K 'olmadı her loğması âlû desem

* R.636.a- Gâfil dehr pür âfetdurur

**R.639-b K 'eylemezsın dem kahrından hazer

607-Bu fenā mülkünde kim yoqdur qarār

Ne cihān qālur ne ehl-i pāydār

608-Ṭut ki yabdīn qasr ‘āli vü ferāḥ

Laḥd olur yirüñ ne aşşı kāḥ*

609-Zīr her maqdemde iy nīkū nihād

Oldı pinhān bir şey Ḥüsrev-nijād

610-Ḥāk heṣtidārdur dervīş ü gedā

Ḥāk Dārāyı cihāndur zāhirā

611-Senden ilerü olandan ‘ibret al

Kim ecel saña daḥi virmez mecāl

612- Añdan öñdın kim denile er-recül

Devr ü dürre ḥāzır it zād ü sübül

613-Nāgehān bir zāhid-i rüşen nażar

Görđi bir yirde yatar yek ḥışt zer**

614-Aldı ḥıştı şāz ü ḥōş ḥandān rü

Geldi ḥalvet-gāḥıma bī-güft ü gü

* R.642.a- Laḥd tek yirüñdurur ne aşşı kāḥ

**R.647.b- Nāgehān bir zāhid rüşen zamır

31b

615-Şöyle ıoldı bātın sevdāyı hışt

Kim ne dūzah fikr kıldı ne behişt*

616-Hātırında ıalmadı haııķile rāz

Ündeldi zıkr ü tesbih ü nemāz

617-Didi şimden girü devlet oldı yār

Nitesi çekdim cefāyı rüzigār

618-Niçe yir zecr ide kıllet cānı

Cevr gerdün gire her dem kāni^ç

619-Kimseye ayruıı niçün muııtāc olam

Ni^ç metim hāzır niçün aıı olam**620-Şavma^ç a künçinde niçe teng dil

Oturam bī-hānmān tenhā makil

621-Bir serā-yı bünyād idem kim pür ziııām

Ola hāke müşg ü ^ç anber ^ç ud hām

622-Dōsta niçün düzem büstān-ı serā

Bülbül şālşāl ola destān-ı serā

* R.649.a- Şöyle ıoldı iııine sevdāyı hışt

**R.653a--Kimseye artık niçün muııtāc olam

623-Niçe olam köhne püş ü hâr ü zâr
Câme-i dibâ idinem zer nigâr

624-Ol gün ol gice hayâl nâ sevâb
Şol qarâr itdi ki qaldı hürd ü hâb

625-Şubh-dem mestâne serdenk hayâl
Râh-ı şahrâ tutdı merd-i hōş hışâl

32a

626-Reh-güzerde gördi kim bir hışt ger
Hâk gür eylemiş gül hışt ider

627-Üstühân-ı püsıde vü âlüde gerd
Gördi ‘ibret aldı andan pîr merd*

628-Kendüzine didi hey kötü nazar
Râhzan oldu saña bu hışt-ı zer

629-Nefs gösterdi hayâl mekrde diyü
Yoldan iletdi seni vesvâs diyü

630-Hışt-ı zerden aşşı yokdur virme dil
Bun fikr it kim olursun heşt gül

631-Şöyle şanmağıl bu nefsi-ı tãma‘ı
Kim ola bir hışt-ı zerrin kınu‘ yı

*R.661.b- Gördi andan ‘ibret aldı pîr merd

632-Şahs gözler gerçi genc ü mülk ü māl
Dest-i devrān ‘ ömrün eyler pāymāl

633-Ĥāk bir Ĥešt-i zer ü bir nefsi-i dūn
İy birāzer olma meftūn u zebūn*

634-Bir seher ki Şiblī-i şāhib nazar
Seyr iderken irdi bir deyre meger

635-Görđi ehl-i küfr pür şūr u şa‘b
Her birinde ziynet sīm ü zeheb

32b

636-Kim zerrin büt öñinde kıbledār
Yüzün urup secde eyler zār zār

637-Kimsi sīmin şalıp karşı cān
Virüp itmiş ‘ aql u cān ü dil revān**

638-Bunları itdi temāşa bir zemān
Görđi fāriğ arada bir nev cevān

639-Didi Şiblī aña iy bī-kār er
Ne bütüñ var ne sālībūñ sīm ü zer

640-Dī ki bunlardan niçün tutdıñ kenār
Eyledüñ cāy-ı ferāgatde qarār***

* R.667.b- İy birāder olma meftūn u zebūn; P.650.b- İy birāder olma meftūn u zebūn

** R.671.b- Virüp itmiş ‘ aql u dīn ü dil revān

***R.674.b- Didi bunlardan niçün tutdıñ kenār

641-Didi sîm ü zer gerek kim hârc idem

Tâ şalib ola müyesser yâ şanem

642-Yoğdurur destümde nağd-i sîm ü zer

Müflisâ ne eylesem mülkümi nazâr

643-Didi Şibli şükr it iy teng dest

Nağd-i fakruñ var degülsin büt-perest

644-Yoğdurur çün giysüñüñ sîm ü zeri

Büt-perest olmağdan olmışsın beri

645-Fağr bütiden büt-peresti dūr ider

Mü' minün nârın serâser nūr ider

646-Âdemî işyân ider olsa ğani

Sîm ü zerden sadr olur kibr ü meni

33a

647-Ṭavğ-ı zerrîn şahşı gerden keş ider

Miskînin büte veş âteş ider

648-Vardı bir şeyğ ğâyet nâmdâr

Zühd ü 'ilm ile ferîd rûzgâr

649-Biñ müridi vardı şahib-i kemâl

Her biri 'ilm ile ehl-i vecd ü hâl

650-Şöhre-i âfâkdı şeyh-i kebîr

Kendü ' aşrında bulunmazdı nazîr

651-Ol zemân peygâberine Girdigâr

Şöyle vahy itdi ki di ol şeyhe var

652-Terk-i dünyâ itmeyince ol fuzûl

Zühd ü ' ilm itmezem andan kabûl

653-Ĥubb-ı dünyâ mesken-i dildür ĥarâb

Genc-i ĥaĥdan olmaz aña feth-i bâb

654-Şad cihân olursa pür ' ilm ü ' amel

Düzaĥ olur ehl-i dünyâya maĥall

655-Her ki dünyâ dōstdur iy pāk-i dîn

Düşmen-i ĥaĥq dostdârıdur yaĥîn*

656-Ṭâ' at ü ' ilm ola bîrûn-ı derûn

Ĥubb-ı dünyâ düzaĥadur reh-nümûn

33b

657-İy ecelden gâfil ü maĥrûr câh

Badımü' z-zât? fikr it gâh gâh

658-Ger şükühile olasın erdevân

Merg bî-pāk iricek virem amân

*R.689.b- Düşmen-i ĥaĥq dost oldurur yaĥîn

- 659-Çarha irgürseñ yapıp kaçır u serâ
‘ Ākıbet olur yirüñ tahte‘ ş-şerâ
- 660-Tâc-1 hürşid olsa ger taht-1 âsumân
Kâf tâ kâf olsa mahkûmuñ cihân
- 661-Derd-i merg irdikde bulunmaz devâ
Hâşıluñ olmaz meger bād-1 hevâ
- 662-Kimseye virmez emân mîr-i ecel
Ger fakîr ola vü ger mîr ü cell
- 663-Sen kaçarsın mergden iy bî-haber
Lik ‘ ömrüñ aña istikbâl ider
- 664-Budur eyleyen cihân bî-şebât
Her hayâtun âhiri olur memât
- 665-Tîr-i şayyâd-1 ecelden murğ-1 cân
Ġayr mümkündür taleb itmek amân
- 666-Heft çarh fi‘l-meşel itseñ seyr
Kaşd idincek tîr-i merg eyler güzêr
- 34a
- 667-Şarşar-1 kahr-1 eceldür kühken
Gah eyler hâke cism-i kühken

668-Dünyadan 'uqbaya reh iy ser firāz

Bir nefesdür şanmağıl devr ü dirāz

669-‘Āqıl itmez māl ü ‘ömre ‘itimād

Māldur āb-ı revān ü ‘ömr-i bād

670-Sāl-i ‘ömri tūtalım k’ola hezār

Mevte varur bī-gümān encām-ı kār

671-Murğ-ı kōknüsdür ‘aceb murğ iy fetā

Kişver-i Hindüstāndur añā cā

672-Bü'l-aceb minķār var añun derāz

Ķurb-ı şad şūrāh minķārında bāz

673-Ney gibi āvāz her sūrāhdan

Gösterir kim ‘āşık olur merd ü zen*

674-‘İlm-i müsikī müsikīyār var

Feylesof andan tūtupdur yādigār

675-Rāst her sūrāhdan bir dürlü sāz

Gösterir kim keşf ider yüz dürlü rāz

676-‘Āql-ı cān hayrān olur āvāzına

Vaḥş ṭayr āhenk iderler sāzına

*P.681.a- Ney bigi āvāz her sūrāhdan

34b

677-Cüft ü yâr yok vü cihânda ferd ü tâk

Bî-gam ferzend ü bî-dâg firâk

678-Sâl-i ömrünüñ olur kırb hezâr

Ölmeği vaqtin bilür âşikâr

679-Çün hayâtından ümîzin kaç' ider

Hîme bî-ḥadd ü bî-‘add cem' ider*

680-Süzile her şa' bdan müstemend

Nâşın güş iden olur derdmend

681-Cânına tâ şeyr ider endühi merg

Derdile dıtrer teni mânend berg

682-Ġâfil feryâdına pîrândeler

Cem' olurlar nitekim derendeler**

683-Süzile çün âh ider endüh-nâk

Kim işiden cânavâr olur helâk

684-Pes 'aceb gün olur ol günü anuñ

Âteş urur 'âleme süzı anuñ***

* R.713.a- Çün hayâtından ümîdin kaç' ider

** R.717.a- Ġâfil feryâd ile pîrândeler

***P.692.a-Pes 'aceb gün olur ol rüzi anuñ

685-Âhîr ‘ömri çün irer yek deme
 Ğarğa varur cân deryâ-yı ğama

686-Birbirine kıanatların kıakar
 Her kıanattan kıudretile od çıkır

687-Ŧutuşur hime yanar kıoķnüs temâm
 Her dü hâkesüz olur çün iy mehâmm

35a

688-Hâķ te‘âlâ kıudret ile nâgehân
 Ortadan kıoķnüs nice olur ‘ayân

689-Kim işitdi bun kim görmişdurur
 Kâvda yanmış murĝdan pençedurur

690-Hikmetine anuñ irişmez ‘uķul
 Her ne kim diler ise işler ol

691-Sen daĝı kıoķnüs bigi sâl hezâr
 ‘Ömr süresiñ mevt olur encâm-ı kâr

692-Şöyle bil kim iricek vaķt-i ecel
 Aşşı itmez cedd ü cehd ile cil

693-Hĝlet-i dünya ‘aceb hâletdurur
 K ’âhîr her vuslatun firķatdurur

694-Her ne cem' iyyet ki devr-i rüzgâr
Gösterir mecmu' eyler târ ü mâr

695-Cem' itdügün ' unşur yek biñ
Gerdişile tãğıdur devr-i felek

696-Gerçi hõşdur rüzgâr-ı vaşl-ı yâr
Âhir-i hicrân olur bî-ihtiyâr

697-Düzmedi hergiz felek bir encümen
Kim ola anuñ şebâtı cez peren

35b

698-Bülbül ü gül gerçi bulur ictimâ'
Bu çemende âhir irer inkıtâ'

699-Gonce mecmu' hâtır itmişken revân
Gül bigi eyler peräkende zemân*

700-Defter-i mecmu' a-i evrâk-ı gül
Cüz' -i cüz' olur ne deñlü olsa gül

701-İy ' inâdlı olma mağrûr vişâl
Devr vaşl-ı güldurur hâb-ı hayâl

702-Gerçi virür dehr lü' lüye nizâm
' Âkıbet Manşûr ider bî-intizâm

*R.734.b- Gül gibi eyler peräkende zemân

703-Cem' olur hürmende dâne bî-şümâr
Devr eyler habbe habbe târ ü mâr

704-Tâne-i bî-âhûyî âhû-yî çîn
Ayrılıkdandır ciger-i hûn ü hazîn

705-Gerçi cem' eyler vücûdun köknâr
Tâgîdur cem' iyetin rûzigâr

706-Yıllarile zevki vaşl ü ictimâ'
Eşk-veş gözden çıkar rûz ü dâ'

707-Yâr istersenî özünîe yâr ol
Özgeden çekme melâl olma melûl

708-Yekdurur cân Muhibbe zaḥm-ı tîğ
Sevdiğinde ayru demekden dirîğ

36a

709-İtme zinhâr ârzûyî ittişâl
K'olmayâ pes mübtelâyı infişâl

710-Her ki bulur vaşl-ı yâr-ı nâzenin
Âḥir olur hüzn firqatden hazîn

711-Ehl-i dillerden bir ehl-i dil meger
Sâlik-i râh-ı yakîn şâḥib nazar

712-Hurdebîn ü nüktedân virmez kûy
Geşt iderken sū-be-sū-yı vü kûy-be-kûy

713-Gördi bir hayâti çün ol merd pāk
Pāre-i kir pās elinde itdi çāk

714-Şöyle feryād itdi ol bir pāre-bîz
Ayrılıqdan kim işitdi bu ‘ azîz*

715-Girye ile didi merd-i ihtiyār
Oldığıçün cem‘ bir kaç pūd ü tār

716-Şöyle eyler ayrılıqdan ol figān
İy dirigā nola hāl-i cism ü cān**

717-Sen kıyās it bundan iy merd-i hüdā
Şol demi kim ola cān tenden cüdā

718-Oldı bir müddet ten ü cān āşinā
Çār ü nāçār olurlar der cüzā

36b

719-İy cihān tūruñ ‘ aceb tūr-ı garīb
Tūrfe ‘ ādet ‘ ādetūñ fi‘ lūñ ‘ aceb

* P.722.b- Ayrılıqdan kim işitdi bir ‘ azîz

**R.750.a- Şöyle eyler ayrılıqdan bir figān

- 720-Bahresinden telh̄ tab' ü huşk-leb
Der ciger sūrāhdur dil pūr ta' ab
- 721-Hākesinden tīre ṭāb' ü gām-zede
Ebr giryān ü felek mātem-zede
- 722-Kūh hārā-pūş saht ü seng-dil
Āhır olur şiddetūnden hāk ü gül
- 723-Senden olmışdur felek bī-pā vü ser
Hāne-i encümdurur zīr ü zeber
- 724-Çeşm-i āhter dökse silāb-ı hūn
Olmaz yed rüyı gerdūn lāle gūn
- 725-Yıllar ile serv idersin ser-firāz
Kāmet bālā vü hōş ' ömr-i dirāz
- 726-Çün iridürsün hevādan infī' āl
Ser-firāziken idersin pāymāl
- 727-Senden oldı lālede dāğ-ı ta' ab
Hem benefşe senden oldı muzṭarib
- 728-Hīlkat-i şahş olsa ger kūh-ı girān
Gāh eyler miḥnet-i devr-i zemān

729-El firāk el firāk el firāk

Vey bir derd-i firāk ü iştiyāk

37a

730-İy ğarīķ-i lücce-i baħr-ı ğünāħ

Gevher-i ‘ömr oldı ‘isyānda tebāħ

731-Şem‘-i dürr ki derd-i zilletden zarar

İrdi lîkin itmedüñ hergiz ħazer*

732-Dil siyāħ ü mü sefid ü rüy zerd

Cürmile mir’āt-ı cān ālüde gerd

733-Pāy bend-i peyk-i cāndur ma‘ şiyet

Ma‘ şiyetden ħāşıl olmaz ma‘ rifet

734-İremez kať‘-ı menāzil ğāħ ğāħ

Rāħ-ı rüħa sedd olur küh-ı ğünāħ

735-Zaħm-ı ‘isyāndan dil olsa derdmend

Cān olur zār ü na-zār ü müstmend

736-Ĥāzır ol zehr-i helāhildür ğünāħ

Tevbe tiryākın irer olma tebāħ

737-Dest-i ğaflet çeşm-i ‘aķla çeķdi meyl

Anuñiçün fehmi idemezsin sebîl

*P.739.b- İrdi lîkin itmedi hergiz ħazer

738-Ĥāb-ı ğafletden çü bidād olmadıñ
Mest-i sevdāsın ki hūşyār olmadın

739-Ĥayf kim fevt oldı evkāt-ı azīz
Kıymet ğafletden olmadı temīz

740-Gevher-i ‘ömre bahā naqd-i cihān
Ger dirilse hāce ola rāygān

37b

741-Gevher-i ‘ömre bahā naqd-i cihān
Ger dirilse hāce ola rāygān

742-Pes bu resme gevher-i sengīn bahā
Ĥayf olmayam kim ola hebā

743-Şimdi bilinmez ki bu gevher nedür
Cevher-i cāndan mu‘azzezdür nedür

744-Bizde hāşıl yoq meger kim oldı rahīm
Raḥmet ide göstere luṭf-ı ‘amīm

745-Elvedā‘ itdükde cisme pāk cān
Kim ola ālüde-i ḥāk üstüḥān*

746-Ĥışt gür ol dem k’ola bālin-i ser
Cism-i bī-cān çeşm bī-nür başar**

* R.777.a-Elvedā‘ itdükde cisme cān- pāk

**R.778.b- Çeşm-i bī-cān dīde bī-nür başar

747-İy kerīm ü iy raḥīm ü iy vedūd
Senden olur her vücūda feyz cūd

748-Çün qalavuz bī-kes ü pūr ma' şiyet
İt kim ol dem der mahal merḥamet

749-Niçe müddet iki şahşı tutdı hūy
Birbiriyle oldı ḥasm ceng-cūy

750-Çün qazādan birine irişdi mevt
Ġayr-ı mümkindür qazā olması fevt

38a

751-Ol biri şāz oldı ġāyet bir zemān
Uġradı qabrine bir gün nāgehān

752-Düşmanı gördi kim olmuş ser nigūn
Almış andan intikāmın dehr-i dūn

753-Meskenikeñ şadr eyvān ü serā
Gördi ki olmuş menzil taḥte's-şerā

754-Geldi qabri üstüne şāzı künān
Ḥande ile bu sözi didi revān*

755-İy ḥuşā oldım ki bī-teşviş ü pāk
Sen qalasıñ düşmanın ola helāk

* R.786.b-Geldi qabri üstüne şadı künān; P.761.b-Geldi qabri üstüne şadı künān

756- Bu' d-ı düşman dōstile sür demi

‘Ömr-i cavidān bulur ehl-i ādemī

757-Anuñiçün itmek olıncak figān

Düşmanından şoñra kıala bir zemān

758-Ba' dezān ol gine sāz uzatdı dest

Tahta bend kabrini şikest

759-Bakdı gördi ol seri pür naḫveti

Tāc-ı zerrīn giyüp gitmiş devleti

760-Çeşm bī-nūr u cesed bī-cān pāk

Çehre pür gerd ü kefen ālūde ḫāk

761-Bāḫıl olmuş kuvvet ‘azāyı cüst

Üstühān ü pōst kılmış saht süst

38b

762-Ḥabs itmiş cismini zindān-ı gūr

Olmış endāmı gedā-yī mār mūr*

763-Göricek bu ḫāl oldı nerm dil

Āb-i çeşm ḫāk-ı gūrı itdi gül

764-Ol geçen fi' le peşimān ü melūl

Oldı vü didi kim iy ehl-i ‘uḫūl

*R.794.b- Ḥabs itmiş hüsnünü zindān-ı gūr

765-Düşmen olduğına olmak şadmân

Kim size dâhî ecel virmez amân

766-Çün işitdi bu sözi bir ihtiyâr

Didi kim iy şâni^c -i Perverdgâr

767-Düşmana şol dem k'ola düşman raḥîm

Ḥöd sañâ lâyıkdur luḥf-ı^c amîm*

768-Ol zemânda kim olavüz pâyemâl

Destgîr ol iy Kerîm-i zû^c l-celâl**

769-İy^c atâ pâş vü ḥaḥâ pûş kadîm

Feyz-i luḥfuñ^c am ü in^c amuñ^c amîm

770-Ġarq-ı deryâyı fazluñdur cihân

Raḥmetuñ ḥân tufeyl ins ü cân

771-Rehnümâyı gümrâh vâdi^c -i cehl

Şa^c b ü düşvârı iden âsân sehl***

39a

772-Destgîr pâyemâl nefsi-şüm

Câhile bahşında fazl ü^c ulüm

* R.799.a-Düşmana şol dem ki düşmandur raḥîm

** R.800.a-O zemânda kim olavüz pâyemâl

***R.803.a- Rehnümâyı vâdi^c -i gümrâh cehl

773-Ĥırmen cüdünda ‘ âlem berig gâh
 Ādem ol ĥırmenden olmış dâne ĥâh

774-Baĥr-ı feyzün ursa mevc-i bî-gerân
 Kaĥresinde ġark olur her dü cihân

775-Ġâfir uzar vü sitârü'l-‘uyüb
 Fâtihü‘ l-ebvâb u keşşâfü‘ l-kerüb*

776-Bende-i ‘ âşi kıtur cürm-i ‘ azîm
 ‘ Afv ider luĥf-ı ĥüdâvend-i kadîm**

777-Ger cihân pür ü şamt ü noĥşân ola
 Yâ beşer âlüde-i ‘ isyân ola

778-Bî-zeval vü lâ yezâl ü lem yezel
 Zât-ı pâkine anuñ irmez ĥalel

779-İy ġünahkâr olma nevmîz-i ‘ aĥâ
 Gerçi bî-ĥadd eylediñ cürm ü ĥaĥâ

780-Bî-nihâyet baĥrdur baĥr-ı kerem
 Besdür andân ‘ âleme bir kaĥre nem

781-İy münezzeĥ dâniş insândan
 Vey müberrâ âfet ü noĥşândan

* R.807.a- Ġâfir u ġuffâr vü sitârü‘ l-uyüb

**R.808.b- ‘ Afv ider luĥf-ı ĥüdâvend-i kerim

782-Fazluñ âşârın eyle rehnümün

K'olmayavuz nefsi-gümrahâ zebün

39b

783-Ravza-i luţfuñ nesiminden eşer

İrse hâr cürm eyler virür ter

784-Âb-ı rahmet iricek nâr-ı cahim

Gülşen-i firdevs olur bâğ-ı na'îm*

785-İtmişiken râh kim her hevâ heves

İrişüp fazlun olur feryâd res

786-Sidrede bir gence Cibrîl-i emîn

Zikr iderken şükr-i Rabbü'l-âlemîn

787-Güş itdi nâgehân bî-iştibâh

Merhametden bâng lebbeyk Allâh

788-Didi kânkı bende maqbûl 'aceb

Yâd itdi kim didi lebbeyk Rab

789-Gerçi ma'lûmum degül kim kâdadur

Bu kâdar bildüm ki 'âlî bendedür

790-Diledi keşf ola bu sırr-ı 'aceb

Bilmegiçün ba' dezân itdi taleb

*R.816.b- Gülşen-i firdevs olur nâz u na'îm

791-Devr itdi heft gerdün revân

Lik hergiz bulmadı nâm ü nişân

792-Çaldı ‘âciz yine vardı hazrete

Çarğa varup cân bahr-ı hayrete

40a

793-Yine irdi güşına lebbeyk haqq

Bâz geşt itdi cihânı peyk-i haqq

794-Bulmadı âşâr u didi iy hüdâ

An baña görmege ol reh-nümâ

795-Hağ ta‘âla didi Rûma kıl sefer

Deyr içinde bilesin andan haber

796-Peyk-i hazret irdi gördi âşikâr

Büt öninde secde eyler zâr zâr*

797-Oldı hâyran Cibrîl ol hâlete

Şad hurûşile irişdi hazrete**

798-Dil uzatdı vü didi iy bî-niyâz

Bu ne hikmetdür baña keşf eyle râz

* R.828.b- Büt öninde secde ider zâr zâr

**R.829.b- Yüz hurûşile irişdi hazrete

799-Ol ki deyr içre büte eyler hitâb
 Sen virürsün aña luţfuñdan cevâb

800-Hakķ ta'āla didi kim ol dil siyâh
 Olsa nola luţfum olur 'özl-ĥâh

801-Gerçi bilmezlikden ol eyler ĥatâ
 Lik luţfum dilemez k'ola hebâ

802-İstemezün an kim gümrah ola
 Dilerem kim lâyıķı dergâh ola

803-Ba' dezân keşf itdi 'aynından hicâb
 Zâhir oldı nür-ı ĥak ĥün âfitâb

40b

804-Geçdi bātıldan ĥün oldı zikr-i ĥak
 Zâhir oldı nür-ı ĥak ĥün âfitâb

805-Bâ-aceb kudret 'aceb ĥikmetdurur
 K'ânda ne şarf ola bî-'illetdurur

806-Ol ĥapuda tã'at ü cürme nazâr
 Olmaz alâ yokluk olur mu' teber

807-Bu ĥanîfe mecmu'-ı 'ilm ü kemâl
 Dâr-ı dünyâdan idincek intikâl

808-Düşde gördi bir 'azîz anı meger
Kim behişt-i câvidân olmuş maqarr

809-Didi 'ilmûñ mi sebab yâhûd 'amel
Kim müyesser oldu sâña bu muhal

810-Didi şol dem kim su 'âl itdi Allâh
Kûh-ı 'ilmim olmadı bir yerün gâh

811-İrse mevc-i baħr istiğnâ revân
Tâ'at u 'isyân olur ğarķ iy fülân*

812-Bir gün âb-ı dicle den yana meger
Âbdest almağičün itdim güzer

813-Gördim anda bir meges bî-ihtiyâr
Almış âb-ı dicle olmuş bî-ķarâr**

41a

814-Raħm idüp aldım anı şudan revân
Bir taşuñ üstünde ķodum ol zemân

815-Eyledi nâşir-i tâb-ı âfitâb
Buldu tākāt uçdı gitdi ol zebâb

* R.843.b- Tâ'at u 'isyân olur ğarķ iy cevân

**R.845.b- Almış âb-ı dicle olmuş ħâr ü zâr

816-Ol meges perî baña oldı penâh

Nef itmedi ‘amel-i bî-iştibâh

817-Bu hanîfe gibi şebâza ‘aceb

Bir meges-i perran ider kudret sebeb*

818-Ĥikmetinde pîr ‘aql-ı nâmdâr

Oldı nâdân mesel-i tıfl-ı şîr-ĥâr

819-Gerçi fikr eyler kemâl-i kudretin

Lik bilmez ĥikmet-i bî-‘illetin

820-Her kim ola ‘aşk yolına revân

Zâdı olur âh u endûh figân

821-Râhat ü ârâma eyler elvedâ‘

Hem ‘alâ’îkden bekler inkıţâ‘

822-‘Āşıkâ ‘aşk öğredür ne itmek gerek

Yol nedür reh rû nice itmek gerek

823-‘Āşık oldur kim ola pür süz u şevk

Yağdı gonce âteş şevk ide zevk

41b

824-Hemdem eşk-i germ ü âh serd ola

Derdinûñ dermânı yine derd ola

*P.822.a- Bu hanîfe bigi şebâza ‘aceb

825-‘ Āşıkun esrârını kim ide naql
Kim anuñ remzine irmez derk-i ‘ aql*

826-Yüz çevirem âteş-i sūzāndan
Derd-i ser çekmez helāk-ı cāndan

827-Heft düzaḡ gelmez aña zerrece
Heşt büstān behiştün terecci**

828-Çarḡ ü aḡter ger ola zir ü zeber
Gelmez andan ‘ aşıkā ḡavf-ı ḡatar

829-‘ Āşıkā dünya vü uḡbada heves
Dostdurur ḡayr olmaz mültebis

830-Oldı ‘ aşık çünkü cān efşān-ı ‘ aşḡ
Şehsüvār-ı ‘ arşa-i meydān-ı ‘ aşḡ

831-Sırr-ı ‘ aşık her dü ‘ ālemden bīrūn
‘ Āşıkun levḡinde ebced kāf nūn

832-‘ Āşıkā ‘ aşḡ oldı baḡr âteşin
‘ Āşık olur âteş ü âteş nişin

833-Ṭālibisen daḡı iy merd-i ḡaḡ
Olma bī-derd ile āh-ı sūz nāḡ

* R.856.a- ‘ Āşıkun esrârını ide naql

**P.832.a- Heft düzaḡ aña zerrece

834-Eşk silâbın her lahza revân

İt kim oldurur bu yolda armağân

42a

835-Her kimün kim âh u derd u süzi var

Oldurur bu yolda merd-i ihtiyâr

836-Âh k'olur sine-i efkârdan

Öte varur kûbbe-i devvârdan

837-Âh-ı derd âlüde cân-ı dil figâr

Tuħfe-i rûhâniyândur âşikâr

838-Gördi bir pîr-i azîz-i râhber

Zümre-i rûhâniyân yanur fer

839-Cem' olmışlar bir araya temâm

Ėarq-ı nûr-ı rahmet-i rabbü' l-enâm

840-Elleri üstünde bir nakd-i nazîf

Var ki rağbet eyler ol kavm-i laţîf

841-Bir birinden kâpar 'izzet ider

Kimde olsa cân bigi rağbet ider

842-Pes bulardan irdi bir hûş hışâl

Bilmegiçün itdi ol nakd sũ'âl

843-Didiler kim bir dil pür sūz u derd

Eşk-i germ aqıtdı itdi āh-ı serd

844-Gitdi ol qaldı bize iy pīrgār

Naqd-ı eşk ü āh andañ yādigār

42b

845-Oldurur bu cevher-i naqd-i sere

Kim deger bir qatresi biñ gevhere

846-Yārab eşk ü āh ü derd eyle naşib

Eşk ü āh ü derddür bize tabib

847-Olmayalım bī-ğam-ı vāfirde dil

Dāğ-ı gāmdur çün çerāğ-ı āb u gül

848-Merd ü merdān iy dil ehl-i derddür

Merd kim bī-derd ola nā-merddür

849-Şey'en lillāh iy dili pür sūz āh

Her dü 'ālem maqdeminde hāk-i rāh*

850-Derddür āyine-i qalbe cilā

Derd virür şem^c-i cāna rüşenā**

851-Nerd-bān heft gerdūn-ı derddür

Reh-nümāyı rāh bī-çün derddür

* P.854.b- Şeyhu'l-lāh dil pür sūz u āh

**R.881.b- Derd virür söz-i cāna iştibāh

852-Dilde derd u dāğdan yandur çerāğ

Zulmet olur sine-i bī-derd u dāğ

853-Bir cevān fevt eyledi ḥacc meger

Āh idüb dil-sühte yaqdı ciger*

854-Şöyle āh itdi cevān budur dil

K 'āteş urdı ḥırmen cān u dil

43a

855-Ḥāzır idi anda Sufyān bir zemān

Güş idüb āhı didi kim iy cevān**

856-Çār ḥaccım var senüñ olsun temām

Baña vir ol āh k'itdiñ iy mehāmm

857-Ol cevān didi aña iy pīr gār

Ben qabül itdim qalursañ iḥtiyār***

858-Çār ḥacc virdi olmadı melül

İtdi bir āh-ı ciger-süz qabül

859-Gice gördi uyḥuda merd meşāb

K 'aña bu resme irer ḥağdan ḥiṭāb

860-Ḥōş ticāret eyledüñ tüccār-ı dār

Süzdur maḥzā metā' uñ āşikār

* R.884.a-Bir cevān terk eyledi ḥaccı meger

** R.886-Ḥāzır idi anda Sufyān ol zemān/Güş idüb āhı itdi kim iy cevān

***R.888.b Ben qabul itdim bilürseñ iḥtiyār

861-Cümle ḥacca ol āh oldu sebeb

Eyledi maḳbūl faẓl ü luḫf-ı rabb

862-Derd ü āh anuñ kim ola hemdemi

Genc maḳşūda muḳārindür didi

863-Hem-dem-i derd olmayan dil mürdedür

Āteş maḫzāya cān efsürdedür*

864-İy ki cāndan ḫalib cānānesin

İştiyāḳ şem' ine pervānesin

43b

865-Ḳandadur diyü idersen cüst cū

Ārzusundan ḳalursun güft ü gü**

866-Bī-mekāndur her mekān ensüz degül

Bī-nişāndur her nişān ensüz degül

867-Zāhir ü bāḫın pür andan hemteni

Bu rehi āsān degül varmaḳ rehi

868-Heft seyyāre cihān seyr ider

Likin andan ḳandadur bilmez ḫaber***

869-Cüst ü cüyunda felek bī-pā vü ser

Āfitāb olmış gedā-yī derbeder

* R.894.a- Hem-dem-i derd olmayan cān mürdedür

** R.896-b Ārzusundan kim idersin güft ü gü

***R.899.b- Heft seyyāre cihānı seyr ider

870-Germ olup âteş anı eyler taleb

Âb-ı cüst ü cüda her rüz u şeb

871-Ĥāk olmışdur bu yolda pâyemâl

Anuñiçün bād-peymâdur şimâl

872-Bulur şüretdurur şüret perest

Himmet şüret pür seng oldı pest*

873-Ķo tılısm şüreti eh ihtiyâr

Tâ kim ola genc-i ma' nâ âşikâr

874-Varlığıñdan yu elüñi pāk ol

Ba' dezân bu yolda ĥāk-i ĥāk ol**

875-Ger vücüduñdan kıla yek mû eşer

Sedd ola iki cihândan mu' teber***

44a

876-‘ Arz olursa şad vilâyet kişveri

Sa' y it kim olasın andan berî****

877-Ger kıla ‘ İsa bigi yek sözünñ

Çâr ĥadd ĥayret ola meskenñ*****

* R.903.a-Çün bulur şüretdurur şüret perest

** R.905.b- Ba' dezân bu yolda cândan ĥāk ol

*** R.906.a- Ger vücüduñdan kıla bir mû eşer

**** R.907.a- ‘ Arz okusa bin vilâyet kişveri

*****R.908.a- Ger kıla ‘ İsa gibi yek sözünñ

878-‘ Arz olursa cennet ü hür ü kuşūr
Olma meftūn kim olur ‘ ayn-ı kuşūr

879-Ger tecellī görseñ olma kāni‘
Kim tecellidür vişāli māni‘

880-‘Kāni‘ olma raiyyet envārına
Varlıguñ yandur muhabbet nārına

881-Bir gice pervāneler cem‘ oldılar
Cān-ı dilden t̄alib-i ŧem‘ oldılar

882-Didiler kim kim ola vara revān
ŧem‘ den bize getüre bir nişān

883-Ara yirden birisi çālāk ü cest
Gitdi kim irgüre peygām dūrüst

884-Vardı gördi bir ārāda ŧem‘ cem‘
Kim tecelliden virür etrāfa lem‘ *

885-Bir zemān devr eyledi etrāfını
Geldi cem‘ e urdı ru‘ yet lāfını**

* R.915.a-884-Vardı gördi bir ārāda cem‘ -i ŧem‘

**R.916.b- Geldi cem‘ ine urdı lāfını

44b

886-Ara yirlerinde bir şāhib-i kemāl

Vardı kim yakmışıdi perr ü bāl

887-Görmişıdi bu tarīki çend çend

Nā-kadridi hāl-i ehl-i derdmend*

888-Didi kim ƙo ƙıl u ƙālī iy za'if

Görmediñ sen şem' olmadın harif

889-Bir dağı gönderdiler ol cem' den

Kim haberdār ola hāl-i şem' den

890-Ol dağı irdi revān ƙıldı nazār

Görđi şem' pür-şafā vü nūr ü fer

891-Geşt itdi çevresinde bir zemān

Gālīb oldı şevƙ urđı şem' e cān **

892-Çün toƙundı tāb-ı şem' tāb-nāk

Germ oldı līkin olmadı helāk

893-Ol tecelli cūr' asından nīm mest

Geldi ol cem' e velī şüret perest

894-Ol dağı olaki gayb-ı ƙālde

Ƙāl olmaz hergiz ehl-i hālde ***

* R.918.b- Nā-fedā idi hāl-i ehl-i derdmend

** R.922.a-Devr itdi çevresinde bir zemān

***P.889.a-Ol dağı olaki beyān ƙālde

895-Añda nâkıd didi iy ser-firâz

Güft ü güyü ço degülsen ehl-i râz

896-Ara yirden bir dağı tırdı meger

Kim getüre şem' meclisden haber*

45a

897-Ol dağı irdi revân ol mahfile

Gördi şem' bakmadı cân u dile

898-Âteş-i şevk oldı gâlib süz nâk

Urdı şem' e kendüzün oldı helâk

899-Yandı âteş gibi oldı sürh-rü

Qalmanı teklif gitdi güft ü gü**

900-Gelmedi çün bildiler ki öldi ol

Didi nâkıd ol iletı şem' e yol***

901-Her kim ola bî-haber hem bî-eser

Oldurur bu hâlden şâhib haber

902-Olmayınca cism ü cândan dilberi

Bulmamışdur zevk-i vaşl-ı dilberi

903-Çünkü Manşür itdi dünyâdan sefer

Düşde gördi an bir şâhib nazar****

* R.927.a- Āra yirden bir dağı durdı meger

** R.930.b- Yandı âteş bigi oldı sürh rü

*** R.931.b- Didi nâfiz ol iletı şem' e yol

****R.934.b- Düşde anı gördi bir şâhib nazar

904-Bir eline bāşın olmuş ol mehāmm

Bir elinde ʔoʔtolu cām-ı mūdām

905-Bir ‘ azīz irdi revān itdi sū ’āl

Kim bulurda sırr nedür iy hōş hışāl*

906-Didi Manşūr aña k ’ey merd temām

Ser beride kısmetidurur bu cām

45b

907-Dōst cāmın nūş iden bī-ser gerek

İrmege bu sırra ki server gerek

908-Sen dağı bu meyden isterseñ şafā

Sākī-i ‘ aşka ser ü cān it fedā

909-Genc-i cāndan genc-i ʔılsım cism ʔo

Hāşıl olmağa müsem mā ism ʔo

910-Ger vücūduñ ola mecmu‘ -ı fenā

Bu fenādan görine ‘ ayn-ı beķā

911-Perdedür cānān yüzine cism ü cān

Āfitāb ebr-vār eyler nihān**

912-Ger dilerseñ kim ola bu perde def

Cehd idüp tilūñ hicābın eyle ref

* R.936.b- Kim bunun sırrı nedür iy hōş hışāl

**R.942.b- Āfitāb ebr dār eyle nihān

913-İy püser sa‘y it ki buyırdı hüdā

"Leysel li'l-insāni illā mā se‘ā"

914-Çün sebebdür sa‘y bulmağa kemāl

‘Ākıbet sa‘y cemil olur cemāl

915- Sa‘y olur kārı hemışe ‘āşıkuñ

‘Ādetidür k’ehl olmak cāhilūñ*

916-Hemdem olma cāhili bī-gayrete

Düşmeysin tā ki çāh-ı hayrete

46a

917-Ehl-i diller şöhetin it taleb

Rahmet-i hāḳḳa bu şöhetdür sebeb

918-Nefs-i şüma uyma kim gümrehdür ol

Aḳla ol kim gösterür bu toğrı yol**

Derkenar:kışsa-i ma‘ni

1-Şakī seleb eyleyüben ihtiyārı

2-İdüp cürmi dimekim andan oldı

3-‘Azāzile anuñiçün oldı la‘net

4-Hüdāya didi hāşā senden oldı

5-Anuñiçün gir ü maḳbul oldı ādem

6-Olup tā dem didi kendümden oldı

* R.946.a- Sa‘y olur kārı hemışe ‘āḳluñ

**R.949.a- Nefs-i şüma uyma kim rehzendür ol

919-Dāniş ehliyle dāniş her işün

Tā ki sineñ dağı ola dānişün

920-Kavlin tut ‘ahdiñ itme hilāf

Rāst güftār ol sūhanda urma lāf

921-Güş tut her kanda k’oladur pend

Meskenetden dem ur olma hōd-pesend

922-Hāqdan irişen belāya şābır ol

Zinhār itme şikāyet şākir ol

923-‘Aybıñı setr olmag istersenē senün

Dil uzatma gıybetine kimsenün

924-Kizb terk it söyleme fuş ü feşār

Hıme-i düzahdan olma zinhār

925-‘Kāni‘ ol hāqdan irişen ni‘ mete

Bī-kanā‘ at gibi düşme miñnete*

926-‘İllet hıqd ü hasedden haste cān

Olma kim yokdur devāsı bī-gümān

927-‘Garre olma ger bulursañ māl ü cāh

Mālī mār añla hāqīkat cāh-ı çāh

*P.930.b- Bī-kanā‘ at bigi düşme miñnete

46b

928-Dā'im farz-ı sünneti eyle edā

Kavl-i peygāberdurur emr-i hūdā

929-Tābi' -i şer' ol tarikat isteseñ

Togru yol budur haqikat isteseñ

930-Ger dilersen ta' atun ola kabul

Tevbekari 'akibet-endis ol*

931-Tekyelenme ta' at itseñ bi-hab

Fazl-i hakdurur kisiye feti-i bab**

932-Cennet icun ta' at itme zinhār

Kilmasun 'abid seni enduh-i nar

933-Her du' ada hak rizasın kıl taleb

Kim halas-ı bendeye oldur sebeb

934-Gulşeni bu pend-i ruh-efzāya guş

Tutmaz illā ol ki zatunda hoş

935-Gerçi hak söz telh olur cahile

Lik şirindur şekerden 'akile

* R.963.b- Tevbekar ol 'akibet endis ol

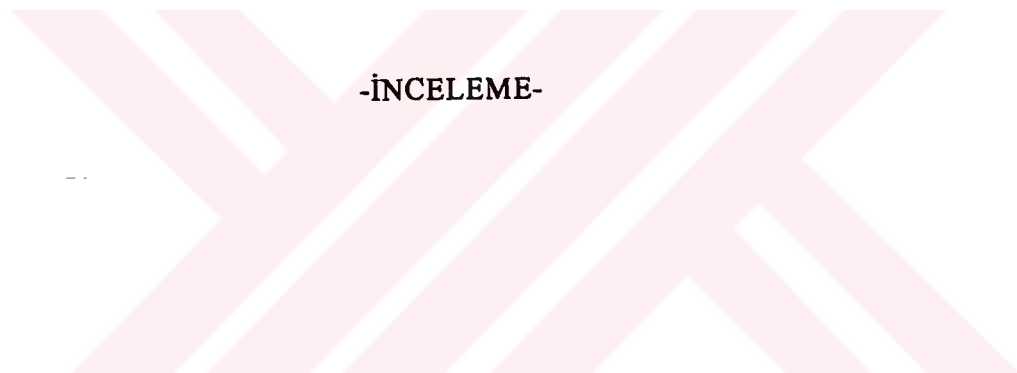
**R.964.b- Fazl hakdandır kisiye feti-i bab

936-Sāl-ı hicret zād u sin ü dāldı
Tāli‘-i ‘ālem mübārek ƣaldı

937-Şol zemān kim nokta-i zerrine lām
Şıfr virmişdi şerefde iy hūmam

938-İrdi fażl u rahmet-i rabbü‘l-enām
Āhir oldı bu risāle ve’s-selām

-A-

Başta:

(medli elif ile kullanılanlar)

ab:	أب	106
ad:	أد	313
âdemî:	أدمى	38
âfāk:	أفاق	547
âfitâb:	أفتاب	63
âh:	أه	354
âhenk:	أهنك	478
ahû:	أحو	704
alem:		4
âmîn:	أمين	113
an:	أن	802
ana:	أنا	23
andan:	أندون	867
anı:	أنى	302
anı:	أنى	870
ârâma:	أرامه	821
âşar:	أشار	130
aşiyân:	أشيان	100
âyât:	آيات	74
âyine:	آيينه	124
âzâd:	آزاد	122

(elifle kulanılanlar)

aşfiya:	اصفيا	30
ağzın	اغزق	388
açdı:	اچلاي	387
açık:	ايق	288
aḥsen:	احسن	190
aḥter:	احتر	27
aḥvāline:	احواله	170
aldanmağıl:	الذغل	186
almagiçün:	المغيون	295
almış:	المشي	162
amān:	امان	372
aña:	اكا	32
ancaq:	انجق	110
anuñiçün:	ابوكيون	247
arada:	اراده	280
a' ras:	اعراسي	115
armağān:	ارمغان	136
aşl:	اصل	205
aşşı:	اصي	336
ayruk:	ايرق	217

Kelime İçerisinde Kullanılan (I) Elif Harfleri

'ālem:	عالم	114
āsān:	أسان	90
'ā' zāda:	اعزاده	120

bāğ	باغ	76
bahār:	بهار	150
dağāyık:	دقایق	90
esrār:	اسرار	76
hār:	خار	201
kapuda:	قپوده	288
kār:	کار	234
qayāya:	قیایه	335
handān:	خنران	115
sākin:	ساکن	231
sālīk:	سالک	131
şāliş:	ثالث	74
saña:	ساک	47
saya:	سایه	311
sāye:	سایه	73
sāz:	ساز	234
ṭā:	طا	271
varlıgım:	وارلغیم	117
varmış:	وارمیش	166
varur:	وارر	47
yāḫūt:	یاکوت	107
yaña:	یاک	265
yār:	یار	183
yarlıganur:	یرلغانور	288
yatar:	یاتر	192
yatur:	یا تور	240

"A" sesinin sonda yazımı

(ا) ile yazılanlar:

aña:	اكا	32
dōsta:	دوسته	622
dünyāya:	دنيايه	654
olma:	اولمه	602

(آ) ile yazılanlar

'aşqa:	عشق	530
çarha:	حرخه	6
kāvda	كاوده	689
qoma:	قومه	41
olmazsa:	اولمزسه	543
pādişāha:	پادشاهه	19
rūha:	روحه	2
rūma:	رومه	795
saña:	ساکه	45
vaşfinda:	وصفنده	18

A okunduğu halde (ا) ile yazılanlar:

dünya:	دنيايى	693
İsā:	عيسى	156
Mūsā:	موسى	60

-E-

Başta:

ehli:	اهلى	197
eda:	ادا	257
edep:	ادب	212
egerçi:	اكرچيه	211
elüñden:	الكون	463
ensüz:	انسز	866
erdür:	ارددر	203
eřgälin:	اشغالن	207
eyle:	اييله	198
eylügi:	ايلوگي	305

Ortada:

degül:	دكل	866
dirseñ:	ديرسن	511
gine:	گينه	758
her:	هر	866
ider:	ادر	679
iricek:	ايرجك	658
isterseñ:	استرک	923
kendü:	کنرو	650
men:	من	490
merdi:	مرد	488
senlükden:	سنلکدن	513
senüñ:	سنک	923

Sonda:

E ile biten kelimelerin sonunda

benefşe:	بنفشه	727
çehre:	چهره	760
dâne:	دانه	773
dicle:	دحله	813
dîde:	دیره	278
gice:	گیجه	29
ğonce:	غنبه	823
haste:	هسته	926
katre:	قطره	388
pençe:	پنجه	689
risâle:	رساله	938

e ile biten eklerin sonunda

câhile:	جامله	772
getüre:	کتوره	896
görine:	کورینه	134
görmege:	کورمه	794
güne:	کونه	28
içre:	اچره	799
ide:	ایره	823
irse:	ارسه	783
itme:	ایتمه	920
kalbe:	قلبه	850
katresinde:	قطره ستره	774
kendüzine:	کنوزینه	411

kişiyē:	کشیه	931
ķudretile:	ķudretile	2
pākine:	پاکینه	778
Sidrede:	سدرده	786
size:	سزه	765
üzre:	اوزره	25
yine:	ينه	792

-I-

Başta:

(|)Yalnızca elif ile kullanılanlar:

ılduz: الاز 527

Ortada:

() İle kullanılanlar

dirīg:	دربغ	708
ħırz:	ħırz	94
ķil:	ķil	595
tīg:	tīg	708
‘umīm:	‘umīm	744

İşaretsiz kullanılanlar:

fırşat:	fırşat	285
ħırman:	ħırman	143
ķıl:	ķıl	20

qırq:	قرق	296
sırr:	سر	22
tılsım:	طلسم	261
yıl:	یل	564

Sonda kullanılanlar:

'aqlı:	عقلی	90
cānı:	جانى	1
dāhı:	داهى	214
qapusı:	قاپوسى	288
olalı:	اوللى	34
olurdi:	اولوردى	72
yarlıgadı:	يارلغادى	281

-İ-

Başta:

(اى) ile kullanılanlar:

içerü:	اىچيرو	584
içinde:	اىچينده	126
içün:	اىچون	299
iden:	ايدن	308
iki:	ايكى	749
ilettdi:	ايلتدى	629
iricek:	ايرجىك	785
it:	ايت	292
iy:	اى	346

İşaretsiz kullanılanlar:

iblis:	ابليس	339
iltifât:	التفات	551
insân:	انسان	781
istersen:	استرک	707
niçe:	نچه	114

Ortada:

İşaretsiz kullanılanlar:

bir:	بر	786
didi:	دیدی	794
gice:	گیجه	881
hergiz:	هرگز	697
virür:	ورر	783
yine:	بینه	209

İşaretli kullanılanlar:

hiçim:	هیچم	117
içinde:	ایچینه	795

Ortada:

İşaretili kullanılanlar:

çünkü:	چونكى	414
didi:	ديدى	202
gerçi:	گرچه	502
gibi:	کىبى	570
gitdi:	گىتى	388
gördi:	گوردى	523
irdi:	اردى	444

İşaretsiz kullanılanlar:

didi:	>>دى	440
gitdi:	گىتى	899
yirde:	يىردە	613

-0-

Başta:

oda:	اوده	214
oğur:	اوغر	96
ol:	اول	84
ola:	اوله	889
oldı:	اولدى	891
olmadın:	اولمىدىن	888
oynar:	اوينر	421

Ortada:

bolmadı:	بولمادی	213
çok:	چوقاق	586
çokdur:	چوققدور	498
dōstdan:	دوستدن	516
ğonce:	غنجبه	823
hoş:	خوشی	343
kodı:	کودی	366
koñnüs:	قونئس	671
loğma:	لقمه	442
noqşan:	نقشان	781
noqta:	نقطه	399
pōst:	پوست	761
şoñbet:	صحب	917
şoñra:	صكره	757
toğrı:	طغری	918
tolanur:	طولنور	473
yok:	یوی	384
yokdur:	یوقدور	371
yoldan:	یولدن	629
yolunda:	یولنره	381

-Ö-

Başta:

ögiñ:	اوگن	284
öğredür:	أكردر	822
öldi:	اولدی	900
‘ömr:	عمر	51
öncüye:	اونجویه	521
öñdin:	اکن	319
özinden:	ازین	333

Ortada:

böyle:	بیله	166
döğdi:	دوگری	266
dökse:	دوکه	724
ışer:	طوشر	29
göñlim:	گونلیم	585
göñülden:	گونلرن	36
gördi:	گوردی	91
götürdüm:	گوتردم	199
gözlerün:	گوزلرن	422
köhne:	کهنه	172
köşede:	کوشه ده	273
köti:	کوتی	628
söğdi:	سوگری	266
söyle:	سپله	159
söyleme:	سولمه	924

söz:	سز	935
sözde::	سزده	246
töşer:	طوشر	29

-U-

Başta:

‘ucbe:	عجب	111
ucundan:	اوجندن	239
ur:	اور	458
uran:	اورن	219
urduqça:	اوردقی	158
urup:	اورب	274
urur:	اورر	159
‘uşşak:	عشاق	154
utan:	اوئن	206
uyhuda:	اویخوده	204
uzatdı:	اوزتری	275

Ortada:

‘aqluñ:	عقلک	7
birün:	بیرون	11
bulur:	بولور	2
cānidur:	جاندر	7

cūd:	جود	4
kuṭb:	قطب	6
niġgūn:	نيلگون	5
nūr:	نور	2
rūḥ:	روح	2
sūtūn:	ستون	5

Sonda:

alu:	الو	606
bu:	بو	160
cū:	جو	160
hū:	هو	366
mū:	مو	732
nigū:	نيگو	197

-Ū-

Bašta:

ūftāde:	افتاره	40
ūmmīd:	امير	267
ūstūḥāne:	استخوانه	200
ūstūne:	اوستنه	754
ūzre:	ازره	25

Ortada:

dünya:	دُنْيَا	190
düşde:	دُشْدَه	808
düzmedi:	دُزْمَدِي	697
gül:	كُل	698
Gülşeni:	كُلْشَنِي	B.
gün:	كُون	17

Sonda:

çü:	چُو	21
diyü:	دِيُو	367
dü:	دُو	555
içerü:	اِچِرُو	584
kendü:	كَنْدُو	170

ÜNSÜZLERİN YAZILIŞI

Arap alfabesinde bulunmayan; ç, p, ñ gibi sesleri, bu alfabeyle yazılan metinlerde tespit etmek oldukça güçtür. Uygur yazı geleneğinin devamı olan bu harfler, metinlerde Türkçe kelimelerde sıkça karşımıza çıkar.

Ç-

Başta:

çāh:	چاه	16
çarḥ:	چرخ	5
çekmezem:	چکمز	196
çenār:	چنار	101
çıkar:	چقار	686
çirā:	چرا	26
çoğidi:	چوغدی	328
çü:	چو	21

Ortada:

açdı:	اچدی	387
geçen:	کچین	764
gerçi:	کریه	31
içre:	اچیره	799
kaçan:	قچین	224
pençe:	پنچم	689

Sonda:

aç:	اچ	619
geç:	کچ	764
kaç:	قچ	73
uç:	اوج	815

-P-

Başta:

pāk:	پاک	1
pāymāl:	پایمال	871
perişān:	پریشان	451
pōst:	پوست	761
pūr:	پور	129

Ortada:

çarpā:	چارپا	240
kapu:	قپو	288
sipihr:	سپهر	21
toptolu:	طوبطولو	904

Sonda:

idüp:	ادب	25
kaçup:	قچب	73
şalup:	صلب	637
yapup:	یبب	659

-T-

(ت) ile kullanılanlar:

Başta:

İnce ünlüyle kullanılanlar:

tebāh:	تَبَاه	361
temīz:	تَمِيز	739
tenhā:	تَنْهَا	331
terk:	تَرْك	101

Kalın ünlüyle kullanılanlar:

tāc:	تَاج	347
tāze:	تَازِه	416
tutdı:	تُتِر	749

Ortada:

İnce ünlüyle kullanılanlar:

gitmiş:	كَيْتَمِشِي	268
güfte:	كُفْتِه	467
iste:	اِسْتِه	22
it:	اَيْت	53
üstünde:	اَوْسُنْدِه	840

Kalın ünlüyle kullanılanlar:

afitābı:	اَفْتَاب	3
desti:	دُوسْتِي	88
oturan:	اَوْتُرْم	620
yatar:	يَتِر	613

Sonda:

İnce ünlüyle kullanılanlar:

büt:	بَت	411
cüft:	جَفْت	349
deşt:	دِشْت	343
'ibret:	عِبْرَت	611

Kalın ünlüyle kullanılanlar:

baht:	بَحْت	347
rahat:	رَحَات	358
taht:	تَحْت	347
tut:	طُوت	42
vuşlat:	وَصَلَات	408

(ط) ile kullanılanlar:

Başta:

ṭaleb:	طَلَب	212
ṭılsım:	طَلْسِم	430
ṭogrı:	طَغْرِی	918
ṭut:	طُوت	42
ṭuydı:	طُوْیْدِی	175

Ortada:

ḥaṭā:	خَطَا	257
ḫuṭb:	قَطْب	6
luṭf:	لَطْف	75
nuṭk:	نَطَق	496

Sonda:

davet:	دَعْوَت	97
ḥat:	خَط	401
zabt:	ضَبْط	104

-S-

(س) ile kullanılanlar:

Başta:

sana:	سَا	47
seyr:	سَيْر	6
sögdü:	سَوَكْرِي	266
söz:	سَوَز	354
sürdü:	سُورِد	266

Ortada:

gicesi:	كَيْجِسِي	215
giysü:	كَيْو	98
kimesne:	كَيْمَن	9
olsa:	اَوْلَس	259
resm:	رَسْم	25

Sonda:

iblis:	اِبْلِسِي	73
ins:	اِنْسِي	770
nefs:	نَفْسِي	6
pes:	پِسِي	454

(ص) ile kullanılanlar

Başta:

şad:	ص	20
şadef:	صديق	388
şıdk:	صديق	68
şonra:	صكره	72
şusuz:	صونز	279
şuvarula:	صوارل	106

Ortada:

aşl:	اصل	322
aşşı:	أصى	336
hışâl:	خصال	491
kuşur:	قصور	416
vaşfında:	وصفنه	18
vaşl:	وصل	706

Sonda:

halış:	خالص	509
hırş:	حرص	130
ihlâş:	احلاص	532
naks:	نقص	24
şıdk:	صديق	591

Ñ

Metnimizde bu ses (ن) işareti ile gösterilmiştir.

Kök veya tabanlarda:

biñ:	بک	649
deñlü:	دکلو	700
diñle:	دکله	318
karuñdurur:	کارکردر	323
õñinde:	اوکنده	636
rehnümün:	رهنمون	41
şoñra:	صکره	72

Eklerde:

-dUñ

eyledüñ:	ایلدک	640
itmedüñ:	ایتمدک	731
kılduñ:	کلدک	423
urduñ:	اوردک	530

+(n)uñ

dilüñ:	دلک	137
giysünüñ:	گیسونک	529
ilmüñ:	علمک	39
kendüñ:	کندک	178

+san

isterseñ:	ایترسک	248
-----------	--------	-----

Ayrı Yazılan Ekler:

İncelediğimiz metinde bazı ekler kendinden önceki kelimeyle beraber yazılabileceği halde ayrı yazılmışlardır.

+Dür

iblisdür: ابلیدر 369

mürdedür: مورددر 862

+(n)Uñ

gülşenün: گلشنی نک başlık

Bitişik Yazılan Kelimeler:

+dahı

oldāhı اول داخی

+dem

şubhdem: صبح دم 264

+ısa

tūrısa: طوریس 60

+(i)ken

variken: وارکن 184

içün

anuñiçün انوکیچون 247

+kim

görkim: کور کم 336

+ki

ol ki اول کی

kadar

şol kadar şol قدر

Yabancı ön takıların yazılışı:

bî:

bî-minnet	بى منى	12
bî-mecâl	بى مجال	22
bî pâ vü ser	بى پاور	121

nâ:

nâ-besend	نا بنر	382
nâ-sufte	نا سفته	465
nâ-bekâr	نا بكار	539

Şeddenin Kullanılışı:

Yabancı Kelimelerde:

ümme:	امت	292
‘izzeti:	عزتى	14
Mehemmed:	محمد	82
dürr:	در	64

evvel:	أول	89
zerre:	ذره	3
ümmîd:	أمير	267

Türkçe Kelimelerde:

aşşî:	أصسى	336
-------	------	-----

F O N E T İ K (SES BİLGİSİ)

Bu bölümde Türkçe'nin tarihsel gelişimi içinde 15.yy.da seslerin durumunu inceleyeceğiz.

ÜNLÜLER

Bir önceki bölümde incelediğimiz imladan çıkardığımız sonuçlara göre, kullanılan ünlüler şunlardır: a, e, ı, i, o, ö, u, ü .

Türkçede çeşitli sebeplerden dolayı vokal değişimleri olmuştur. Metnimiz içinde bu vokal değişikliklerine örnek olarak şunları gösterebiliriz.

A-ÜNLÜ DEĞİŞİMLERİ

i > e değişimi:

irdi:	ارد	12
iy:	ای	37
virdi:	وردی	143
girü:	گرو	148
yirin:	بیرن	162
ideriken:	ادرکن	192
gicesi:	گیجی	209
didigi:	دیدیگی	451

e > i değişimi:

eylük:	ایلوک	305
--------	-------	-----

B-ÜNLÜ UYUMU

Damak Uyumu:

Türkçenin temel özelliklerinden biri olan damak uyumuna bu metinde de rastlıyoruz.

-ken ulaç eki Türkiye Türkçesinde olduğu gibi, burada da uyumu bozmaktadır.

variken: واركن 184

Dudak Uyumu: Eski Anadolu Türkçesinde dudak uyumu oldukça bozuktur. Uyumu bozan sebepler şunlardır:

1-TABANLARDA

Yuvarlaklık ve yuvarlaklaşma: Dudak uyumunu bozan etmenlerden biri olan yuvarlaklık ve yuvarlaklaşmaya metnimizde rastlıyoruz.

içerü: اړېړو 584
ilerü: ايلرو 611
karşu: كرشو 637

ğ seslerinin erimesi sonucu yuvarlaklaşma:

kapu: كاپو 806 <kapığ
kamu: قمو 40 <kamuğ

Buna rağmen düzlüğünü koruyup uyuma girmiş eklere metnimizde rastlayabiliyoruz.

aşşı: اصى 336 < aşığ
diri: در 741 < dirig

2-EKLEŞMEDE:

Devamlı yuvarlak ünlü bulunduran ekler:

-dUm:	fiil çekim eki	:kodem	-814
-dUñ:	fiil çekim eki	:kılduñ	-423
		işledüñ	-198
-dUr:	cevheri fiil	:pâkdur	-199
		şüretdür	-261
-gUr:	fiilden fiil yapan ek	:irgürseñ	-659
+IU:	isimden isim yapan ek:	:bahtlu	-308
		dürlü	-675
+(n)Uñ:	genetive eki	:anuñ	-85
-sUn:	fiil çekim eki	:olsun	-36
		itmesün	-556
-sUz:	isimden isim yapan ek	:şusuz	-279
-Ur:	fiilden fiil yapan ek	:getürgil	-232
-Uz:	kişi eki	:bilirüz	-130
-vUz:	kişi eki	:bilevüz	-150
-(y)AlUm	kişi eki	:bilelüm	-441
-(y)Up	gerundium eki	:olup	-192
		idüp	-25

Devamlı düz ünlü bulunduran ekler:

+cI:	isimden isim yapan ek	:önciye	-521
+dI:	fiil çekim eki	:oldı	-18
		eyledi	-34
+dIn:	isim çekim eki	:öndin	-319

-gıl:	fiil çekim eki	:çekmegil	-412
		olğıl	-464
+(I)lA:	isim çekim eki	:hicabıla	-212
		ķudretile	-1
-It:	fiilden fiil yapan ek	:aķıtdı	-843
		işitir	-256
+(I)nc(I):	isimden isim yapan ek	:ķırķ birinc	-297
-mİş:	fiil çekim eki	:olmış	-34
		gitmiş	-164
+(s)I(n)+:	isim çekim eki	:hırķasını	-224
-sIn:	kişi eki	:olasın	-235
+(y)I:	isim çekim eki	:sevdayı	-420

C-ÜNLÜ DÜŞMESİ

Kelime sonunda ünlü düşmesine metnimizde rastlıyoruz. İmlada genellikle iyelik ve belirtme eklerinin yazılmadığını görüyoruz.

destarın:	دستارین	281
aşarın:	أشارین	782

D-BİRLEŞME

Ünlüyle biten bir kelimedenden sonra ünlüyle başlayan bir kelime geldiğinde yaşattığımız ses olayına birleşme diyoruz. Metnimizde bu olaya bir çok örnek bulunmaktadır.

k'ey:	کای	180 < ki+ey
k'ehl:	کاحل	277 < ki+ehl
k'oldı:	کاولدی	58 < ki+oldurur

ÜNSÜZLER

A-ÜNSÜZ UYUMU

1- İmlası kalıplaşmış ekler:

Ötümsüz ünsüz ile biten kök ve gövdelere getirilen eklerin kurallara uygun olarak ötümsüz halde bulunması gerekirken; bunlar metnimizde ötümlü halde bulunmaktadır. Eski Anadolu Türkçesinde ünsüzler arasından ötümlülük-ötümsüzlük bakımından bir uyum yoktur. Bu belki de eklerin kalıplaşmış bir halde yazılmasından ileri geliyor olabilir. Bu fonetikte uyumlu olmasına rağmen latin harflerinin kabulüne kadar imlada gösterilememiştir. Aşağıdaki eklerin başında bulunan ünsüzler, kurala uymamaktadırlar:

-dİ: lokatif

tutdılar:	طوتدیلر	319
itdüm:	ایترم	195
uçdı:	اوچدی	815

+dAn:

gafletden:	غافلیدن	514
hakdan:	حقدن	275

-dUm:

itdüm: اندم 195

+dA:

Yusufda: يوسفه 403

şuretdə: صورته 504

-dUk:

itdükde: ايتر كده 745

+dur:

yokdur: يو قدر 630

+durur, +dur:

mihnet durur: مهنه در 602

hürşiddür: حور شيردر 188

päkdur: پاک در 199

-dılar:

tuğılar: طوئرلر 319

2-Kelime içinde ötümlüleşme:

a-Ünlülerin etkisi ile ünlülerle ünsüzler arasındaki benzeşme: Türkçede iki ünlü arasında bulunan ötümsüz ünsüzler (p,ç,t,k,f,h,s,ş), genellikle ötümlü(b,c,d,g) hale gelirler.

V K(öt.)V > V K(öt.)V

i-t-er > i-d-er

çok idi > çoğidi 328 چو غرى

yok idi > yogidi 328 يو غرى

B-ÜNSÜZ DEĞİŞMELERİ

1- k / ħ değişmesi:

a-Türkçe kelimelerin başında ħ harfi bulunmaz. Bugün kullandığımız birkaç kelime Eski Anadolu Türkçe'sinde k sesi ile karşılanmaktaydı.

k>ħ

kanı:	فانى	320	>hani
kankı:	فانكى	788	>hangi
kaçan	فانچان	233	>haçan

b- Bazı kelimelerde kelime ortasında (hece başında) k' lar, ħ olmuştur.

k>ħ

uyğuda: اويغوده 859 >uyku

c-Kelime ve hece sonunda h'ler k olmuştur.

h>k

yok: يو قى 14 <yok

çok: چو قى 586 <çok

2- k-/g- değişmesi:

Eski Türkçe'deki k- sesinin Batı Türkçe'sinde g- olarak geliştii görölmektedir. Bu ötümlüleşme olayı büyük ölçüde görölmekle birlikte k-'nin değişmediği durumlar da görölmektedir. Metnimizde geçen ve g- olarak okuduğumuz kelimeler şunlardır:

Geçe(477), gelmez(104), ger(20), gerçi(92), gerekdür(425), getürgil(232), gezer(239), gibi(123), gice(29), giderken(204), gire(618), girü(148), gitmiş(162), giysü(98), giyüp(759), gönül(36), gördi(91), görine(134), gösterür(225), götürdüm(199), gözle(237), gözüm(482), gün(267)

Arap alfabesinde k ve g sesleri () harfi ile yazıldığından, kelimelerin nasıl okunacağı tam olarak anlaşılamamaktadır. Ancak bugünkü kullanımlarına da bakarak o dönemde bazı kelimelerin başında k- olduğunu ve bunların değişmediğini düşünebiliriz.

Kendümde(117), kendü(494), kendüzi(335), kimdür(488), kimesne(9), kimim(118), kimse(923), kir(713), kişiye(931), ködek(536), kötü(628),

3- ğ ve g seslerinin gelişmesi:

Bu seslerin gelişmesi Türk dilinin gelişme aşamalarında önemli bir yer tutar. Bunları kelimelerin sonunda, hece başında, eklerin başında olmak üzere üç bölümde göstereceğiz.

a-Kelimelerin sonunda: Batı Türkçesinde kelime sonundaki -ğ ve -g'ler düşmektedir. Eski Anadolu Türkçesinde bu sesler düşerken, genellikle kendinden önceki ünlüyü yuvarlaklaştırmıştır. Ünlü uyumu dolayısıyla daha sonra bu yuvarlaklaşma ortadan kalkmıştır. (bkz. s.138)

nitekim < ne teg kim :	489
ķamu < ķamuđ :	40
ķapu < ķapıđ :	288

Sıfat eki -lu, -lü de eski Türkçedeki -lığ, -lig ekinin gelişmesinden meydana gelmiştir. Metnimizde bu olaya birkaç örnek gösterebiliriz.

datlu	505
dürlü	245

b-Kelime içinde görülen ğ- sesleri çok önceleri düşmüştü. Buna metnimizden bir örnek verebiliriz.

şuvar- < şuvđar:	106
------------------	-----

c-Eklerin başında: Bu düşme partisip ve gerundium eklerinde görülür.

-en / -an < -gen / -đan

eyleyen:	97
terkin uran:	219

-ınca / -ince < -đınca / -đince

ķomayınca:	396
virmeyince:	503

-alı / -eli < -đalı / -đeli

nazil olalı:	34
--------------	----

4- g / v değişmesi:

Türkçede özellikle kelime sonlarında ve ortalarındaki g'ler v şekline dönüşmektedir. Özellikle yuvarlak ünlü bulunduğu zamanlarda bu değişme gözlenmektedir. Günümüzde g sesi, hem "ğ", hem de "v" olarak telaffuz edilmektedir.

a-Yuvarlak ünlü taşıyan sözcüklerde:

söğdi:	266
dögdi:	266
degül:	377

b-Düz ünlü taşıyan sözcüklerde:

degmez:	120
---------	-----

5-b / v değişmesi:

a-Eski Türkçede bazı kelimelerin başındaki "b"ler, Batı Türkçesinde daha ilk zamanlardan itibaren "v" ye dönüşmüşlerdir.

vir- :	9
var-:	47
var :	117

b-Kelime ortasında b/ v değişmesi: Eski Anadolu Türkçesinde I. Çoğul kişi eki -vüz olarak kullanılmaktaydı.

olavüz:	768
---------	-----

6- t / d değişmesi:Metnimizde "d"lerin bir kısmı aynı şekilde kalırken, bir kısmı da değişmiştir.

töşer:	29 >döşer
tutdım:	125 <dut-
tutar:	29 <dut-

C-ÜNSÜZ TÜREMESİ:

1-Yardımcı -y- sesi

eyle-y-em:	362
âlude-y-em:	123
Üftade-y-em:	120
Rehnüma-y-ı	771

2- s ikizlenmesi:Aşağıdaki kelimedede -s- ünsüzü ikizlenmiştir.

aşşı:	336
-------	-----

D-ÜNSÜZ DÜŞMESİ:

1-Birden fazla heceli kelimelerde kelime sonundaki -ğ ve -g'ler düşer. (bkz. s.144-145)

2- y- düşmesi: Metnimizde bu olaya bir örnekte rastlıyoruz.

ılduz:	527
--------	-----

E-HECE YUTULMASI(HAPLOLOGİE):

Metnimizde bunun en önemli örneği, yüklem eki olarak kullanılan ve tur-fiilinden gelen -durur'dur. Bu ekin -durur şekli yanında -dur şekli de bulunmakta ve çokça kullanılmaktadır.

yokdur:	117
açıkdur:	288

MORFOLOJİ
(ŞEKİL BİLGİSİ)

Ekler ve kelime grupları olarak iki başlık altında incelenmiştir.

1-EKLER

A-ÇEKİM EKLERİ:

I-İsim Çekim Ekleri:

1-Çokluk ekleri:

a-İsimlerde iyelik, durum ve soru eklerinden önce gelen çokluk ekleri, Türkiye Türkçesinde olduğu gibi, +lAr ekiyle yapılmaktadır.

kullar:	45
şahlar:	319
serviler:	343

b-İyelik eklerinde: I. ve II. kişinin çokluğu +Uz ile yapılır. Çokluk eki I. ve II. kişi iyelik eklerinden sonra kullanılır. III. kişide +lAr eki kullanılır. I. ve II. kişinin tersine önce çokluk eki, sonra iyelik eki kullanılır.

elüñüz,

kendüñüz

kullarıma

c-Zamirlerde çokluk:Ben / Biz, Sen / Siz kullanılıyor. Diğer zamirler de isimler gibi +lAr eki alırlar.

bular

842

2-Hal Ekleri: Bunlar sık sık kullandığımız ve isimleri işletmeye yarayan eklerdir. İsimlere çokluk ve iyelik eklerinde sonra gelirler.

a-Nominative(Yalın) şekiller

nefs:	6
uyhu:	204
halk:	473
gice:	527

b-Accuzative Şekiller(Belirtme)

ba.Ek almış accuzative şekiller: Bu şekil eski Türkçe'de isimlere gelen +(I)G ekinin devamıdır.

-ı, -i, -(y)ı, -(y)i, -n, -n-ı, -n-i

kavlin:	53
devleti:	351
kıl ü kali:	435
genci:	461

bb.Ek almamış accuzative şekiller(O accuzative)

destarın:	281
şahsın:	322
sözün:	353
asarın:	782
silabın:	834
ağzın:	388

c-Dative Şekilleri (Yönelme)

-(y)a, -(y)e

vaktüne:	464
yana:	518
derdine:	520
içerü:	584
dindara:	553
kapuya:	577
halvet gahına:	614
avazına:	676
kabrine:	751
araya:	839
ana:	857
irmege:	907

d-Locative şekiller:

+da, +de

-Kök ve tabanlarda

anda:	192
uyhuda:	204
kapuda:	288

-İyelik eki almış isimlerde:

ayinemde:	482
bazusunda:	229

e-Ablative şekiller:

+dan, -den

-Kök ve tabanlarda

kendünden: D.6

senden: 319

şahlardan 319

-İyelik eki alanlar:

kendüzümden: 117

âfetinden: 340

zulmünden: 355

+dIn

öndin 319

f-İnstrumental (vasıta) hali

+(I)n

kendüzin 411

+(y)(I)IA

istikrâhile 252

nâleyile 272

g-Equative (eşitlik) eki:

-ca, -ce

bunca 324

nice 87

h-Yön gösterme eki:

-ra, -re, -aru, -erü

içre:	799
sonra:	72
üzre:	481
içerü:	584

3-İyelik Ekleri:

	<u>TEKLİK</u>	<u>ÇOKLUK</u>
I. Kişi	+(U)m	+(U)mUz
II. Kişi	+(U)ñ	+(U)ñuz
III. Kişi	+(s)I(n)	+lArI(n)

ÖRNEKLERİ

1. Kişi	<u>Teklik</u>	<u>Çokluk</u>
	kendümde 117	-
	varlığum: 117	-
	mihmanum: 269	-
2. Kişi	zatunun 7	-
	aklun 7	-
	gözlerün 422	-
	giysünün 644	-

3. Kişi	vasfında	18	güllerinün	400
	āvāzı	484	-	

FİİL ÇEKİMİ EKLERİ

A-Kiiler: Bu bölümü, zaman ekleri ve istek kipi olarak iki başlık altında inceleyeceğiz.

1-ZAMAN EKLERİ

a-Görülen Geçmiş Zaman:

Bir oluş veya kılışın görülen geçmiş zamanda ortaya çıktığını haber veren zaman eki. -dı, -di ekleriyle yazılır. Yazılış olarak, ünsüz benzeşmesi yoktur.

	Teklik	Çokluk
1.kişi	-dUm	-dUk
2.kişi	-dUñ	-dUñUz
3.kişi	-dI	-dIIAr
		-lArdI

	Teklik	Çokluk
1.kişi	tutdum	125
	itdüm	196

2.kişi	kıldıñ	423	-
	eyledün	640	-
	urmadun	212	
3.kişi	yazdı	94	-

b-Anlatılan Geçmiş Zaman

Geçmiş zamanda meydana gelen bir fiilin başkası tarafından nakledildiğini haber veren zamandır. -miş, -miş ekleriyle kullanılır.

	Teklik		Çokluk	
1.kişi	-mişAm		-mişUz	
2.kişi	-mişİn		-mişİz	
3.kişi	-miş		-mişAr	
	Teklik		Çokluk	
1.kişi	olmuşam	117	-	
2.kişi	olmuşsın	644	-	
3.kişi	kılmışdur	148	olmuşlar	241
	solmuş	162		

-Anlatılan Geçmiş Zamanın Hikayesi: -mişİdİ

olmuşıdı	74
----------	----

c-Gelecek Zaman: Fiilin gelecekte yapılacağını, olacağını bildirir.

Teklik

Çokluk

1.kişi	-(y)IsArAm	-
2.kişi	-(y)IsArsIn	-
3.kişi	-(y)IsAr	-

Metnimizde bu zamana tek örnek vardır.

idiserdür: 358 (3. tekil kişi)

Bu kelime de kullanılan ek aynı zamanda gelecek zamanın belirsizlik halini de belirtir.

d-Geniş Zaman:

	Teklik		Çokluk	
1.kişi	-(V)rAm		-(V)rüz	
	-(V)r men		-(V)vüz	
2.kişi	-(V)rsın		-(V)sız	
3.kişi	-(V)r		-(V)rlAr	
	Teklik		Çokluk	
1.kişi	varam	352	bilirüz	130
	oluram	360	bilevüz	150
	dilerem		kalavuz	748
2.kişi	sanursın	148		
	kaçarsın	663		
3.kişi	uzar	775	olurlar	682
	ider	776	sürerler	19

-Geniş zamanın olumsuzu:

-mAz

iremez 734

2-İSTEK KİPİ

a-İstek-gereklilik: Eski Anadolu Türkçesinde istek kipi bugünkü gibi -a, -e dir.

-(y)A

	Teklik	Çokluk
1.kişi	-(y)AyIn -(y)AyIm -(y)Am	-(y)AlUm
2.kişi	-(y)AsIn	-(y)AsIz
3.kişi	-(y)A	-(y)AlAr

Sadece belirli kişiler için kullanılanlar:

	eksiz	
2.kişi	teklik	eksiz
	-Gıl	
2.kişi	teklik	-Gİl
	-(U)n	
2. kişi	teklik	-(U)ñ
	çokluk	-(U)ñuz

	-Sun	
3.kişi	teklik	-sUñ
	çokluk	-sUñlar
		-mak gerek

b-Emir kipi

	Teklik	Çokluk
1.kişi	-AyIn	-AlUm
2.kişi	eksiz	-Uñ
3.kişi	-sUn	-sUnlAr

c-Dilek-Şart Kipi

	Teklik	Çokluk
1.kişi	-sAm	-
2.kişi	-sAñ	-sAñUz
3.kişi	-sA	-

d-Gereklilik

Bu şekil genellikle dilek şart kipine "gerek" sözcüğü eklenerek yapılır.

CEVHERİ FİİLLER

Esrarname'de isimlerin yüklem haline gelmesinde imek fiili, ol- ve tur- gibi fiiller kullanılır.

a-Hikaye tarzı:

-Görülen geçmiş zamanın hikayesi: Metnimizde bu şekle örnek yoktur.

-Geniş zamanın hikayesi:

nâridi	402
huşyârdı	398

b-Rivayet tarzı:

-Geniş zamanın rivayeti:

naHoş imiş	484
ol imiş	575

B-YAPIM EKLERİ

Bu ekleri 4 gruba ayırıyoruz:

1-İsimden isim yapan ekler

2-İsimden fiil yapan ekler

3-Fiilden isim yapan ekler

4-Fiilden fiil yapan ekler

1-İsimden İsim Yapan Ekler:

+düz :Zaman zarfı yapar:

gündüz	29
--------	----

+In :İsimden zarf yapar:

yağın	711
-------	-----

+I)ncI : Metnimizde bu ekin tek örneği olan kelimedede son ünlü düşmüştür.

kırk birinc 297

+KI : İlgı ekidir.

Kankı 788

+lık :

harlık 389

ayrılık 704

+IU :İsimlerden sıfat yapan işlek bir ektir.

dürlü 199

denlü 370

datlu 505

+ra :Yön gösteren zarflar yapar.

içre 799

sonra 72

üzre 481

+sUz :Yokluk bildiren sıfatlar yapmaya yarar.

susuz 279

mahalsüz 387

ensüz 866

2-İsimden Fiil Yapan Ekler:

+1A :İsimlerden fiil yapan işlek bir ektir.

bağla- 173

+te :Hem geçişli, hem geçsüz fiiller türetir.

ditre- 681

iste- 22

3-Fiilden İsim Yapan Ekler:

A.Fiilimsiler:

a-Mastarlar:

-mAK:Metnimizde rastladığımız tek mastar ektir.

varmak 867

olmak 591

b-Partisipler :Fiillerin zamana bağlı isim ve sıfat şekilleridir.

-mİş :Anlatılan geçmiş zaman partisibi:

halas olmuş rem 242

kavda yanmış murg 599

-dUk :Görülen geçmiş zaman partisibi. Kendisinden sonra bir iyelik eki

ile kullanılmış işlek bir ektir.

düşman olduğına

cem itdüğünü 695

didüğü söz 451

-(y)An :Geniş zaman partisibi.

sıdk olan	591
geçen	746

c-Gerundiumlar:Kendinden önceki fiili, kendinden sonraki yükleme bağlayan ve cümle içinde zarf görevinde olan eklerdir.

Hal gerundiumları:

(y)A	:sora sora, göre göre	
-u, -ü	:diyü	
-ken	:katre iken	132
	variken	184

Zaman gerundiumları:

-ınca, -ince	: olmayınca	902
	itmeyince	652
-dukda, -dükde	: itdükde	745

Bağlama gerundiumları:

-up, -üp	:kalup	49
	olup	192
	urup	274
	salup	383
	varup	792
	idüp	25
	düzüp	96
	görüp	145
	virüp	637
	giyüp	759

-uban, -üben :eyleyüben :derkenar

-icek

iricek 763

4- Fiilden Fiil Yapan Ekler:**A-Çatı Ekleri:**

Bu ekler fiilin çatısını, ettirgenlik, edilgenlik, dönüşlülük ve işteşlik bakımından değiştirirler.

Geçişli Ettirgenlik:

Bu ekler geçişsiz fiile geldiklerinde fiili geçişli yaparlar.Eklendikleri kök ya da gövde geçişli ise ettirgen hale getirirler.

a-Şekilleri birbirinden farklı veya ilgileri açık olmayan ettirgenler:

git-	162	gönder-	889
gör-	91	göster-	225
götür-	337	gönder-	889
göster-	225		

b-Son eklerin değişime uğraması

n-----k

yan- 899 yak- 853

c-Ekler

1. -t- :Ünlü ile biten çok heceli fiillere gelir.

uzat- 275

2. dUr :Diğer fiillere getirilir.

gördür- 229

oldur- 17

3. -GUr-

irgür- 172

Edilgen:

1. -Il- :Asıl edilgenlik ekidir. Hem I, hem de U ünlüleriyle kullanılabilir.

viril- 581

egil- 601

Dönüştülük:

1. ()n- :Asıl dönüştülük ekidir.

tolan- 473

2. -(I)l-

diril- 741

KELİME ÇEŞİTLERİ

A. İSİMLER

1-İsimlerde çokluk (bkz.Çekim ekleri-İsim çekimi)

2-İyelik ekleri (bkz. Çekim ekleri-İsim çekimi)

3-İsmin Halleri (bkz. Çekim ekleri-İsim çekimi)

4-İsimlerde Tamlama

a- Belirtili İsim Tamlaması:

1. İsim+(n)Uñ.....isim+(s)I(n)

Kala ‘ <i>İsanuñ hârı</i> ender hilâb	59
Şol sâlik ola câh-ı <i>cihânınuñ âgehi</i>	105
Vir <i>cihânuñ guşşasına şâzını</i>	221
<i>Ağzınuñ remzinde</i> ‘aql-ı hurdebîn	399
<i>Muştâfânuñ fâhridür</i> fakr iy fakîr	560
<i>Hikmetine anuñ</i> irişmez ‘uqul	690
Kim ola <i>anuñ şebâti</i> cez peren	697
Kim bile her <i>bendenüñ ihlâşını</i>	548
<i>Derdinüñ dermâni</i> yine derd ola	824

b-Belirtisiz İsim Tamlaması: Burada tamlama ifade eden nesne belirli değil belirsizdir. İlk isim yalın haldedir, ikinci isim ise iyelik eki almıştır.

<i>La‘net ehli</i> rahmete kâbil degül	377
Andan artık <i>hâb ehli</i> dür dağal	529
Serserî <i>kâr ehli</i> dür ehl-i nedem	530
<i>Cân ü dil âyinesinde</i> koma jeng	124
<i>Ma‘rifet âyinesine</i> vir cilâ	134

B. SIFATLAR

Eserimizde kullanılan sıfatlar türlerine göre şöyledir:

1-Niteleme Sıfatları:İsimlerin niteliklerini ifade eden sıfatlardır.

<i>köhne</i> deyr	172
<i>hab</i> ehli	529
<i>hak</i> söz	935

2-Belirtme sıfatları: Bunlar nesneyi belirtir. Belirtme şekillerine göre dört kısma ayrılır.

a.İşaret sıfatları:Tek başına kullanıldığında işaret zamiri olan bu sözcükler, bir ismin önüne gelip mesafe bildirdiklerinde sıfat olurlar.

<i>bu</i> sözden	206
<i>bu</i> yolda	278
<i>o</i> /kudrete	303
<i>o</i> /selim	365
<i>şol</i> dem	767
<i>şol</i> zaman	937

b.Sayı sıfatları

ba.Asıl sayı sıfatları:

<i>bir</i> katre	385
<i>bir</i> fakir	470
<i>yek</i> mu	875
<i>yek</i> mekan	231
<i>iki</i> murg	345
<i>iki</i> şahs	749

<i>dü</i> alem	195
<i>üç</i> gün	540
<i>kırk</i> gün	296
<i>yüz dürlü</i> raz	675
<i>sad hezar</i> sal	20
<i>sad vilayet</i>	876

bb.Sıra sayı sıfatları:

kırk birinc gün	297
evvel	68
salis	74
rabi ^c	77

c.Belirsizlik sıfatları:

Bü neşât gördi mübid <i>bir zemân</i>	160
Geçdi <i>bir müddet zemân</i> -ı rûzigâr	161
Baňa gösterdi <i>kamu 'aybım</i> hüner	483

d.Soru Sıfatları:

Ãyinemde <i>kaç kühımı</i> görse gözüm	482
Kim <i>ne yoldan</i> ire mihmân-ı ilâh	265
<i>Nice bir endîşe</i> -i yâd-ı felek	227

Sıfatların Dereceleri:

a.Adi derece ile:

eyü

b.Üstünlük dereceleri ile

Bir elinde *toptolu cām-1 müdām*

904

C-ZAMİRLER

İsimlerin yerine kullanılan kelimelerdir.

a-Kişi zamirleri:

ben	:	<i>beni</i> redd eyleme	125
men	:	Vay bire <i>men</i> vay bire ferdayı <i>men</i>	362
sen	:	Hayr itdim bulmadıñ cehdile <i>sen</i>	301
ol	:	<i>ol</i> virür hayat	6
biz	:	Vaşf-ı hālünden <i>bize</i> keşf eyle rāz	129
siz	:	Kim neden oldu <i>size</i> vākı' bu hāl	293

-Metinde 3. Çoğul kişi zamiri kullanılmıyor.

Zamirlerin hal ekleri ile çekimi şöyledir:

	1.kişi		2.kişi		3.kişi	
	teklik	çokluk	teklik	çokluk	teklik	çokluk
nom.	ben	biz	sen	-	ol	-
acc.	beni	-	seni	-	anı	-
dat.	Baña	bize	saña	size	aña	-
loc.	bende	-	sende	-	anda	-
abl.	benden	-	-	-	oldan	-
ins.	-	-	senüñile	-	-	-

b-İşaret Zamirleri

Bu	172
Ol	277
Şol	624

c-Dönüslülük Zamirleri

Dönüslülük zamirleri kendü ve kendüzin kelimeleridir. Esrarname'de rastladığımız çekimlenmiş şekilleri şöyledir.

kendü	170	kendüzin	335
kendümde	117	kendüzine	385
kendümden	D.6	kendüzümden	117
kendüne	178	kendüzün	284

d.Belirsizlik Zamirleri:

herbiri	245
her ki	404
kimi	367
kimesne	110

e.Soru Zamirleri:

<u>ne</u>	
neden	293
ne kim	440
nedür	743

<u>kim</u>	
kimim	118
kimi	367
kimün	508
kime	575
kimündür	581

C. ZARFLAR

Zarflar, zaman, hal ve miktar isimleridir. Tek başına sıfat olmadığı gibi, tek başına zarf da yoktur. Zarflar, fiilleri ve isimleri niteleyen kelimelerdir. Kendi içinde türlere ayrılırlar.

a. Zaman Zarfları

a.a. Zaman isimlerinin zarf olarak kullanılışı:

bir gece	204
gündüz	29
şimdi	285
bir yıl	587
her gece	527
düşmanından sonra	757

a.b. İsimlerden hal ekleri ile türetilenler:

günde:	299
--------	-----

a.c.Yabancı kaynaklı zaman zarfları

daim	928
heman	479
geh geh	403
gah	667
nāgehān	358

b. Yer zarfları

girü	148
içerü	584
karşu	637
ilerü	611
yakın	711

c.Nasıllık ve nicelik zarfları

böyle	234
heman	148
ne denlü	700
şöyle	159

d.Miktar zarfları

çok	586
gayet	648

e.Soru zarfları

niçün	269
kanı	320
nite	617
nice	822

D-EDATLAR

Tek başına anlamı olmayan, ancak cümle içinde anlam kazanan kelimelerdir. Cümle içinde bir kelimeyle diğer kelimeler arasında ilgi kurar.

a.Bağlama edatları:Dil birliklerini şekil ve anlam bakımından birbirine bağlar.

a.a.Sıralama edatları: Arka arkaya gelen unsurları, -ve- anlamıyla birbirine bağlar.

ile	45
vü	7

ab.Karşılaştırma edatları

ne.....ne	23
hem.....hem	14

ac.Cümle başı edatları

Fakat anlamına gelenler:

lik	183
likin	868

Eğer ifadesi taşıyanlar

eger	24
ger	60

Gerçi ifadesi taşıyanlar

gerçi	79
-------	----

Çünkü ifadesi taşıyanlar

çün	95
çünkü	231

Mademki ifadesi taşıyanlar

çün	914
-----	-----

çünkim	386
--------	-----

Benzerlik ifadesi taşıyanlar

nitekim	489
---------	-----

Şart ve derece bildirenler

illa	934
------	-----

tā	236
----	-----

b.Sonçekim edatları.

b.a-Nominative isteyenler

Benzerlik bildirenler

gibi	352
------	-----

bigi	409
------	-----

Sebep bildirenler

içün	247
------	-----

Beraberlik bildirenler

ile	232
-----	-----

Yer ve tarz bildirenler

içre	799
------	-----

üzre	481
------	-----

b.b-Ablative isteyenler

+dAn girü:	niçelerden girü	148
------------	-----------------	-----

b.c-Genetive eki isteyenler

+(n)Un gibi	bunun gibi	352
-------------	------------	-----

+(n)Un için	anuniçün	737
-------------	----------	-----

d.Berkitme edatları:

dağı	833
hergiz	894
hod	767

e. Seslenme edatları

ea.Ünlemlerde

äh	683
----	-----

eb.Seslenme edatları

iy	716
----	-----

D. FİİL

a.Olumsuzluk eki:

-Fiilleri olumsuz hale getiren işlek ek -mA'dır.

aldanmagıl	186
sanmagıl	186
yakınma	32
kılmasun	48
olmaya	126

-(V)r geniş zaman ekinin olumsuz çekiminde olumsuzluk eki -mAz'dır. Kişi ve bileşik zaman ekleri bunun üstüne gelir.

olmazsa	104
yaraşmaz	138

b.Fiil Çekimi(bkz. Çekim Ekleri)

c.Fiillerde soru:

Fiillerde soru mI ile yapılır.

ola mı	286
olur mı	149

d.Fiilimsiler(bkz. Yapım Ekleri, Fiilimsiler)

e.Birleşik Fiiller:

a.a-Tasviri Fiiller(İki fiilin birleşmesi):Bir fiilin ünlü bir gerundium eki almış şekline, özel fiiller eklenerek yapılan kullanışlardır. Esrarname'de süreklilik bildiren tasviri fiile iki örnekte rastlıyoruz.

yıkagör	221
terk idegör	376

b.b-Yardımcı Fiiller (İsimle fiilin birleşmesi):Daha ziyade yabancı kaynaklı isim soylu kelimelerle birlikte kullanılır. İsmi anlamıyla yüklü fiiller meydana getirir.Asli görevi yardımcı fiillik olan dört fiil bulunmaktadır: eyle-, it-, kıl-, ol-.

eyle-

geçişsiz fiil şeklindekiler:

gâh eyle	16
haşr eyle	44
adl eyle	312

geçişli fiil şeklindekiler:

ruşen eyle	34
müyesser eyle	50
güş eyle	317

it

geçişsiz fiil şeklindekiler:

feryād it	714
havf it	35
hayr it	301

geçişli fiil şeklindekiler:

afv it	274
cem' it	357
terk it	213

kıl-

geçişsiz fiil şeklindekiler:

sefer kıl	794
-----------	-----

geçişli fiil şeklindekiler:

azād kıl	128
şād kıl	128
güş kıl	283

ol

geçişsiz şekiller yapar:

pāk ol	1
bī-mecāl ol	22
rāhber ol	116

E-İKİLEMELER

çend çend	887
pare pare	208
geh geh	403
gah gah	407
dürlü dürlü	171
gāh gāh	319
habbe habbe	703
zīr ü zeber	174
kīl u kāl	435

SONUÇ

Esrarname üzerine yaptığımız çalışmada, şu sonuçları elde ettik:

a-İmlâ: Bu bölümde ünlü ve ünsüz seslerin başta, ortada ve sonda yazılışları incelendi. Eklerin ayrı ve bitişik yazılanları belirlendi. Arapça ve Türkçe kelimelerin imlasına bakıldı.

Harekeli birkaç kelimenin bulunması, eklerde bulunan ünlüler açısından emin olabilmemizi sağladı. Özellikle metnin ilk bölümlerinde daha fazla verilen harekeli sözcükler, bize metnin daha kolay okunması yönünde ipuçları verdi.

Sonuç olarak şunları söyleyebiliriz:

1-Bu dönemde Türk yazı dili , Arap dilinin etkisine rağmen, ünlü harflerin kullanımı bakımından, Uygur yazı geleneğini sürdürmektedir. Türkçe kelimelerde ünlü harfler gösterilmekte, bir kısmı ise harekelenmektedir.

2- İmlada bazı kelimelerin sonundaki iyelik ve belirtme eklerinin yazılmadığı belirlendi. Metinde geçen ve sıra sayı sıfatı olan "kırkbirinc" kelime öbeğinde de gördüğümüz gibi sonda bulunan -i sesi yazıda birçok yerde gösterilmemiştir.

3- Döneme ait diğer metinlerde padişah, birader olarak yazılan kelimelerin metnimizde pazişah, birazer, şaz şekillerinde yazıldığı tesbit edildi.

b-Fonetik:Burada Türkçenin temel özelliklerinden olan damak uyumu, dudak uyumu, yuvarlaklaşma, düzleşme gibi fonetik hadiselerin örnekleri verildi.

1-Türkiye Türkçesi ile karşılaştırdığımızda, eserde kelime başındaki ötümlüleşme daha ileridir.

2-Arapça kelimelerin sonundaki çift ünsüzler tekleşmiş ancak ekleşme durumunda tekrar ortaya çıkmıştır.

3-Vezne uydurabilme çabası sonucu ortaya çıkan hece yutulması olayı metinde sık sık karşımıza çıkıyor.

4- d>t değişmesi gerçekleşmiş olmasına rağmen , birçok yerde it- fiilinin -id şeklinde kullanıldığını gördük.

terk id- 325

5-İki ünlü arasında k>g değişmesi yaşanır. Metnimizde buna aykırı olarak iki ünlü arasında k'nın korunduğu bir kelime tesbit ettik.

olmağa 492

c-Morfoloji:İsim ve fiil çekimleri incelendi.Hal eklerinin kullanılışları tespit edildi. Ekler şekillerinin yanında kelimelere kattıkları anlamlar yönünden de incelendi.

Metindeki kelime grupları ve yapım ekleri incelendi.

Metinde Arapça kelimeler tercih edildiği için Türkçe eklerin tespitinde oldukça güçlükler yaşandı. Eski Anadolu Türkçesinde kullanılan bir çok yapım ve çekim eki örneğine rastlayamadık.

Eserde kullanılan Arapça ve Farsça kelimelerdeki artış, her iki dilden aynı anlamı ifade eden kelimelerin yanyana kullanılıyor olması, bize gösteriyor ki, Esrarname, Oğuzcanın devamı olan Eski Anadolu Türkçesi ile Klasik Osmanlıca devri arasında tipik bir geçiş dönemi eseridir.

BİBLİYOGRAFYA

- AKÜN, Ömer Faruk :XV. ve XVI. Asırlarda Türk Edebiyatı, XV. ve XVI. Asırları Türk Asrı Yapan Değerler, İstanbul , 1997.
- ARAT, Reşit Rahmeti :Atabetü'l-Hakayık, Ankara, 1992.
- AYAN, Gönül :Esrar-name(İnceleme-Metin)- Tebrizli Ahmedî, Konya, 1989.
- AYAN, Hüseyin :Hurşid-name(Hurşid ü Feraşad), Erzurum, 1979.
- CANPOLAT, Mustafa :Mecmu'atün-Neza'ir , Ankara, 1982.
- CEMİLOĞLU, İsmet :14.yy.a Ait Bir Kısas-ı Enbiya Nüshası Üzerinde Sentaks İncelemesi, Ankara, 1994.
- Esrar Dede :Tezkire-i Şuara-yı Mevleviyye (Tah:İlhan Genç) Basılmamış doktora tezi, Erzurum,1986.
- Ferideddin-i Attar :İlahiname I-II, çev:Abdülbaki Gölpınarlı, İstanbul 1992.
- _____ Mantık al-tayr, I-II, çev:Abdülbaki Gölpınarlı; İstanbul , 1991
- Güvahi, Pendname : Haz.Mehmet Hengirmen, Ankara, 1983.

- HATİBOĞLU, Vecihe : Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü, Ankara, 1982.
- Hüseyin Vassaf :Sefine-i Evliya-yı Ebrar, Süleymaniye Kütüphanesi, Yazma Bağışlar , Cilt III No: 2754 s. 2305-2309
- İSEN, Mustafa :Kühü'l-Ahbar'ın Tezkire Kısmı; Ankara, 1994
- İstanbul Ansiklopedisi : Gülşenilik maddesi
- KARA, Mustafa :DİA. Gülşenilik, Cilt XVI
- _____ : "Gülşeniye ve Güldeste", U.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi Sayı:7, Cilt 7, s.41-58, Bursa, 1998.
- KONUR, Himmet :İbrahim Gülşenî (Hayatı, Eserleri, Görüşleri) Doktora tezi., İzmir. 1998
- KORKMAZ, Zeynep :Gramer Terimleri Sözlüğü, TDK.Yay. Ankara, 1992.
- KÖPRÜLÜ, M.Fuat :Türk Edebiyatı Tarihi, , 1981.
- _____ :Edebiyat Araştırmaları II, 1989.
- _____ :Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar, Ankara,1993.
- Latifi Tezkiresi : Kültür Bakanlığı/ 1000 Temel Eser/149. Haz. :Mustafa İsen, Ankara, 1990.

- LEVEND, Agah Sırrı :Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Evreleri, TDK, Ankara, 1972.
- MENĞİ, Mine :Eski Türk Edebiyatı Tarihi, Ankara, 1994.
- Muhyi-i Gülşeni :Menakıb-ı İbrahim Gülşeni nşr: Tahsin Yazıcı Ankara, 1982
- PAÇACIOĞLU, Burhan :Orta Türkçe, Sivas, 1996.
- SOYSAL, Orhan: Eski Türk Edebiyatı Metinleri, Ankara, 1978.
- TAŞAĞIL, Ahmet : XV. Ve XVI. Asırlarda Türk Dünyasının Coğrafyasına Genel Bir Bakış, XV ve XVI. Asırları Türk Asrı Yapan Değerler, İstanbul, 1997
- TİMURTAŞ, Faruk.K. :Diller ve Türkçemiz, Haz.:Mustafa Özkan, 1996.
- _____ :Eski Türkiye Türkçesi , İstanbul, 1994.
- TOLASA, Harun :Sehî, Latifî, Aşık Çelebi Tezkirelerine Göre: 16. yy.da Edebiyat Araştırma ve Eleştirisi, İzmir, 1983.

مجموعه طبع در این کتابخانه

۹- کتابت ابن کثیر

۱۰- کتابت ابن کثیر

کتابت ابن کثیر

کتابت ابن کثیر

کتابت ابن کثیر

۱۱- کتابت ابن کثیر

کتابت ابن کثیر

کتابت ابن کثیر

کتابت ابن کثیر

اسرار و اسرار

۱- کتابت ابن کثیر

کتابت ابن کثیر

کتابت ابن کثیر

کتابت ابن کثیر

۵- کتابت ابن کثیر

کتابت ابن کثیر

کتابت ابن کثیر

کتابت ابن کثیر

40 -

بیکون شوا اذنا تک

ده نوا اول ای قی بر ریغین
 حاضر و حاضر و قی حاضر
 کویس اتم ای عد و هر کویس
 دی و انا انا لک ششرا بل
 جمع اول ششرا بل
 در اهل صیغه خبر است
 آن در وی ای ای بر و کار
 جهت کمالی قصص اول
 قلمی ناسخ و در شرا بل
 هم علی که اوله خالص می
 ظاهر جمع و اولی است
 شوال

45 -

ک ک ل و ق و و الیه ه ه ا ب

شغل یک صفت کوه قد و راه
 شوال و لک ک که فار و هر
 با نده و لک و کوه قی قی
 قی قی قی قی قی قی قی
 هم علی که اوله خالص می
 ظاهر جمع و اولی است
 شوال

50 -

سی س س الی ای ای ای ای

ظاهر جمع و اولی است
 شوال

55 -

شیر ک ی ن ا ن ا ش ب

شغل یک صفت کوه قد و راه
 شوال و لک ک که فار و هر
 با نده و لک و کوه قی قی
 قی قی قی قی قی قی
 هم علی که اوله خالص می
 ظاهر جمع و اولی است
 شوال

60 -

و س ک ک و ل و ر س ت م

ظاهر جمع و اولی است
 شوال

آفتاب آسمان رخسار درین
 احوال عالم بطور روحانی
 اظهار رنگ او بی محسوس
 دولت او با لاله چشم درون
 در درویشی آفتاب
 منت عطف صفا با کمال
 در درویشی نبوت اول در
 کبریا کمال خیرت اول
 - 65 - احضار هم رسالتی
 طیف شریف انان کن
 مقدم تاج کبریا لک در
 که در آیت بارت الامام
 بی کوان اوست در کمال

اول اصحاب شیخ مفکر
 کار صدق و بار و صلوات
 سوره کوشی با کمال
 ذات یک معجزه را که در
 - 60 - احوال صاحب نبوت
 رکعی اعظم به کمال
 در

صفا کمال کبریا
 در درویشی نبوت اول در
 کبریا کمال خیرت اول
 - 65 - احضار هم رسالتی
 طیف شریف انان کن
 مقدم تاج کبریا لک در
 که در آیت بارت الامام
 بی کوان اوست در کمال

- 65 - این انشا در روح صفا
 اول اصحاب شیخ مفکر
 کار صدق و بار و صلوات
 سوره کوشی با کمال
 ذات یک معجزه را که در
 - 60 - احوال صاحب نبوت
 رکعی اعظم به کمال
 در

کتابخانه عمومی
دانشگاه تهران

کتابخانه عمومی
دانشگاه تهران

90

کتابخانه عمومی
دانشگاه تهران

95

کتابخانه عمومی
دانشگاه تهران

کتابخانه عمومی
دانشگاه تهران

80

کتابخانه عمومی
دانشگاه تهران

85

کتابخانه عمومی
دانشگاه تهران

وارس وراثت کو سکوی غنکلا
 عرس اولو ورتکای نام گل
 150 - بن خزان او زنهارا اردنکار
 بلور و خوش می دینش خیار
 موبده هفت و حکم بر خرسر
 اتوبیل کب کانتون کرد
 صبح کین دم با بیتر
 لاله بخرسوز قلب آست
 مجلس لاکرم و بیل خوشی
 سرکسی ساقی انبیا هم
 سرخ شایخ سردن رستا
 سانه زش راست طاک
 155 - شاه سرین کاجوی جالی
 محسن گلشن ساقون غزل
 جان و در جیبی کی اربهار
 آب خفراوشن لاله جویبار
 نظر کم ایشا ادریش خای
 لاله اعلمه اولور در خوشای
 بخرسوز نسیم مجدم
 کتاب اولور سوا اولور قیوم

هرخ نهمسوی و جانی دنیا
 140 - بنش دختر و نوبت ناز جهان
 بکر و در کون ایران ای بسر
 بکر کردن کم جزا اولور
 دانه مرصه بنده سرخ جان
 دانه مرصه بنده سرخ جان
 بیوزانه و در عروسی روز کار
 145 - بنف اولگلکم دلاله در
 بیوه شکر کنش و ناله در
 دلم و در سرخ جان روز
 دانه لاله فرسین معطر طلب
 هرخ نهمسوی جهان مثال
 تقدیر تک و بونیکم آل در
 بنجر اولور کون و غنق در جهان
 سن صخرسین کم کسکی کوردی جان

۱۶۰- شنه اتی جاگ احوالنه

زارو کران اولم کنده حالنه

کای دینا آو بیجی و زکار

در او در لو شکی ایلا آت شکار

عانه دیو که هنده ایو بیجیل

کم اساس همو اکو در خلیل

هر نصورت نمانی آب چاک

نیز ایو کوشی کردی سلکان

کنی که دنه بیجی و زکار

عمر بیادن کلور زو بیجی و زکار

۱۶۵- بان مو به طوبه صبر تره انتر

مار خا و زینا و لک ایو بیجی و زکار

شیخ فوفی اوله جونا لک ایلی

نیزل کتفه المیر کی سبیل

سده کارایت مگله ای شتر

نوبه سز و دنا او ما اون کوم

فوهو ای کنی که مشغول اول

نیزل ختفه المیا که جول

بوسیدیم حضرت انتری سگال

واقف احوال عالم اصل حال

سید و ریش راست سار جی

کم صفدان زده ای و سر خیار

۱۶۰- بوت هو کو دیو بیجی و زکار

اول آب جوبی آندن روان

کجه بر سوت زبان روز کار

بینه کلدن آتیه دیو بیجی و زکار

کو در کم کنش کای صولت سن

بیرن انش بیگ ناغ و زنی

بیله وارشی شوکت ساطا کای

ناشی اولش بیلی سانا کای

کنش اول عیش نشا طابین

غار اولش جایی لک لک کون

۱۶۵- شایخ لی برک و عتادان و نوا

بیرکورت ن صفا آب و هوا

سید و اوشع جمع کرم سر خیار

بیله وارشی آب روی سر خیار

کاسینه برک کدروف دون

لاله جاب کب اشش کون

غار غلش غلش کنش رطب

شک شایخ فوفی و بیجی و زکار

کو در دیو بیجی و زکار

بان و دلره زایه اولدی بیجی و زکار

شنه

- ۱۸۰- گای سرپر یک و یک جان
بیمه در فاکتور احوال بهرات
- به عالم گوهر رس آتشکار
غلبه کرد هم در ای اختیار
- صورت خوش رنگ و خوش آفتاب
سنگ از یک بیات خوب فریب
- یک دنیا یک دکله را پیدا
بشیر او کور با دهن او را
- هر نفسه و وار کن او در دنیا
عقل و دل اختیار اثر ای
- ۱۸۵- رنگ و بوی نقش عالم در مجاز
صنمک تحقیق در ای سر فراز
- نقش صورت که کند له تنقل
چون مجازی در صفت منتقل
- مالم عالم جناب نواب در
صورت اشغال نقش آب در
- چشمه زهرا شیر در عین کسر آب
بیت هم در جهان صفای غروب
- بمعا دل که حکم دل بند
در نقش او که در صفا زیند
- ۱۹۰- رنگ و عین انتقال طاعت در
فکر هر کس که حسن نیست در

عسی

- عجیب صافی در رون کالان
ره روی تحقیق سباج جهان
- سیرا در کنی کو در بر غنچه
باز آینه فارغ اول لب بر غنچه
- کند نیله دیگم ای لی خیر
طورا و روی عمو و کند زیند
- دور ز در زهرا نوشه و آفرنگ
غفت تو را اولی ما در کنگ
- ۱۹۵- ورد بیسی بی جواب اولی
کامیلم
- زاد راه و طاعت جنون
حاضر اند هم بکسر سر بر سر جنون
- عاقل بیکو خصا دم سوزبار
سهم لیسو لعلی که در کنگ
- دبیر سخی خیر در کای جوان
اول علی کم بر شکسته ایله بیجان
- دبیر کای و نیاردن که خرم خرم
بک در هم صورت هم خرم خرم
- ۲۰۰- قطعه انیم جنتی لی ربیب
فانغ او لوی استخفا زیند
- کرمه نایفک او لور بر بیایلا
نار هم از سر بر کای کو عیلا ل

۱۷

پیرو جانهرا که چه شده در
 بر جابیل اولو رتک ادب
 بولکلی ترک انقیاع و بی
 آن دایمی او دردی اولو
 کاول فرشته کله در درک سلیم
 حقه دیدی بیند سو خوش خط
 چکر کس کم اول سنی یطیب
 حق اکا طالب اولو سنی علی
 سزکن اورن نی کمان اولو کور
 عسکر کوناه اولو دود زاناب

دیدی کاول کهدت نهدم سزده
 سزکن اورمان آنی انکف طلب
 نیم سوزن عیسی اولوی چاک
 چون اوینه کی او بختن اولو
 215- کبیکه کی کورکینه سز تمام
 بیسه سز سزکن اکا انیری سز کال
 اول فرشته دیدم ابرق نیت
 شخص رسیانف او یک است
 حبه دنیا در جاب بر دینا
 220- ای کز نشا ره های خضری آنز
 عسکر کوناه اولو دود زاناب

حبیب سزدم دردی ای خوشی نهاد
 هوکودیت سزکن او دردی اراد اول
 باک آتک راحنک اول سزده
 پایا لیه بهان سزور در اول

کم کورکن سزک آتک کول
 دیدم حقه کاول در اصل را
 شغل بیلا اکا وارن خطا
 جماع اشغالی اتی نانو
 اختیار ابر ب مرتفع کله پیک
 کاول کسکانه نیتنه اتی کسکول
 دیدم حقه کاول در رفیع آتق
 دیدم سز سزکن او کورکینه حال
 206- دیدم سزک فته های کنگه نهاد
 دیدم سوزن او تنی انی حیا
 او بختن او بیند چون کیم سز کار
 پاره پاره سز سز اول در کاک
 کبیکه کی کورکینه سز اولو کورکینه
 دیدم سزک فته های کنگه نهاد
 دیدم سوزن او تنی انی حیا
 او بختن او بیند چون کیم سز کار
 پاره پاره سز سز اول در کاک
 کبیکه کی کورکینه سز اولو کورکینه
 دیدم سز سزکن او کورکینه حال
 210- دیدم سزک فته های کنگه نهاد
 دیدم سز سزکن او کورکینه حال

دیدم

چون کم او لم غمیرا نیلانو
 ضمیمه منی خاکلی بی کینج
 بیل ازیش در کیم کار ساز
 235- عیب فراسه کمالی بیغ
 جهات کم او رسن صافی
 کوه و او چو عیب جز
 زانک دلاری کوه او آتم
 240- کوه در کم گرگ یک ماندن
 او سنه اول جندق بیرون
 کنه او با کوه گرگ در کوه
 راحت در مع اولان در کم
 کم کوه بی هم حقیقت هم غبار
 کوه او رسن اول اصل غیر
 کوه بی آب اشکال بیرون
 حیب لوی کوه در حیطه بیرون
 دره مستنده اول اسپه بخار
 بیغ او سنه اول کوه کوه
 اتمیر از او در جندق کوه
 او سنه او کوه در غلط بار بار
 جمع او سنه اول کوه کوه

در چه کوه غمیرا نیلانو
 تیرا اتمه بان کوه کوه
 کلهتین غلوی فین اولون
 دانک کوه در حیدر کوه
 کستره کوه در کوه بیغ
 مارا اولو رسن عیب کوه
 او دره بیسون با دینیا کوه
 ره روانه خا فرایت زانو
 کوه او در حیدر اتمیر کوه
 عاقبت بورسین لوی کوه
 چونه دره در حقیقت اول کوه
 225- کوه کیم بو خورش نیل رنگ
 اصل تن چون ناکند خورش
 پیچیدر اندیشه با دنگ
 زنده کوه کوه عدم سنه اول کوه
 چرخ اولو او رسن با زانو
 230- آفتاب او سنه اول کوه
 چوک بو زنده یک کله کوه

چون

اشترک در امر باوان کمر
 کمر اسکا اهل فله دی نظر
 بی صفا اولو در دونی خود
 کور نور غفلت کور سر غی دلش
 چشم ظاهر بین دکان طاعت
 صورت بندیدن اولو بیو بنیاس
 255- چون نظر خرد اولو اسکا
 مردن صاف اولو کور بیو بر دوزخ
 دیر اشترک کم ای در دوزخ
 عیب نقش اولو در چون طبع
 او کور بر نقش ادا انشع
 شوی صواب و بی خطا اشع
 کور کم کور یک ای تا کور شست
 نقش نقاشی چه نام خوب بر
 راست بول وار حق غرق
 260- نقش صورتون صاف بر دوزخ
 ناله صورت نشند ای خوش
 نقش صورت بر لاسم کور ذات
 اکرا کور کور محو صدمات

دست نشوندن غلافی نقش
 کبیر کسی ای کور کور مر حصر
 سر سبکی اولو بیو چشم شیان
 کیم ای کور کور بو طالع کور شیان
 جان بند نشین اولو زادی
 کیم ای کور رضوی اسکا خجسته
 دور عیبی کله کور اولو پاک
 دیر دوزخ بنشیند در در طاف
 انو کور چون اولو زعالی کور
 کور کور با صورت مستقی مال
 خود ککی اولو اولو خور دین
 دیر ما این کور کور صیب
 اولو کم اولو صبر اولو آشکار
 245- جزیر کور کور در عینون نشان
 بول فو بت کور در عینون اولو
 پاک اولو کور کور اولو نظر
 کور کور کور کور کور کور
 دیر کور کور کور کور کور
 250- غنچه کور کور کور کور کور
 صورت عیب نظر آینه دار

اشتر

دسته اول

- عاقبت بگوشه سرخه
- بوزادب اللار ووردی
- دل اوزنوی سنگ آبی
- آرزوی ضیف ضافل عترت
- بیورا وگم واقف سرگرد
- دیده آهسته واریغ استرگ
- اولک بولدی سترخو خیز
- دیده عقیبت الیم کیم
- دیده حقدن دیک اولاک کیم
- دین استنک اوله سن صاف
- کاملان بوه لایق وینار خیر
- کیم بوجولده دیده دروغ آوق
- سیرجرا ایردین بر حریف
- جان آب رحمت اولدی خیز
- پیش کلاصن لوار ابد مرد
- برافانای عشق اوزی سوغون

- واردی اعلی قوت تبرت برار
- دیکیرنه ضد اونه جهیمان
- صدیقه و سهریلد سندان بیخ
- 265 - منتظر هر که ایکن نگاه
- کله برک استانینه دوان
- اولکین اولدی منتظر ایستار
- بوخیزدن درون پرسوز
- حق عشق بیلد اکا انزلی غلام
- 270 - بن در سید حکم اولک کاش
- اویخدن اوتیرن کاکه خوشک
- نالار بیلد هر یکا اولدی دوان
- صرف ادردی حقی بولدی بوم
- کیم کلای بارن سکا برینینا
- طوره خاطر اتردی انواج
- کیم نوبولدن ایره مه جان لاله
- سردسکولدی دکله قوی اولنجما
- کوردی دی آبر سرد اختیار
- غوابه وارادی کیمجه خوشک
- کیم بخت نه مانده اترک غلام
- نیش سرک اکرک کاکه خیز
- برده صبر و قوری اتم
- جست وجوده بیلک اکرک اتم
- عاقبت

2

اوله ششم آلوده و اندکی کول کم ذرات اولی کسین واقع مال
 دیر که کم سربین اولیو اکثری غلظی سینه سینه
 295- طالب اولی موسی عالی المیخون سربین استقام
 حاضر اولی غلظی اکثر
 بولادی کون اکثری طلب کم ذرات آن موسی پشایر
 فرق سیر کون اولی کول کتدره کم بولم و کول
 دیرای لمدونی در کول سارگی دیر که با سارالا
 300- دیرای موسی ابله و شکان کم ذرات جویله پناک اولی
 دیر که در غلظی سربین اولی خیر اندر بولم کول
 اندام آن بولم جویله کم ذرات المیخون کول سربین
 المومنی طرف غلظی سربین کم ذرات کول کول

زهر فوسفور یک اکبر فوسفور
 ضایع آنکه کول دیر که
 حاضر اولی کم فوت ادرین
 285- شکر و صندل اولی کول
 کول ضایع اولی کول
 بی کول اولی کول
 دیر که با سارالا
 اولی کول دیر که با سارالا
 اولی کول دیر که با سارالا
 290- لطف حاضر اولی کول
 کول دیر که با سارالا
 کول دیر که با سارالا

اولی

۱۷

کنه زن انری روان اولدی سکر
۳۳۵ چند بیک تپه خوشک

عجب کوکم بنلی اولدی
عجب سکر ایت کم کور

عجب ایشاه ادخوار ازیل
عجب ایشاه مخوین ستر

عجب المیل انری لندسته
عجب سورا عجب قشترن زینار

عجب ادردی کاکرتینه فکر
عجب ارضلی صباغ و کاکرتینه

عجب ادردی کاکرتینه فکر
عجب ارضلی صباغ و کاکرتینه

عجب ادردی کاکرتینه فکر
عجب ارضلی صباغ و کاکرتینه

عجب ادردی کاکرتینه فکر
عجب ارضلی صباغ و کاکرتینه

عجب ادردی کاکرتینه فکر
عجب ارضلی صباغ و کاکرتینه

عجب ادردی کاکرتینه فکر
عجب ارضلی صباغ و کاکرتینه

عجب ادردی کاکرتینه فکر
عجب ارضلی صباغ و کاکرتینه

عجب ادردی کاکرتینه فکر
عجب ارضلی صباغ و کاکرتینه

عجب ادردی کاکرتینه فکر
عجب ارضلی صباغ و کاکرتینه

۳۳۵- آرمین ملک بستانانی در
تکره آن کم بستانانی

واردی موفید، برتره عیتره
یوز سوری ایت کینه خاقی

کجه کماله ماه باه جو عدری
خود بسند ایری جهانه بی

دور کسترای مخالف آسان
اولد وقتنه خاقی شهر بار

عجب کسترای چوخته الکا
لنگر خون بیخ کسره لسه

لنگر خون بیخ کسره لسه
لنگر خون بیخ کسره لسه

لنگر خون بیخ کسره لسه
لنگر خون بیخ کسره لسه

لنگر خون بیخ کسره لسه
لنگر خون بیخ کسره لسه

لنگر خون بیخ کسره لسه
لنگر خون بیخ کسره لسه

لنگر خون بیخ کسره لسه
لنگر خون بیخ کسره لسه

لنگر خون بیخ کسره لسه
لنگر خون بیخ کسره لسه

لنگر خون بیخ کسره لسه
لنگر خون بیخ کسره لسه

لنگر خون بیخ کسره لسه
لنگر خون بیخ کسره لسه

عجب

عکسب حاصلش منشعب
 نافع نافع اولی که هم جاه
 رشت منشعب ایستوار بار بار
 اوله کجوت کسب و خست
 نافع کم از نفع کم جواب
 واقع نافع اول اوله نفع
 دای سرورن و آئی هر جزو ای
 عدل اوله رسته کسب نام آرقی

نخونه آتش طبع او رسته ک
 اوله آتش طبع چون دویوم

عالم کم دست نفع شوم
 طبع کجوت نفع خرابین ک
 ناکهان صبا درک جان
 کجوت نفع عزت ذوق
 چون کس سوال اولم یوم
 کس که کجوت بکار دردی
 کجوت نفع علم ایلمی دین
 بن بر سران عدل ایوبین

آدمی کم اصله کجوت
 ناکه نفع نفع کجوت اولم

کوش آئی پارشا یله یاز
 ایله بوشلونه دیر سر سببان
 کم نفع در طبعه نافع نفع
 کجوت نفع نفع کجوت نفع
 اوله نفع اولم کجوت نفع
 بیزه دیر نفع ای نفع
 شاه نفع اوله نفع کجوت
 کجوت نفع کجوت نفع
 دوشدی جاننده و نفع
 حاصل سباده اوله نفع
 دوشدی دیر ایلمی نفع

عالم

345 - ایک مرغ خوش غوز درین صغ
 دیر سلطان ای وزیر ناکه
 دیر دستور ای شیر نفع
 رای عالی ک اوله نفع
 دوشترن بوسر نفع کجوت
 350 - ناکه استوار نفع بوز
 بوز ای نفع کجوت
 کجوت نفع کجوت نفع
 شاه دستور کجوت نفع
 کجوت نفع کجوت نفع
 355 - ناکه دیر نفع نفع
 ناکه دیر نفع نفع

اهل کبر سکنات ماضی کی

با کبر و اتش محسب آن کس

سکنت نہ عار دار مقلدین

380- نکو کبر کبر در ای درست

شیر کو بن انا سگین در ای

سکنت ان با کبر و قدر با کبر

دوخت نسیان فخر و طلب

طوبی بر نسیان نظر اتوی روان

385- کند زینہ بقدری قدر و عمل

چو کام اندی حریف نسیان

فوق کائنات ستر سیم کبر

دو اندان اولو بو بن آدمی

کسیر دن دیوا اولو مردود اولو

عادی ایسی در کبر نیا

آفتکار او سر رار با مال

شخص بیخون اولو نوزدین

شیخ از سر اولو کبر با مال

کم اول فخر و کبر کس در

مال او فانیع کلو در شیخ

کلو رسال بیخون ای امر

نوک ای او کبر و کبر

افتر کسیر بو اولو کبر

اولو اولو کبر اولو کبر

کسیر دن آدمی صد

اولو کسیر فخر ای صد

370-

دو کسیر ای نوسی

دو کسیر کسیر فخر

دو کسیر کسیر فخر

دو کسیر کسیر فخر

385-

دو کسیر کسیر فخر

دو کسیر کسیر فخر

دو کسیر کسیر فخر

دو کسیر کسیر فخر

سنگ پدین خالی خطه ن سر
 شمشیر سندان کرسی قرار دی
 زلفه کوهی و هم در زمین بین
 زلف سفلی خر سندان کار دیار
 خورشید به سنگ - خورشید پدین
 ناردی بخشا گو ریزو پانور
 نیند صص کسب اهلای بر کوه
 زرد رواتک العلم بالحق
 شیره در صفا و سنگ شمار
 دیو بر کن آگه ای سوزان
 حال خفا که نواز است کجا

واری خورشید پدین کار
 شمشیر است آتین خنیا و کجا
 زلف رنگ از زمین - خالی خطه ن سر
 بست با چشم سندی اول پدین
 کوه ایرو دی که بو سنگ پدین
 ماه تاب طلعتی حکم که وار
 پدین زلف خورشید کجا وار
 و در کجا بر سندان پدین
 کوه و نازدی که ایوب کجا

400-

اولی ملک قطره به آتین
 کوه خورشید ای خورشید خالی
 خورشید آتین اولی خطه ن سر
 زینت تاج شیان روزگار
 رونق بخت کجا خوشی
 بو کج خورشید ای کجا خالی
 از سر آتین شوم خود
 کجا خورشید بو سوزان
 کجا کس کس اولی خطه ن سر
 بو خوشی از سر کس کس اولی

396-

390- قطره کین اولی خطه ن سر
 نسبت افغان بار دی خورشید
 کس است ان بوله اولی خطه ن سر
 کس تاج آتین ریشه
 مویب اولی خطه ن سر کس کس
 کس کس کس کس کس کس کس
 بو خوشی از سر کس کس کس

وار

وی خراشته شکرک در حق
 تابع نفس دهی اطول الم
 قوی بود رای که بود بر زبان
 صورتها صلیح ای و سپهره
 نقد عرکه که زانندنی خیر
 حبس فکله که کنی بدو
 دیده عطف که و بریزه ز سحر
 باطنی صافی که که بود شیار
 رای حلقی سست کنی ممل
 اکو از سر جزین آثر بدین خرم
 تمیز صوفیه اول مدغمه

ای جزیران تکون بدست و
 موشکاف کبود درستان در
 غافل که نشین در دوزخ
 دهر الم افکار او بر لب
 کوی که او که از کس بود که
 عرقه که گوهر آن کور
 قوی بود که کنی ای تر
 چشم ظالم بود بر آینه
 عاقبت کمال عین او ممل
 مرد خرابی او او و ما
 ساقی دل که او از رای تو

۱۱۶۰

۱۱۶۵

کم از حسن و صفا بر طلب
 او زینت کسرم از نظم
 حال شاد قشنگ از نسو
 کوبت از او او و در عین
 سک دل که بر کبکی بیجور
 غارغ اولی عاشق زین
 از شمع طاقت کتک
 اندکی آن کم بر ما در عین
 آب روح حسنه و روی قوی
 حاصل سب در هر که نهم

دیوان عاشق بیسم بود
 اشک که یک نفر بیسم
 هر که از او در حسن و عسور
 کند از نه دیوان اولی عیون
 بزین مراد بیسم ز در دران
 کور کم شکیبای رخ و حال
 چون که در جوان آن آن او
 کاستان صند باد نوزان
 اول نهال با یک با غرور
 شان کمال یک آن کمال

۱۱۱۰

۱۱۱۵

۱۳۳۵ ما چند سبب در عرض می بینیم
 ۱۳۵۰ در یک کجک بود صحرای تمام
 ۱۳۵۱ در یک کجک آن کم که در کجک
 ۱۳۵۲ در یک کجک سر راه و در طرف
 ۱۳۵۳ میرین لکه کجک آن است
 ۱۳۵۴ گرس ادوی آن بود چون در
 ۱۳۵۵ اراد در خنده کجک است
 ۱۳۵۶ خنده ای بود کم که در خنده
 ۱۳۵۷ آن اول و آن تمام
 ۱۳۵۸ طالع اندون آن خنده بود
 ۱۳۵۹ عاقبت اندون آن طالع

۱۳۳۵ - مراسم اول در کم اول شهر درین
 ۱۳۵۰ - نالین بود در طلسم چشم بسته
 ۱۳۵۱ - مرضی آزادی تو طومور در اول
 ۱۳۵۲ - راه اول و در سر در اول
 ۱۳۵۳ - مرضی اول و در سر در اول
 ۱۳۵۴ - دو در نیم در کجک در صحرای
 ۱۳۵۵ - در یک کجک ای در سر در اول
 ۱۳۵۶ - در تو کجک بود در طلسم
 ۱۳۵۷ - کجک ای در کجک ای در کجک
 ۱۳۵۸ - در نالین ای در کجک ای در کجک
 ۱۳۵۹ - اول و در کجک ای در کجک

توف

450 -

فانسان اینه را کس ای روشنه

موقولن رازن پشینان او ک

رازه ارا او لو کو کویا بار

رازن نادان در او کلمه

بو کلمه کلمه و ستره محرم کوی

فودول رستور کلمه منزل

جا باطله کلمه در دیو بنه

عفتا کلمه چون بولور راز کمال

مخلج نیز اینه او روزه ک

شخصه در جسم پشور کلمه

کلمه و ستره رسته کلمه

اشاده ستره کلمه اولم ستره

اشاده ستره کلمه اولم ستره

اشاده ستره کلمه اولم ستره

455 -

کوه خانی بیت به نام کوه کلمه

بعد از ان ابر کلمه اولم

بیس کوه خانی ستره غیر محرم

اکه محرم اولم غیر محرم

بولسون کلمه کوه کلمه

کوه دره ابر ستره راز کمال

ناعیا رفته اولم و دخل

بانه در ستره کلمه اولم

اشاده ستره کلمه اولم

اشاده ستره کلمه اولم

اشاده ستره کلمه اولم

اشاده ستره کلمه اولم

اشاده ستره کلمه اولم

اشاده ستره کلمه اولم

460 -

کوه خانی بیت به نام کوه کلمه

بعد از ان ابر کلمه اولم

بیس کوه خانی ستره غیر محرم

اکه محرم اولم غیر محرم

بولسون کلمه کوه کلمه

کوه دره ابر ستره راز کمال

ناعیا رفته اولم و دخل

بانه در ستره کلمه اولم

اشاده ستره کلمه اولم

اشاده ستره کلمه اولم

اشاده ستره کلمه اولم

اشاده ستره کلمه اولم

اشاده ستره کلمه اولم

اشاده ستره کلمه اولم

اشاده

دوسرے نام کے صحیح الفاظ

70

بیرا جا بار اختیار کرنا
 آیتہ فہم کے کوسے کو نام
 سلف مقرر نام چون وقت
 کس نام صدم خرمنی والی
 نامی شمشیر و لا خاندان
 اصل جبریت باہل اولی و قمار
 جاہلیک اولدی شرم و
 کجا کس نام اولی و صلیح
 کہ در آن مروتی نام
 با تو کس اولی نام اولی و
 با کلا کس نام ایست کا اولی

۷۹۰- آفتاب سیرج عرفان دا بیخ اولکم دردی نقر اولی بیخ

۷۶۰- سرتورین السنم فرم فرم
 مستقیم و جوانی و سرتورین
 فیرا ارباب بابت در کس
 قندیل اراوی کس و سب
 دست بویان غلبه با قریبا
 کور دشت بار و دیر کار
 اولی بکار کس خیرینہ تمام
 کورین بویان کس عسرم کس
 بویان کس کس کس کس کس
 کوشی بویان کس کس کس
 صامت اولی نسیب کس کس
 بویان کس کس کس کس
 نالچ سرتورین کس کس
 طونکو کور کس کس
 مقدمه جان و کس کس
 دولت و اقبال کس کس
 کم کس کس اولی کس کس
 کم کس کس کس کس
 راست آیت کس کس
 اولی کس کس کس کس
 قلم کس کس کس کس

۷۸۰- حداران کا نظام اولی کس

۷۹

بافلا اولی عاشق استون انگ
 مسیح با خود مسکک در نام
 مراب شفقون او بر جان و
 -515- سوره حکم دارالدنیا اخرت
 انعام دوستون ای مستقیم
 در اندام بر عاشق کهنه رینو عالی
 روز و شب که سینه مفلوک
 صبر که آلودگی دید بر لب
 -516- بوی که کله و کله اندر صبر
 که بر کم اول عاشق بر شکر تو
 با بال است بوانه جان و شک
 وار اندین چون کینه و فدا دار
 کم صفت اوله جان منگی
 است که عرض او از جان بی با
 ماخر اول کم او نیا شتی
 جسته چون خاک که در بال
 او چشمی که هر یکا انگش بران
 روز و شب که زنی زین بود
 کلیم رون کانه در درین
 انجلی و کتی به و ارضانی کیم

بزر و قهره روان اول است
 چون او پنهانی او چشمه او
 طالب دنیا یک دل ز تر
 -515- عابر یک کینه را غنچه اول
 عاشق که عاشق او کیم
 کند اهل عشق کار از راهی
 کند از اوله او به از آزار
 عاشق که خواب اوله
 -516- عشق که کیم سر سری او
 بوالهوس و راهی خرد
 عشق اهل درد عاشق تو
 باش او خرد غیب اوله تو
 انکه کوری و فدا کانه در من
 مانی کبک حج الیک سر تو
 اوله کانه و در ایله تو اول
 چون او پنهانی غم من بویله
 هر کیمه الیک سید او اولی
 کینه فایده الی شکر
 اندام و حق صواب اولی
 سر کیم کار اعلی اولی
 عشق و من سهره دوی کتی
 مسره اولی تو صواب اولی

بنا

21

585 - *Handwritten text in Urdu script*
 586 - *Handwritten text in Urdu script*
 587 - *Handwritten text in Urdu script*
 588 - *Handwritten text in Urdu script*
 589 - *Handwritten text in Urdu script*
 590 - *Handwritten text in Urdu script*
 591 - *Handwritten text in Urdu script*
 592 - *Handwritten text in Urdu script*
 593 - *Handwritten text in Urdu script*
 594 - *Handwritten text in Urdu script*
 595 - *Handwritten text in Urdu script*

585 - *Handwritten text in Urdu script*
 586 - *Handwritten text in Urdu script*
 587 - *Handwritten text in Urdu script*
 588 - *Handwritten text in Urdu script*
 589 - *Handwritten text in Urdu script*
 590 - *Handwritten text in Urdu script*
 591 - *Handwritten text in Urdu script*
 592 - *Handwritten text in Urdu script*
 593 - *Handwritten text in Urdu script*
 594 - *Handwritten text in Urdu script*
 595 - *Handwritten text in Urdu script*

2

605	تاریخ و گستره دولت‌ها	تاریخ و گستره دولت‌ها	595 -
600	سیاست‌های اقتصادی	سیاست‌های اقتصادی	600
610	سیاست‌های اجتماعی	سیاست‌های اجتماعی	602

سنگ

33

2

Handwritten text, possibly a list or notes, starting with "Handwritten" and "Handwritten".

640

650

Handwritten text, possibly a list or notes, starting with "Handwritten" and "Handwritten".

645

655

۲۳

اول بر سر شایان و اول بیخه

دشمنی که در کوه و در کوه

سپیدک که در کوه و در کوه

کمانی فریاد استند از کوه

۷۵۵

بهر در شمع و کوهستان در کوه

بگشاید آنکه در کوهستان

بگذاران او که در کوهستان

بهر که در کوه و در کوه

۷۶۰

خشم بر سر شایان و اول بیخه

بگذاران او که در کوهستان

۷۶۱ -

بیت بر کوهستان و کوهستان

شهری که در کوه و در کوه

بهر که در کوه و در کوه

۷۶۵

خشت کوه را در کوهستان

انگیزم و ای بر کوهستان

چون نماند ز کوه و در کوه

چند نماند ز کوه و در کوه

۷۶۰

چون نماند ز کوه و در کوه

چون نماند ز کوه و در کوه

اول

2

mathematische Beweismethoden

mathematische Beweismethoden

mathematische Beweismethoden

mathematische Beweismethoden

mathematische Beweismethoden

mathematische Beweismethoden

mathematische Beweismethoden

mathematische Beweismethoden

mathematische Beweismethoden

mathematische Beweismethoden

mathematische Beweismethoden

795

800

mathematische Beweismethoden

mathematische Beweismethoden

mathematische Beweismethoden

mathematische Beweismethoden

mathematische Beweismethoden

mathematische Beweismethoden

mathematische Beweismethoden

mathematische Beweismethoden

mathematische Beweismethoden

mathematische Beweismethoden

785

790

۶۱۷

۶۲

۸۱۵- *[Faded handwritten text]*
 ۸۲۰ *[Faded handwritten text]*

815

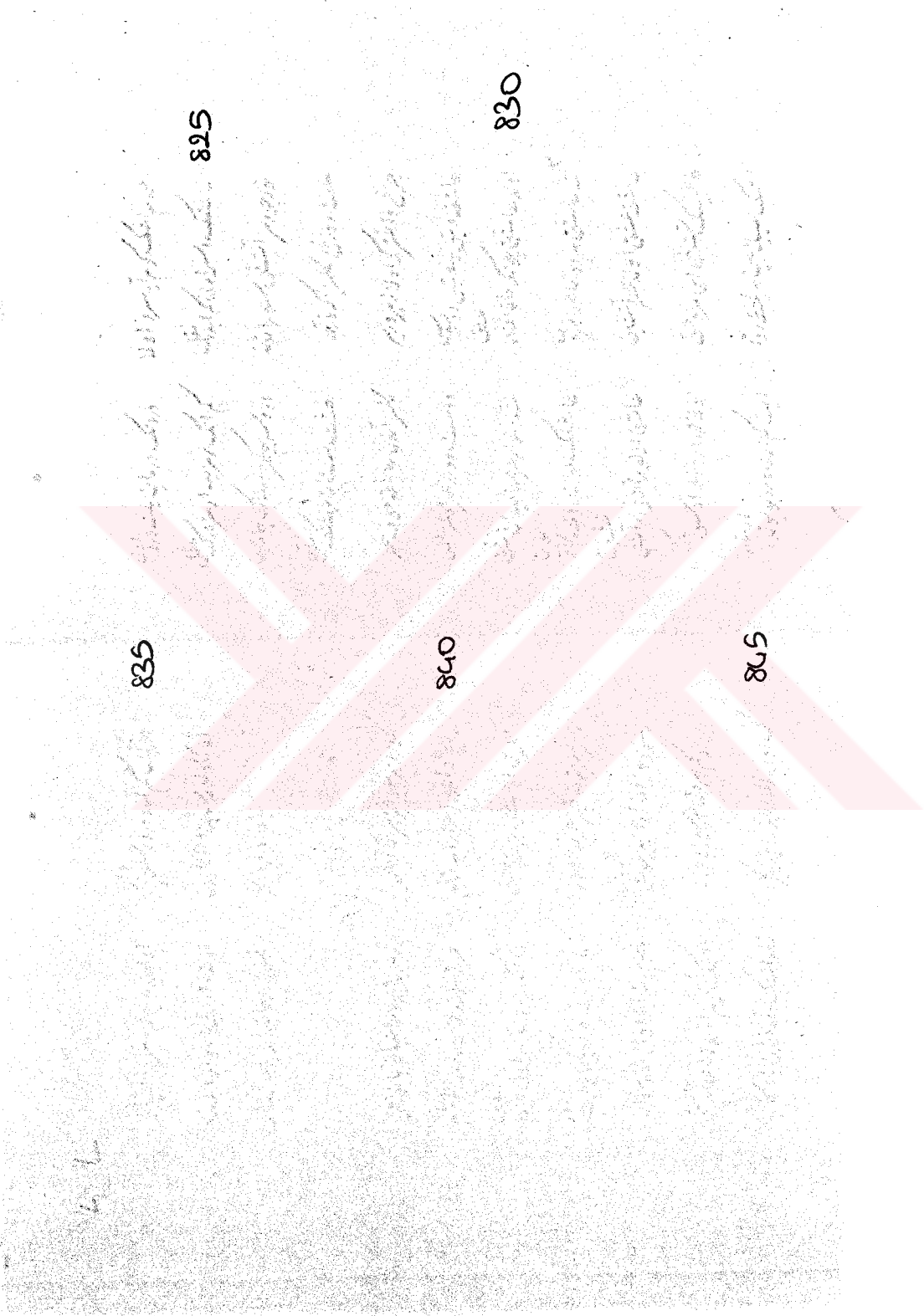
820

۸۰۵ *[Faded handwritten text]*
 ۸۱۰ *[Faded handwritten text]*

805

810

۶۱۸

63

Handwritten text in Urdu script, first line.

Handwritten text in Urdu script, second line.

Handwritten text in Urdu script, third line.

Handwritten text in Urdu script, fourth line.

Handwritten text in Urdu script, fifth line.

Handwritten text in Urdu script, sixth line.

Handwritten text in Urdu script, seventh line.

Handwritten text in Urdu script, eighth line.

Handwritten text in Urdu script, ninth line.

865

Handwritten text in Urdu script, first line of right column.

Handwritten text in Urdu script, second line of right column.

860

Handwritten text in Urdu script, first line of left column.

Handwritten text in Urdu script, second line of left column.

Handwritten text in Urdu script, third line of left column.

Handwritten text in Urdu script, fourth line of left column.

Handwritten text in Urdu script, fifth line of left column.

Handwritten text in Urdu script, sixth line of left column.

850

Handwritten text in Urdu script, first line of top column.

Handwritten text in Urdu script, second line of top column.

Handwritten text in Urdu script, third line of top column.

Handwritten text in Urdu script, fourth line of top column.

Handwritten text in Urdu script, fifth line of top column.

Handwritten text in Urdu script, sixth line of top column.

855

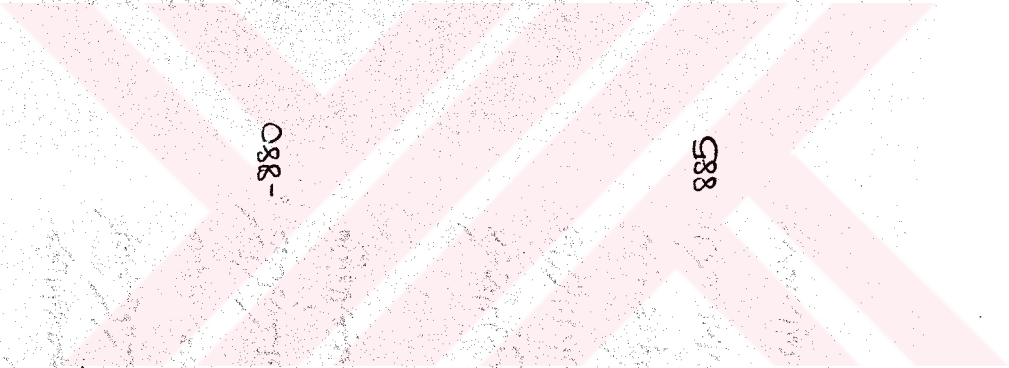
Handwritten text in Urdu script, first line of bottom column.

Handwritten text in Urdu script, second line of bottom column.

Handwritten text in Urdu script, third line of bottom column.

477

477

088-

088

888

875

